

NOAH E. COTSEN LIBRARY OF
YIDDISH CHILDREN'S LITERATURE

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 13299

FUN EYGENE UN FREMDE

Yankev Eplboym

•

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

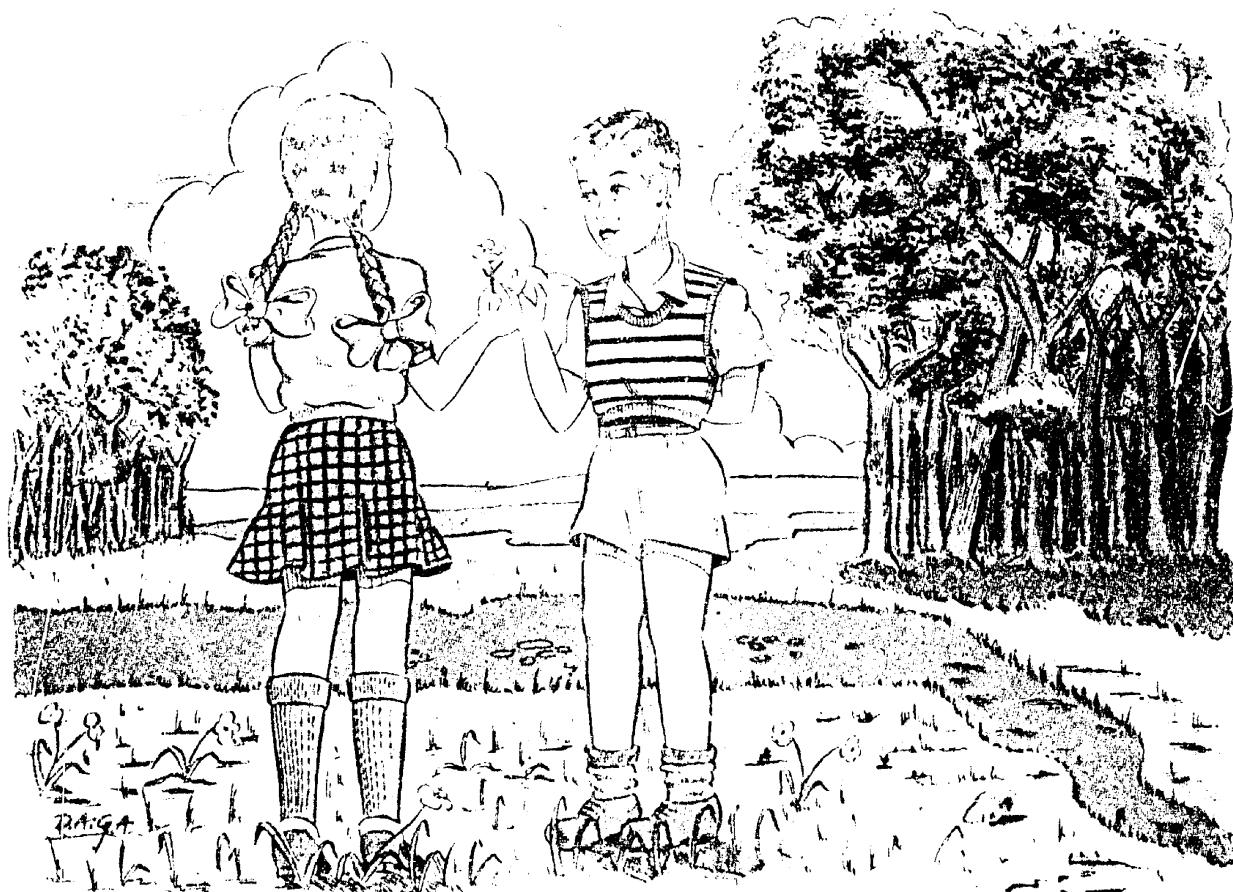
The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x101, or by email at cmadsen@bikher.org.

יעקב עפלבוים

פון אייגענע און פֿרעמדע קוואַלן

(ע וואַל-בוך פֿאַר קינדער און יוגנטלעכע)

יעקב עפלבוים

פון אייגענע און פרעמדע קוואַרטן

(א) זאמל-בוך פאר קינדער און יונגטלעך

מאַנטעווידעאַ
1 9 4 5

8/13950

Editorial e Imprenta
"ANCLA"
de Bdo. Margulies

פארלאג און דרוקעריי
"עונו"
פון דב סרגליות

א פאר ווערטער פאר די דערוואקסענע אנשטאט א הקדמה

די קליינע זאמלונג וואָס דער מחבר ברענגט דאָ פאר אונדזערע יונגע
לייענער, איז צעטיילט אה צוויי טיילן. אין דער ערשטער טייל גייען
אריין שאפונגען גענומענע פון פרעמדע קוועלן; אין דער צווייטער טייל
קומען בילדע סעלעקציאָנירטע פון אייגענעם מאטעריאל. ווי די לייענער
וועלן געוויס באַמערקן זיינען די גרעסטע צאָל בילדער באַזירט אה נאטור
איבערלעבונגען און אה די שטערונגען וואָס די מלחמה רופט ארויס.
אנג אורדאָ איז דעם מחבר'ס מיינונג, אז וואָס שנעלער עס וואָלט פאַר
געקומען דאָס אומקערן זיך פון אונדזער שארית-הפליטה צום נאטורלעכן
— אָן אונטערשייד אפילו וואו און ווען — אלץ שנעלער וואָלט געקומען
די גענעזונג פון אונדזער פאָלקס-נשמה וואָס איז אזוי ווייטיקלעך צעפאַר
ליעטשעט געוואָרן אין די באַדינגונגען פון לאַנגן ניט-נאָרמאלן לעבן.

די בילדער וואָס גייען אריין אין דער צווייטער טייל זיינען אמערסטן
באַזירט אויף האַרמאָנישע איינלעבונגען אין דער סביבה; עס קען זיין
אפשר דערפאַר האָט דער מחבר געשטעלט דעם טראָפּ אויף אזעלכע בילדער.
ווייל ער איז פעסט איבערצייגט אז דאָס ביסעלע גליק וואָס דער מענטש
קען איבערלעבן פון זיין שעפּערישקייט און וואָס נעמט זיך אמערסטן פון
אָפּוועזנקייט פון אומגליק, ווערט אמערסטן באַגלייט מיט האַרמאָנישע
שטימונגען וואָס מיר דאַרפן קולטיווירן באַ אונזערע קינדער און יונגטלעכע.

מיט דעם באַשיידענעם פּרוואו רעכנט דער מחבר צו באַרייכערן
אונזער בכלל אַרעמע ליטעראַטור פאַר קינדער און יונגטלעכע, וועלכע
איז נאָך מער פאַרערמט געוואָרן אַ דאַנק די קאטאָסטראָפּאלע צייטן אין
וועלכע אונז איז באַשערט צו לעבן.

אין די שפּעטערדיקע זאמלונגען האָפט דער מחבר צו פאַרפילן אַ
גרויסן בלוז וואָס וועט זיך געוויס לאָזן מערקן אין דער זאמלונג. דאָס
באַקליידן די טעמעס מיט אַ ריין יידישער פאַרם. קיין מאַטעריאל דערצו
פעלט ניט באַ אונז. מען דאַרף נאָר זוכן! ...

צום סוף אַ פאַר ווערטער צו מיינע יונגע לייענער: די נאָרוואָס פאר
ענדיקטע הקדמה איז געשריבן געוואָרן פאר די דערוואקסענע. אויף אזא
אופן קענען די יונגע לייענער גלייך איבערניין צום אינהאַלט וועלכן מיר
גיבן איבער אין זייער רשות און זאָל עס טאַקע זיין אין אַ מול'דיקער שעה!

יעקב עפּלבוים

ע ר ש ט ע מ י י ל
(א י ב ע ר ז ע צ ו נ נ ע ן)

- 9 — 15 — — — — — וואונדייר איבער וואונדער (1)
- 16 — 21 — — — — — דער נאָרלער און דער האָז (2)
- 22 — 28 — — — — — הונגער דער בעסטער לערער (3)
- 29 — 32 — — — — — בערעלע נבור (4)
- 33 — 40 — — — — — די ווירקונג פון גוטע מעשים (5)
- 41 — 43 — — — — — די אמת'ע אוצרות (6)

צ ו ו י י ט ע מ י י ל

- 44 — 56 — — — — — די געשיכטע פון יא וואלד (1)
- 57 — 60 — — — — — א ריזע אין א וואלד (2)
- 61 — 65 — — — — — א שפאציר אין וואלד (3)
- 66 — 68 — — — — — די אלטע ווערבע (4)
- 69 — 79 — — — — — ווי אזוי די בינשטאָקן זיינען פארברענט געוואָרן (5)
- 80 — 93 — — — — — ווי די קי האָבן געטשאצט (6)
- 94 — 107 — — — — — מלחמה־קינדער (7)
- 108 — 123 — — — — — דאָס בלימעלע פון גליק (8)

געוויינטעט דעם ליכטיקן אנדענק פון מיין שוועסטער
דבורה לען. וועלכע איז אומגעקומען אין דער ערשטער
וועלט-מלחמה. ווי אויך די אלע וועלכע גלויבן אז סוף-
כל-סוף וועט דער מענטש געפינען דאס בלימעלע פון
גליק און מאכן א סוף צו איינער פון די גרעסטע פלאגן
וואס מאטערן די מענטשהייט. — וועט מאכן א סוף צו
דער מלחמה.

דער מחבר

ESTE LIBRO SE TERMINO
DE IMPRIMIR EN LA IM-
PRENTA Y EDITORIAL
"ANCLA" DE BERNARDO
MARGULIÉS, ANDES 1146,
MONTEVIDEO EL DIA 30
DE NOVIEMBRE DE 1945.

וואזנדער איבער וואזנדער

ייער ווייט גיט הי, אין א לאנד וואו אויף די פעלדער
האבן זיך געפאשעט א סך קי און אין די בלאטעס
האבן זיך געהאדעוועט א סך ווילדע קאטשקעס אין
געווען א בארימטער יענער מיטן נאמען חיים-יאנקל.
איז איינמאל חיים-יאנקל, דער גרויסער שיסער, אוועק צום
טייך שימן קאטשקעס, האט ער זיך אוועקגעזעצט אין
די קוסטעס אויף דעם ברעג פונעם טייך און געווארט,
ווי לאנג עס איז אים אויסגעקומען צו ווארטן ווייט איד
גיט, ערשט זיצנדיק אזוי און ווארטנדיק האט ער דערהערט
פיינלשע געשרייען און א סטאדע ווילדע קאטשקעס האט
זיך אנגעהויבן אראפלאזן אין די קוסטעס אריין, חיים-יאנקל
דער גרויסער שיסער, האט לאנג גיט געטראכט, אראפגע-
כאפט די ביקס און טראך, טראך געוואלט שימן א ווילדע
קאטשקע, טרעפט זיך אבער א געשיכטע אז אין דעם זעלבן
מאמענט ווען ער האט אויסגעשאמן, האבן זיך דערהערט
נאך אנדערע צוויי שאמן און פון די קוסטעס זיינען ארויס
נאך צוויי יענער, מסתמא אזעלכע גרויסע שיסער ווי אזונער
חיים-יאנקל, דערווייל איז די דערשאמענע קאטשקע גע-
בליבן ליגן אין וואסער, חיים-יאנקל, דער גרויסער שיסער,
האט לאנג גיט געטראכט, פארקאטשעט די הויזן און אריין
אין וואסער אריין נאך דער קאטשקע, ער איז צוגעקומען
צום ארט וואו זי איז געבליבן ליגן און האט זי אנגענומען
פארן קאפ ערשט די אנדערע צוויי יענער זיינען אויך אריין
אין וואסער און האבן אנגעכאפט יעדער איינער פאר א

פליגל פון דער דערשאסענער קאמשקע און האבן אנגעהוי-
בן שלעפן יעדער איינער אויף זיין זייט. זיינען זיי אלע דריי
געבליבן שטיין אין וואסער און יעדער איינער האט גע-
שלעפט די קאמשקע אויף זיין זייט. און דאס וואסער איז
קאלט. און אלע ציטערן פון קעלט. זעט היים-יאנקל אז
ס'איז נישט גוט, זאגט ער צו די אנדערע צוויי יענער: זייט אזוי
גוט און האט קיין פארניבל נישט, די קאמשקע איז מיינע.
מענהן יענע צוויי יענער: ניין! די קאמשקע איז אונזער!
אזוי ווי אבער מען קען דאך נישט בלייבן א גאנצע נאכט אין
קאלטן וואסער, האבן די דריי באשטימט צו אפגעבן די
קאמשקע יענעם פון זיי, ווער ס'וועט קענען דערציילן דאס
שענסטע מעשהלע. זיינן אלע דריי יענער ארויס פון וואסער,
האבן זיך אויסגעזעצט אויפן ברעג מייד, געמאכט פייער, זיך
דערווארעמט אביסל און אנגעהויבן דערציילן. דער עלט-
סטער יענער האט דערציילט צום ערשטן:

איד האב געהאט דריי זין, — האט ער דערציילט —
פלעגן איד זיי שמענדיק מיטנעמען אויף יאנד, איינמאל הא-
בן מיר געשאסן דריי קאמשקעס. האבן מיר געמאכט פייער
און אנגעהויבן בראטן די דערשאסענע קאמשקע. ווען די
קאמשקע איז געווארן אפגעבראטן, האבן מיר זי ארויסגענו-
מען פון פייער און געזעצט זיך עסן. פלוצים איז ארויס פון
וואלד אן אלטער מאן און האט זיך געווענדעט צו אונז מיט
די ווערטער: עסט געזונט! האבן מיר אים געבעטן ער זאל
זיך זעצן און עסן מיט אונז צוזאמען וועטשערע. האט ער
זיך לאנג נישט געלאזן בעטן, האט זיך צוגעזעצט צום פייער,
אויפגעגעסן אלע דריי קאמשקעס און דערנאך גענומען מיין
עלטסטן זון און פארביסן מיט אים. בין איד געבליבן מיט
צוויי זין. אויף מארגן נאך דער געשיכטע בין איד ווידער
אזעק מיט זיי אויף יאנד. מיר האבן דאס מאל ווידער דער-
שאסן דריי קאמשקעס און זיך גענומען צו דער אכילת

ערשט ס'איז ווידער ארויס דער אלטימשקער. דאס מאַל
 האָט ער ווידער אויפגעגעסן די געבראָטענע קאָטשקע און
 פאַרביסן מיט מיין מיטלסטן זון. בין איד, הייסט עס, גע-
 בליבן מיט איין זון אַליין. אויף מאָרן נאָך דער געשיכטע
 בין איד מיט דעם איינצקן זון וואָס איז מיר געבליבן, ווידער
 אַוועק צום טייד, געשאָסן דריי קאָטשקעס, געמאַכט פייער
 און זיך געזעצט צו דער וועטשערע. ערשט דער אלטימש-
 קער איז ווידער געקומען צו אונז. דאָס מאַל האָט ער פאַר-
 ביסן מיטן קלענסטן זון. בין איד געבליבן אַליין; ערשט
 ווען איד בין געקומען אַזוי, האָב איד געטראָפן אַלע מינע
 דריי זין ווי זיי ליגן אַלע און שלאָפן געשפּאַק אַזוי ווי ס'וואַלט
 גאַרניט געשען.

אַזוי האָט דערציילט דער ערשטער יענער. דער צוויי-
 טער יענער האָט אַ וויילע געשוויגן און נאכער אָפּגערופּן זיך:
 „דאָס וואָס דו האָסט דערציילט איז גאַנץ פיין, אָבער עס איז
 נאָר קיין וואונדער נישט. אַט דאָס וואָס איד וועל אייך דער-
 ציילן, דאָס איז שוין דוקא יאָ וואונדער איבער וואונדער.
 „גלייך נאָך דער חתונה וואָב איד אָנגעהויבן באַמערקן אַז
 מיין פרוי איז אַ מבשפּוּ, זי פלעגט שטענדיק האַלטן אין
 איין קאַכן אַלערליי גראָזן און קרייטעכצער אַזעלכע חוץ
 דעם האָב איד באַמערקט אַז זי האָט אַן עק. עהע, קלער
 איד דעמאָלט, ס'איז ניט גוט. איינמאָל זע איד ווי זי איז צו-
 געגאַנגען צום אויוון, האָט גענומען אַ קאָטשערע, דערביי
 עפעס אַ זופּ געטאָן פון אַ טעפעלע און אַוועקגעפלוין אַן אַ
 זיי געזונט. איד האָב זיך אָבער אויך ניט פאַרלאָרן. איד
 האָב אָנגעכאַפט פאַרן עק פון דער קאָטשערע און אַ געשריי
 געטאָן: אַהאַ! יעצט ווייס איד שוין אַז דו ביסט אַ מבשפּוּ
 זי האָט גאַרניט געענטפערט, האָט זיך אַראָפּגעלאָזט פון
 דאָך, האָט גענומען אַ צווייגעלע, אַ וואָרף געטאָן אויף מיר
 און געזאַגט: בין יעצט ביספּוּ געווען אַ ווייסער מענטש און

פון יעצט אן וועסטו ווערן א שווארצער הונט! זי האט מיך
ארויסגעיאנט פון הויז און אנגעזאגט איד זאל בלייבן אין
דרויסן און היטן די שטוב. שפעטער איז עס מיר נמאס גע-
ווארן, בין איד אנטלאפן פון דער היים און אוועק צו א רייכן
פריץ און דארטן געבליבן. ביים פריץ איז מיר געווען זייער
גוט. איד האב אלעס פארשטאנען וואס מען האט צו מיר
גערעדט און מיין בעל-הבית האט מיך זייער ליב געהאט.
פונדעסטוועגן האב איד זייער שטארק געבענקט אהיים.
איינמאל, ווען מיין פריץ איז אוועקגעפארן אויף יאגד, האב
איד זיך אויפגעהויבן און אנטלאפן אהיים. געקומען אהיים,
ערשט די מכשפה ווארט שוין אויף מיר... — וואס, דו
שלעפסט זיך נאך אלץ ארום איבער דער זינדיקער וועלט?
— האט זי מיך געפרעגט. — יעצט וועל איד מאכן אז דו
וועסט שוין מער ניט ארומלויפן, נאר ארוםפליען. מיט די
ווערטער האט זי געכאפט א ריטל, האט מיר א שטיק געטאן
איבערן רוקן און געזאגט: יעצט וועסטו פארוואנדלט ווערן
אין א פויגל און אוועקפליען פון דאנען. בין איד געווארן א
קליין וואראבייטשיקל און האב זיך אוועקגעלאזט ווייט, ווייט
אין פעלד אריין. דערווייל האט זיך אנגערוקט דער ווינטער
מיט זיינע קעלטן און פרעסט. וואס צו עסן האב איד ניט
געהאט. איז מיר נמאס געווארן דאס לעבן זע איד איינמאל
ווי קינדער האבן פארשפרייט א געץ אויף צו קענען כאפן
פויגל. קלער איד: איידער ליידן הונגער און קעלט וועל איד
בעסער אליין אריינקריכן אין געץ. די קינדער האבן מיך
ארויסגענומען פון געץ, געבראכט אהיים און געזאגט צו זייער
פאטער: זע, טאטע, סארא מאדנע פיינעלע מיר האבן גע-
כאפט. דער פאטער זייערער, וועלכער איז אליין געווען א
גרויסער מכשף, האט א בלאז געטאן אויפן פיינעלע און איד
בין ווידער געווארן א מענטש מיט מענטשן גלייך. ער האט
מיר געגעבן א צווייגעלע און געזאגט: ניי צו דער מכשפה

וואָס האָט דײַך פאַרכשוּפּט און נײַב אײַך אַ קלאַפּ מיט דעם
צוויינל, וועסטו זען וואָס סױעט נעשען. האָב אײַך זײַך אומ-
געקערט אַהײם און אַ שמיץ גענעבן דער מכשפה מיט דעם
ריטל, אײַז זײַך פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ פּערד. און
דאָס אײַז טאַקע דאָס זעלבע פּערד מיט וועלכען אײַך אַקער
בײַן הײַנטיקן טאַג.

חיים-יאַנקל, דער גרויסער שײַסער, האָט אויסגעהערט
דײַ נאַנצע מעשה און געזאָגט: „דאָס וואָס דו האָסט אַקאַרשט
דערציילט אײַז טאַקע אַ גרויס וואַונדער, אָבער דאָס וואָס אײַך
וועל יעצט דערציילן אײַז נאָך אַ גרעסערער.

„אײַך האָב אַמאָל געדינט אַלס יענער בײַ אַ גרויסן פּריץ.
ער אײַז געווען זײַער צופּרידן פּון מײַר און ווען אײַך בײַן אַוועק
פּון אײַם האָט ער מײַר געשאַנקען אַ וואַונדערלעכע גאַנז. אַ
מאַדנע גאַנז אײַז דאָס געווען. עס אײַז געווען גענוג צוצוגײַן
צו אײַך און זאַגן: גאַנז, גאַנז, קום אַהער און קײַד אַרײַן אין
טאַפּ אַרײַן, — פּלעגט זײַ צוקומען און גלייַך אַרײַנגײַן אין טאַפּ
אַרײַן. פּלעג אײַך אײַך אַפּקאַכן, אויפּעסן און איבערלאָזן נאָר
דײַ בײַנדעלעך. דערנאָך פּלעג אײַך זאַגן צו דײַ בײַנדעלעך:
שטיי אויף, גענועלע, און גײַ אין פּעלד פּאַשען זײַך! ווי אײַך
פּלעג נאָר אַרויסזאַגן דײַ ווערטער, פּלעגט דײַ גאַנז ווערן לע-
בעדיק און פּלעגט אַרויסגײַן אין פּעלד אַרײַן פּאַשען זײַך.
אײַנמאָל טרעפט זײַך אַזאַ געשיכטע: אײַך בײַן אַוועק מיט
דער גאַנז וואַנדערן איבער דער וועלט. אײַז מײַר אויסגעקו-
מען צו איבערנעכטיקן אין אַ קרעטשמע. אין אַוונט, פאַרן
לײַנן זײַך שלאָפּן, האָב אײַך ווי געוויינטלעך, געמאַכט ווע-
טשערע פּון מײַן גאַנז און נאָכדעם זײַ ווידער לעבעדיק גע-
מאַכט. דײַ געסט וועלכע זײַנען דעמאַלט געווען אין דער
קרעטשמע האָט זײַך זײַער געוואַונדערט און מער פּון אַלע-
מען דער בעל-הבית אַלײַן. פאַרן לײַנן זײַך שלאָפּן האָב אײַך
מײַן גאַנז פאַרשפּאַרט אין אַ שטייַג. אײַנמיטן נאַכט האָב אײַך

דערהערט עפעס א טומל. איד בין נלייד צונעלאפן צו דער
שטיין, ערשט דער קרעטשמער שטייט און האלט מיין
נאנו פארן פליגל. דערביי אבער איז געשען א נס: בשעתן
אנבאפן ביים פליגל איז ער געווארן צונעקלעפט צו דער
נאנו און האט זיך נישט געקענט אפרייסן. האט ער זיך דער-
שראקן און אנגעהויבן שרייען. די נאנו מיינע האט זיך אויך
דערשראקן און האט אויך אנגעהויבן שרייען נאך העכער.
אויף זייערע קולות איז ארויסגעלאפן די קרעטשמערקע און
געוואלט אפטשעפען דעם קרעטשמער פון דער נאנו. אבער
אנשטאט אפטשעפען איז זי אליין געווארן צונעטשעפעט.
דערביי האט זי אנגעהויבן שרייען העכער פון אלעמען.
אויף אירע קולות איז הענדום-פענדום ארויסגעלאפן זייער
זון און געבליבן צונעקלעפט. דאס זעלבע איז געשען מיט
דער טאכטער, מיט די דינסטן און געסט. זיי אלע זיינען גע-
בליבן שטיין אויפן ארט סאפענדיק און פארשקענדיק ווי
גענו. איד האב זיי איבערגעלאזן און אליין בין איד אוועק
שלאפן. אויף מארגן איז דער פרי בין איד אויפגעשטאנען,
ארויס פון קרעטשמע, גענומען פאוואליע מיין נאנו אונ-
טערן ארעם און אוועק מיין וועג און נאך מיר דער קרעטש-
מער, די קרעטשמערקע, דער זון, די טאכטער, די געסט און
ווער נישט. ביסלעכווייז זיינען צוגעשטאנען נאך מענער,
פרויען און קינדער. זיי אלע האבן זיך נאכגעשלעפט דער
נאנו און געסאפעט ווי גענו. אזוי זיינען מיר גענאנגען אי-
בערן נאנצן לאנד ביז וואנען מיר זיינען געקומען צום קע-
ניגס פאלאץ. און איר דארפט וויסן אז דער קעניג פון יענעם
לאנד האט געהאט א קראנקע טאכטער, בעסער געזאגט,
נישט אזא קראנקע ווי אן אומעטיקע. נייען מיר פארביי אזוי
דעם קעניגס פאלאץ, איד האלט אונטערן ארעם מיין נאנו
און נאך מיר נייען און סאפען מענער, פרויען און קינדער.
ביים פענסטער פון פאלאץ זיצט דעם קעניגס טאכטער,

אזוי ווי שטענדיק, אן אומעטיקע און פארזארגטע, אזוי ווי
אבער זי האט דערזען אונזער קאמפאניע וואס גייט און סא-
פעט ווי אמתע נענן, האט זי זיך צעלאכט הויך אויפן קול
און דווקא אזוי צעלאכט דאס זי איז גלייך געזונט געוואָרן.
ווי נאָר דער קעניג האט דערזען אז זיין ליבע טאכטער איז
געזונט געוואָרן, האט ער מיך געהייסן צורופן און געפרעגט
וואָס פאַרלאַנג איך אַלס מתנה דערפאַר וואָס איך האָב מיט
מיין וואונדערלעכער גאַנז אויסגעהיילט זיין טאכטער. ער
האַט מיר אפילו צוגעזאָגט אז איך וועל קענען חתונה האָבן
מיט זיין טאכטער און דערצו נאָך באַקומען אַ האַלבע
מלוכה נדן. איך האָב אָבער אָפגעוואָרפן דעם קעניגס פאַר-
שלאַג און האָב נאָר פאַרלאַנגט פון אים איין זאַך: ער זאָל
מיר שענקען אזא ביקס וואָס קען שטענדיק טרעפן אין ציל.
דער קעניג האט גלייך באפוילן מען זאָל מיר אַרויסגעבן אזא
ביקס, איך האָב אים באַדאַנקט און איבערגעלאָזן די גאַנז
אַלס אנדענקען און מתנה. יעצט זאָלט איר טאַקע וויסן, —
האַט חיים-יאַנקל פאַרענדיקט זיין מעשה, אז מיט דער
ביקס האָב איך עס טאַקע געשאַסן די קאַטשקע.
די אַנדערע צוויי יענער, נאַכדעם ווי זיי האָבן אויסגע-
הערט חיים-יאַנקלס מעשה, האָבן באַשטימט אז על פי דין
זעל פי יושר קומט די קאַטשקע חיים-יאַנקלען דעם גרויסן
שיסער. דערוויילע, אין דער צייט וואָס אונזערע גרויסע יע-
נער האָבן געשמועסט און געשפאַרט זיך, האט זיך זשוקל,
חיים-יאַנקלס הינטל, צוגעשאַרט צו דער דערשאַסענער
קאַטשקע און האט זי אזוי צורעכט-געמאַכט אז עס זיינען
פון איר אפילו קיין פעדערן ניט געבליבן.

— :: —

דער נאדלער און דער האז

י מעשה וואס איד וועל איך יעצט דערציילן, האט מיר דערציילט מיין זיידע עליו השלום, ווילט איר קענט איר גלויבן, ווילט איר קענט איר ניט גלויבן, די בריחה איז ביי איך.

יעדעס מאָל ווען מיין זיידע עליו השלום פלעגט איר דערציילן, פלעגט ער צוגעבן די פאָר ווערטער: איר מוזט מיר גלויבן אויפן וואָרט אז דאָס וואָס איר דערצייל איך איז אמת, ווייל ווען עס וואָלט געווען ליגן, וואָלט איר איך דאָס ניט דערציילט. די מעשה הייבט זיך אָן אין אַ ליכטיקן, זו-מערדיקן פרימאָרגן. די זון איז דעמאָלט נאָר וואָס אויפגע-נאָנגען, די פייגעלעך האָבן זיך נאָר וואָס אויפגעכאַפט און אָנגעהויבן זינגען אַ לויב-געזאַנג דעם ליבן זומער, די פייגע-לעך האָבן זיך געזונגען, די בינען האָבן געזשומעט און גע-פלוין פון איין בלימעלע צום צווייטן און די מענטשן זיינען געווען פאַרנומען יעדער איינער מיט זיין אַרבעט. אין דעם שיינעם ליכטיקן זומערדיקן פרימאָרגן זיינען נאָר געבליבן צוויי ליידיקנייער: דער נאָדלער, וואָס האָט אַ נאַנצע נאַכט אַרומגעשפּאַצירט איבער פרעמדע גערטנער און איז יעצט אַרום אויף דער ליכטיקער שיין און האָט אָנגעהויבן געשמאַק צו גענעצן און דער האָז, וואָס איז אַ נאַנצע נאַכט געשלאָפן און איז יעצט אַרום אַ פאַרשלאָפענער און האָט אָנגעהויבן רייבן די אויגן און גענעצן. אין אַזאָ ליכטיקן פרימאָרגן האָבן זיך די ביידע ליידיקנייער געטראָפן. נאָכן העפלעכן באַגרייטן זיך איז דער האָז געווען דער ערשטער וואָס האָט איבערגע-

היסן די שטילקייט פון דעם זומערדיקן פרימאָרנן. ער איז
געווען בטבע א גרויסער בעל-נאווה און דעריבער האָט ער
זיך געווענדעט צום נאָדלער מיט א טאָן וואָס איז געווען זיי-
ער ווייט פון די געזעצן פון העפלעכקייט: „ווי אזוי האָסטו
מיט דינע קרומע פיסלעך, געוואַנט אַרויסניין שפּאַצירן אין
אַזאַ שיינעם פרימאָרנן? דער נאָדלער, וואָס איז בטבע געווען
אַ נאַנץ פריינטלעכער פאַרשוין, האָט אַ וויילע געטראַכט
און דערנאָך געענטפערט: איך בין פשוט אַרויס שפּאַצירן און
דערוויילע כאַפּן אַ שמועס מיט לייטן.

„אַזוי נאָר, שפּאַצירן, — האָט זיך דער האָז צעלאַכט. —

דו, מיט דינע קרומע פיסלעך, שפּאַצירן. זייער שיין!“
די באַמערקונג וועגן זיינע קורצע פיסלעך איז זייער און
זייער ניט געפעלן געוואָרן דעם נאָדלער, ווייל ער האָט אַליין
געפילט אַז אין הינזיכט פון ניין אָדער לויפן קען ער זיך מיטן
האַז ניט פאַרגלייכן. ס'האַט אים אָבער ניט געפאַסט צו נאָכ-
געבן און דעריבער האָט ער געענטפערט מיט דעמזעלבן
טאָן ווי דער האָז. מיט איין וואָרט, וואָס פאַראַ נוט-מאָרנן אַזאַ
נוט-יאָר: „און דו מיינסט אודאי, — האָט ער געזאָגט, — אז די-
נע פיס קענען דיר ברענגען מער נוצן ווי מיינע.“

„כא, כא — האָט זיך דער האָז צעלאַכט. — אפשר ווילסטו

זיך נאָר וועטן מיט מיר ווער וועמען וועט איבעריאָגן?
— און פאַר וואָס ניט? — האָט דער נאָדלער געלאַסן בא-
מערקט.

— וואָס, דו מיינסט עס ערנסט? — האָט דער האָז אויס-
געשריגן. — ער האָט זיינע אייגענע אויערן ניט געגלויבט.

— געוויס, מיין איך עס ערנסט, — האָט דער נאָדלער זיך
געהאַלטן באַ זיינס. דער האָז איז געוואָרן טשעקאווע און

ער האָט האַלב אין ערנסט און האַלב אין שפּאַס אַ פרעג גע-
טאָן: אויף וואָס זשע ווילסטו זיך וועטן מיט מיר? דער נאָדלער
האַט אַ וויילע געטראַכט און דערנאָך געענטפערט מיט דער

זעלבער נעלאסנקייט ווי ער האט נעפירט דעם גאנצן שמועס:
— אויף א פלאש ביר, דער פרימאָרנן איז א הייסער, און
א קאלטער טרונק וועט נעוויס צונאָך קומען.
— איינשטימיק! — האט אויסנערופן דער האָז און האָט
גלייך אָנגעהויבן צו שאַרפן די פיס אויפן געלאַף.
— וואַרט אַ וויילע! — האָט אים אָפּגעהאַלטן דער נאָד-
לער. — איך האָב נאָך היינט אפילו קיין לעפל וואַסער אין
מויל ניט געהאַט. דו בלייב דאָ זיצן אונטער דעם ביימעלע
און איך וועל דערווייל צוניין אַהיים און וועל דאַרטן עפעס
איבערכאַפן.
— אויך ניט שלעכט, — האָט דער האָז איינגעשטימט
אויף דעם נייעם פלאַן — דו ניי אַהיים און איך וועל דאָ וואַר-
טן אויף דיר.
דער נאָדלער האָט זיך אוועקגעשלעפט אַהיים און דער
האָז איז געבליבן זיצן אונטער אַ קליין ביימעלע.
דער האָז האָט צופיל פון זיך, ער איז צופיל איינגע-
גלויבט אין זיינע לאַנגע פיס, — האָט דער נאָדלער גע-
טראַכט. — וואַרט נאָך, איך וועל אים אָפּטאָן אַ שפיצל. —
קומענדיק אַהיים צו זיך אין שטוב האָט דער נאָדלער גע-
זאָגט צו זיין פרוי: טו זיך אָן מיין טייערע, און מיר וועלן גיין
שפּאַצירן. דעם נאָדלערס ווייב, וואָס איז בטבע געווען אַ
גרויסע פוילענצערין, געראַטן אין איר מאַן, האָט אָנגעהויבן
גענעצן און זוכן תירוצים אויף צו קענען אויסדרייען זיך פון
דעם געפלאַנטן שפּאַציר. —
— וואָס עפעס אינמיטן דערניען שפּאַצירן? באַ לייטן
איז יעצט די סאַמע אַרבעטס-צייט און דו קלייבסט זיך נאָך
גיין שפּאַצירן. — האָט זי אָנגעהויבן צו זוכן תירוצים.
— עס האַנדלט זיך ניט אזוי אין אַ שפּאַציר, — האָט איר
דער נאָדלער גענעבן צו פארשטיין, ווי אין געוועט, איך האָב
זיך נאָך וואָס געוועט מיטן האָז ווער וועמען וועט איבעריאָגן.

—וואס ביסטו משונע געוואָרן? — האָט אויסגעשרינגן
די נאדלעריכע. — דו גייסט זיך וועטן מיטן האָז. דו מיט
דיינע פיס!

די באַמערקונג פון זיין פרוי האָט שוין גראַדע שטאַרק
פאַרדראָסן דעם נאדלער. מילא, דער האָז האָט אים פאַרנע-
וואָרפן, אויף דעם איז ער דאָך אַ האָז און דערצו נאָך אַ פרעם-
דער, אָבער פון דער אייגענער ווייב האָבן אַזעלכע פאַרוואָר-
פן, אויף דעם האָט ער זיך שוין דוקא גאַרניט געריכט.

—דאָס איז ניט דיין עסק! — האָט ער שטרענג געזאָגט
צו דער נאדלעריכע. — טו זיך גלייך אָן און קום גלייך מיט
מיר. — דערהערנדיק אַזאָ שטרענגן טאָן האָט דעם נאדלערס
ווייב ניט געהאַט קיין אנדער ברידה ווי אַנטאָן זיך און מיט-
גיין מיטן מאַן.

—ווען זיי זיינען אַרויסגעקומען אויפן ברייטן שליאַך,
וואו עס האָט געזאָלט פאַרקומען דער געיעג, האָט דער נאד-
לער געזאָגט צו זיין פרוי:

—יעצט וועל איך דיר דערקלערן אין וואָס ס'וועט באַ-
שטיין מיין פלאַן: — דו וועסט בלייבן זיצן אונטער אַט דעם
ביימעלע און איך וועל דערוויילע צוקומען צום האָז און וועל
אָנהויבן דעם געיעג. דער האָז וועט געוויס לאָזן זיך לויפן מי-
טן גאַנצן אימפעט; ווען ער וועט קומען צולויפן ביז דעם
ביימעלע וואו דו וועסט זיצן, זאָלסטו פאַמעלעך אַרויסקריכן
און זאָגן גאַנץ געלאָסן: „דו קומסט אַקאַרשט אָן און איך
וואַרט שוין פון לאַנג אויף דיר!“ איך וועל דערוויילע בלייבן
זיצן אונטער יענעם ביימעלע, וואו עס זיצט יעצט דער האָז,
און אַז ער וועט מיטן גאַנצן אימפעט קומען צולויפן צוריק,
וועל איך אים זאָגן דאָסזעלבע.

דער פלאַן איז דוקא געפֿעלן געוואָרן דעם נאדלערס פרוי.
זי איז בטבע געווען זייער אַ פוילע און זי פלעגט שטענדיק
זיין צופרידן פון יעדער באַשעפטיקונג באַ וועלכער מען

דארף נארניש מאן. דערווילע איז דער הער נאדלער צונע-
קומען צום האז און געזאגט: „אויב דו ווילסט קענען מיר שוין
אנהויבן דעם געוועט“.

— מיט פארנעניגן, — האט מיט גרויס נאווה געענטפערט
דער האז. — איך ווארט שוין פון לאנג אויף דיר.

יעדער איינער פון זיי האט זיך אוועקגעשטעלט אויפן
זייט וועג, כדי נישט צו שטערן די טראפיק און דער נאדלער
האט אנגעהויבן ציילן: איינס, צוויי, דריי, זאל זיין אין א מול-
דיקער שעה! — האט ער נאך באוויזן צוצונעבן, ווי דער האז
האט זיך א לאז געטאן פייל פון בוין און איז אין א ווילע
ארום פארשוואנדן געווארן. דער נאדלער איז זיך דערווילע
ארונטערגעקראכן אונטערן בויםל, האט זיך צוזאמענגע-
דרייט אין א קנויל און איז געבליבן ליגן. ווען דער האז איז
געקומען צולויפן א פארסאפעטער ביז דעם צווייטן עק וועג,
האט ער דארטן געטראפן דעם נאדלערס פרוי, וועלכע האט
אים אויפגענומען מיט די ווערטער: דו לויפסט נאך און איך
ווארט שוין פון לאנג אויף דיר!

„וואס איז דאס פאר א טייוול!“ האט דער האז געטראכט
בא זיך. — איך וועל מוזן אויף דאס ניי אנהויבן דעם געיענע.
ער האט דען געהאט אן אנדער ברידה! ער האט זיך
נאך שנעלער א לאז געטאן אויף צוריק. ווי גרויס אבער איז
געווען זיין דערשטוינונג ווען ער האט אויפן צווייטן עק
פעלד געטראפן דעם נאדלער ווי ער זיצט זיך אזוי רואים
און געלאסן, און שמייכלט נאך דערביי!

— וואס, דו האלסט נאך אלץ אין ארומלויפן! — האט
ער מעד אין שפאס געזאגט צום האז, — און איך ווארט שוין
א צייט אויף דיר.

דער האז איז געבליבן שטיין א פארסאפעטער, א פאר-
שוויצטער און מער פון אלעס א פארשוואנדעטער פון דעם
וואס דא קומט פאר. מער פון אלץ האט אים פארדראסן

דאס וואס דער נאָדלער איז זיך רואיק געזעסן און האָט נאָך
חזק געמאכט פון אים, „אויב דו ווילסט, — האָט ער נאָנץ
געלאָסן פאַרנעליינט דעם האָז, וועלן מיר אָנהויבן פון דאָס
ניי, דער אַרעמער האָז האָט מיי ווי קיין אַנדער בוידה ניט
געחאַט. ער האָט פון דאָס ניי אָנגעהויבן צו לויפן. אויף אזא
אופן האָט ער געבעך געמוזט דורכלויפן היין און צוריק נאָג-
צע 73 מאַל און יעדעס מאַל האָט זיך איבערגעחזרט די
זעלבע געשיכטע: — דער נאָדלער פלעגט אים אויפגעסען
מיט די זעלבע ווערטער: „וואָס, דו לויפסט נאָך אַלץ? און
איך וואָרט שוין לאָנג אויף דיר!“

אופן פיר און זיבעציקסטן מאַל איז ער געבליבן לינג א
האַלב-טויטער פון מידקייט. ער האָט פאַרשפילט דעם גע-
וועט. פון דעמאַלט אָן האָט ער שוין אָנגעזאָגט זיינע קינדער
און קינדס-קינדער מער ניט צו האָבן צו טאָן מיטן נאָדלער
און ניט וועטן זיך מיט אים. און דערוויילע האָט זיך דער
נאָדלער מיט זיין פרוי געלאָסן אַוועקגעשלעפט אַהיים
מדינקען די פלאַש ביר וואָס ער האָט געוואונען. אויב ער איז
נאָך ניט געשטאַרבן ביז יעצט, דערציילט ער געוויס זיינע
קינדער און קינדס-קינדער די נסים ונפלאות וועלכע זיינען
געשען מיט אים אין די יונגע יאָרן.

(פריי באַאַרבעט פון חמישו)

—:—

הוננער דער בעסטער לערער

עס איז אמאל געבליבן א פרוי אן אלמנה וואס האט גע-
האט א שטיקל פעלד אויף צו קענען ציען דערפון די
חיונה, אן איינציקן זון וואס האט געארבעט אויפן
פעלד און מער גארנישט. די מאמע מיטן זון האבן
טאג און נאכט געארבעט און האבן קיינמאל גארניש גע-
האט. און עס איז קיין וואונדער ניט. עס איז שווער צו קענען
עפעס דערנרייבן ווען מען מוז ארבעטן מיט די בלויע
הענט. האבן זיי א לאנגע צייט געשפארט און געזאמלט
ביז וואגען זיי האבן אנגעזאמלט גענוג געלט אויף צו קענען
קויפן אן אקס צו דער ארבעט. דער אלמנה'ס זון איז ניט גע-
ווען קיין שלעכטער ארבעטער. פארטאג פלעגט ער ארויס-
גיין מיטן אקס אויפן פעלד און פלעגט דארט בלייבן ביז
נאך זונאונטערנאנג. איינמאל, ווען ער האט אזוי שווער
געארבעט אויפן פעלד איז פארבייגעפארן א רייכער קאלא-
ניסט און האט באמערקט ווי עמעצער אקערט מיט איין
אקס. האט זיך דער רייכער קאלאניסט אפגעשטעלט און
א פרעג געטאן דעם בחור:

— זאג מיר נאך, פאר וואס אקערסטו עפעס מיט איין
אקס און ניט מיט צוויי?

— איך זאג קוים מיט נרויסע שוועריקייטן און מאטער-
ניש געקריגן דעם איינציקן אקס! — האט דער ארעמער
בחור געענטפערט.

— אויב אזוי, טא קום צו מיר, וועל איך דיר שענקען א
צווייטן אקס צו דער פאר, וועסטו קענען ארבעטן מיט

מענטשן נלייד—האט פארנעליינט דער רייכער קאלאניסט.
דער אלמנהים זון האט אים זייער פיין באדאנקט פאר
זיין נוטהארציקייט און האט זיך אומגעקערט צו דער אר-
בעט. נאך דער ארבעט האט ער זיך מיטש נעווען מיט זיין
מאמען וואס זאל ער טאן, צי זאל ער אנעמען דעם געשאנק
פון קאלאניסט צי ניט. איז געבליבן ער זאל פארן צום רייכן
קאלאניסט כדי ער זאל אוספרוואוון זיין מול. און איר דארפט
וויסן אז דער קאלאניסט האט געהאט אן אקס אן איינגע-
שפארטן, אן עקשן וואס האט קיינמאל ניט געוואלט גיין
אין שפאן. מיט איין ווארט: ער האט געהאט אן אמתין אקס!
איז דער אלמנהים זון געקומען צום קאלאניסט און יענער
האט אים געגעבן דעם איינגעשפארטן אקס. דערביי האט
ער אים אנגעזאגט: „זאלסט וויסן זיין אז מײן אקס איז זייער
א שטארקער, אבער ניט קיין צוגעוואוינטער צו דער ארבעט.
זע, לערן אים אויס און ארבעט מיט אים וויפל דו ווילסט
אליין. זייער שווער איז אנגעקומען צו ברענגען דעם איינ-
געשפארטן אקס אהיים: ער האט זיך געווארפן אן א זייט,
געשלאגן מיט די הערנער, געבריקעט מיט די פיס און ניט
געוואלט גיין. דער בחור האט זיך פארמאטערט ביז וואגען
ער האט אים ווי עס איז געבראכט צוטרייבן אהיים. גיי האב
צו טאן מיט אן אקס אן עקשן! די אמתיע צרות אבער האבן
זיך אנגעהויבן ווען מען האט אים אויף מארגן נאכן ברענ-
גען אהיים געוואלט איינשפאנען אין אקער: דעם יאך האט
ער צעבראכן, דעם אקער האט ער צעשמעטערט אויף
שטיקלעך און דעם בחור, דעם נייעם בעל-הבית זיינעם,
האט ער צעמזיקט. מיט איין ווארט: ער האט באוויזן וואס
ער קען, דער איינגעשפארטער אקס.
האט די אלמנה מיט איר זון אנגעהויבן צו טראכטן ווי
אזוי זאל מען דעם אקס, דעם עקשן, מאכן צו-לייט, איז די
אלמנה געפאלן אויף אזא המצאה. „וויסטו וואס, — האט

זי געזאגט צום זון: מיר וועלן אים נאָר פּרוואוון לערנען מיט
הוננערן. ער האָט צופיל כוחות און דעריבער איז ער אזוי
ווילד. דער זון האָט איינגעשטימט צו דער מאַמעס פּאַר-
שלאַג. אויף מאַרנן איז ער אַרויסגעפאַרן צו דער אַרבעט
מיט זיין אייגענעם אַקס און דעם פּרעמדן האָט ער געלאָזט
אין קאַראַל אָן עסן. פאַרנאַכט איז ער געקומען פון דער
אַרבעט, האָט אַרויסגעפירט דעם אַקס פון קאַראַל און גע-
פּרוואוּט אַנטאָן דעם יאָד. ערשט דער אַקס איז שוין פיל רוי-
איקער געוואָרן. דעמאָלט האָט אים דער בחור גענעבן עסן.
אזוי האָט זיך דער אלמנה'ס זון באַגאַנגען מיט דעם גע-
שאַנקענעם אַקס אַ צייט, ביז וואַנען דער ווילדער עקשן איז
געוואָרן מיט לייטן גלייך. אין אַ צייט אַרום איז דער רייכער
קאַלאָניסט פאַרבייגעפאַרן און האָט באַמערקט ווי דער
בחור אַקערט רואיק און געלאָסן מיט אַ פאַר אַקסן. זאָל עס
שאַקע זיין מיין ווילדער אַקס? — האָט ער אים געפּרעגט, —
עס איז נאָרניט צו דערקענען.

„אזוי ווי דו זעסט, — האָט דער אלמנה'ס זון געענט-
פערט, — איך האָב אים געמאַכט צו לייט און יעצט גייט ער
אין שפּאַן אזוי ווי עס דאַרף צו זיין.“

דער רייכער קאַלאָניסט האָט זיך נישט געקענט אָפּוואונ-
דערן. און ערשט דעמאָלט טאַקע איז ער געפאַלן אויף אַ
נייעם פּלאַן.

— ווייסטו וואָס, — האָט ער געזאָגט צום אַרעמען בחור,
— דו ביזט מיר געפּעלן פאַר דיין בריה'שקייט. אויב דו
ווילסט קענען מיר ווערן נאָר נאַנטע פּריינט. איך האָב אַ
טאַכטער, אַ בת-יחידה. שיק שדכנים און האָב חתונה מיט
מיין טאַכטער!

— גוט — האָט דער בחור געענטפערט, — איך וועל
אַבער פּריער זיך מישב זיין מיט דער מאַמען.
געקומען אַדיים נאָך דער אַרבעט, האָט דער אַרעמער

בחור געזאגט צו זיין מאמען: דו ווייסט, דער קאלאניסט
וואס האט מיר אוועקגעשאנקען דעם אַקס, שדכנט מיר זיין
שאכטער.

די מאמע האט זיך צעלאכט און געזאגט: „ניט אנדערש
אז ער האט חוזק געמאכט פון דיר: ער וועט ניט אפגעבן
זיין שאכטער פאר אזא ארעמאן ווי דו.“

—דאס וועלן מיר שוין שפעטער זען: דערווייל, מאמע,
וועלן מיר פארן אַנקוקן די כלה.

און איר דארפט וויסן, אז דער רייכער קאלאניסט האט
געהאט א שאכטער, א בת-יחידה, איז זי געווען נאך א גרע-
סערער עקשן ווי דער ווילדער אַקס. טאטע-מאמע האט זי
ניט געפאלגט, אלסדינג פלעגט זי טאן אויף צו להכעיס.
לערנען האט זי אויך ניט געוואלט. דאס איינציקע וואס זי
פלעגט טאן גאנצענע טעג איז געווען זיצן באם פענסטער
און עסן קאראמעלאס.

דער קאלאניסט, נאך דעם ווי ער האט דערזען אז פון
זיין אַקס איז געווארן א לייט, האט ער בא זיך געטראכט:
אויב דער אלמנה'ס זון האט געקענט מאכן צו-לייט דעם
אַקס, וועט ער מיין שאכטער אויך אויסלערנען. איז דער
קאלאניסט געקומען אהיים און גלייך אַנגעזאגט דער טאכ-
טער זי זאל זיך גרייטן צו פארלאזן די היים, ווייל ער וועט זי
חתונה-מאכן. די בת-יחידה האט זיך איינגעשפארט, גע-
קאפריזעוועט, געוויינט, אבער ס'האט איר גארניט געהאל-
פן. מען האט זי חתונה געמאכט מיט דער אלמנה'ס זון.
נאך דער חתונה האט דער קאלאניסט געזאגט צו זיין טאכ-
טער און צום איידעם: יעצט, קינדער, פארט געזונטערדייט
אהיים. דערביי האט ער דער שאכטער קיין נדן ניט געגעבן,
אפילו קיין שטיקל מדוקן ברויט ניט מיטגעגעבן. נאך די
מאמע האט באוויזן אריינשאן עטלעכע קאראמעלאס צו
איר שאכטער אין קעשענע אריין. ווען דאס יונגע פארפאלק

איז געקומען אהיים, האט דעם נניד'ס טאכטער, וואס איז
ניט געוואוינט געווען צו קיין ארבעט, פארקליבן זיך אין א
ווינקעלע און אנגעהויבן עסן די קארעמעלאס, פארבייסנדיק
זי מיט קיכעלעך. איר מאן מיט דער שוויגער זיינען אוועק
צו דער ארבעט. ערשט שפעט אין אונט, נאך זון-אונטער-
גאנג, זיינען זיי געקומען אהיים און געטראפן די יונגע פרוי
זיצנדיק באם פענצטער. אין אונט האט זיך דעם יונגן ווייבל
פארגלוסט טרינקען, האט זי א געשריי געטאן צום מאן.
ברענג מיר וואסער צום טרינקען!

„ניטא קיין וואסער אין שטוב, מען דארף גיין צום בר-
געס און ברענגען.“ — האט דער מאן געענטפערט און איז
ארויס פון שטוב. ווען די יונגע פרוי האט דערזען אז דער
מאן פאלגט זי ניט, האט זי געבעטן די אלמנה זי זאל איר
ברענגען א טרונק וואסער. די אלמנה אבער האט איר גע-
ענטפערט: „בא אונז איז אנגענומען אז ווער עס וויל טרי-
קען מוז אליין גיין נאך וואסער.“ איז דאס ווייבל ברוגז געווארן
און אפגעזעסן א גאנצע נאכט אין א ווינקעלע. אויף מארגן
איז דער זון מיט דער מאמען ווידער אוועק צו דער ארבעט
און די יונגע פרוי איז געבליבן אין דער היים. ערשט דעמאלט
איז זי ארום פון ווינקעלע, וואו זי איז אפגעזעסן א גאנצע
נאכט, און אוועק און געבראכט וואסער צום טרינקען. בא-
טאג איז די אלמנה געקומען אהיים, געמאכט פייער און צו-
געגרייט עסן. אויף מיטאג איז דער זון אויך געקומען. זיי
האבן זיך געזעצט צום טיש און די יונגע בעל-הבית'טע
אפילו ניט צוגערופן. נאך מיטאג האבן זיי זיך אפגערוט א
וויילע און אוועק צו דער ארבעט. די יונגע פרוי האט געזען
אז פאר איר האט מען גארניט איבערגעלאזן, האט זי גענו-
מען א שטיקל טרוקן ברויט און אויפגעגעסן אויפמארגן איז זי
שוין געווען גענוג הונגעריק. זי איז אויפגעשטאנען גאנץ
פרי און געבראכט וואסער. באטאג איז צום ערשטן געקו-

מען די אלמנה און האט זיך געשטעלט צוגרייטן מיטא.
שפעטער איז געקומען דער זון און זיי ביידע האבן זיך גע-
זעצט צום גייש עסן מיטיק. דאס מאל האט די אלטע דער-
לאנגט דער שגור א מעלער זופ און דערביי געזאגט: „דאס
האסטו פארן וואסער וואס דו האסט צוגעגרייט.“ אויפן דריטן
טאג האט די יונגע פרוי פארשטאנען אז ס'וועט איר נאָרניש
העלפן, אז אויב זי וויל עסן, וועט זי מוזן ארבעטן. איז זי
אויפגעשטאנען, געבראכט וואסער, האָלץ און צוגעגרייט
פייער. באַטאָג איז געקומען די אלמנה, אָפגעקאכט מיטיק,
דערלאנגט דאָס עסן צום טיש און געזאָגט צו דער שגור:
„יעצט, טאָכטער, קום צום טיש זעץ זיך עסן צוזאמען מיט
אונז: דעם מיטיק האָב איר אָפגעקאכט מיטן וואסער וואָס
דו האָסט געבראכט און מיטן פייער וואָס דו האָסט צוגע-
גרייט.“ האָט די בת-יחידה שוין פארשטאנען אז דאָ גיט מען
גיט צו עסן אויב מען ארבעט גיט, האָט זי ביסלעכווייז אָג-
געהויבן צוגעוואוינען זיך צו די שטוביקע ארבעטן: דאָ קערט
זי אויס דעם דיל, א צווייט מאָל וואָשט זי אויס די מעלער
מיט די לעפל, א דריטמאָל ברענגט זי וואסער און גרייט
צו פייער. ביסלעכווייז, ביסלעכווייז האָט זי זיך צוגעוואוינט
צו דער ארבעט און אין שטוב האָט אַלעס באַקומען נאָר אַן
אַנדער אויסזען: יעדעס ווינקעלע האָט אָנגעהויבן גלאַנצן,
די שטוביקע ארבעטן זיינען געוואָרן אָפגעטאָן און זי אַליין
איז אויך געוואָרן פריילעכער.

אין אַ צייט ארום איז איר פאָטער פארבייגעפאָרן דאָס
אַרט וואו ס'האָט געוואוינט דער איידעם און ער איז אַריין
געגאָר ווערן צו זיין טאָכטער. זי האָט אים אויפגענומען אַ
פריילעכע און צופרידענע מיט איר מזל. דער פאָטער האָט
זיך גאָרניש געקענט אָפּוואונדערן פון דעם גוטן שגור וואָס
איז פאָרנעקומען מיט זיין טאָכטער. ער האָט דאָס יונגע
פאָרפאָלק איינגעלאָרן צו זיך אַהיים. דאָס מאָל האָט ער זי

אויפגענומען זייער נוט און באם געזענענען זיך האט ער גע-
שאנקען דער שאכטער א גאנצן נדון. דאס יונגע פארפאלק
איז אוועקגעפארן אהיים האט אנגעהויבן פלייסיק צו ארבע-
טן און געניסן פון זייער ארבעט.

(באארבעט פון דומישן)

—:—

בערעלע נבור

אין אמאליקע צייטן האט געלעבט א העלד, א נבור צו
וועמען עס איז קיין גלייכן נישט געווען אויף דער גאנ-
צער וועלט. ער האט געהייסן בערעלע נבור. איז
בערעלע נבור געווען אזוי בארימערש דאס ער איז
איבער דער גאנצער וועלט ארומגעפארן און אומעטום זיין
גבורה באוויזן. האט ער א סך צרות אויף דער וועלט גע-
בראכט מיט זיין גבורה. ווי נאך ער פלעגט קומען אין א
פרעמד לאנד, אזוי גלייך פלעגט ער צעטרעטן די פעלדער,
אויסהאקן די וועלדער ביזן ווארצל; ער פלעגט פארברענען
די שטעט און די איינוואוינער אויסהרגענען אדער פאר-
טרייבן צו שקלאפן-ארבעט.
האבן אלע פאר אים געציטערט און די גאנצע וועלט
האט פאר אים מורא געהאט. אפילו פאר די קעניגן און פרינ-
צן האט ער נישט מורא געהאט. ער פלעגט זיי פאנגען, פאר-
שפארן אין די פינצטערע קעלערס און דערנאך פאדערן אן
שיעור אויסלייז-געלט. צו דעם אלעמען איז בערעלע נבור
געווען אזא שלעכטער דאס ער האט אויף קיינעם קיין
רחמנות נישט געהאט. און איבער נאך דער וועלט האט זיך
קיינער נישט געפונען ווער ס'זאל זיך וואגן שטעלן אנטקעגן
בערעלע נבור. די גאנצע וועלט האט זיך אים געמוזט אונ-
טערנעבן. איז דעמאלט בערעלע נבור געווארן בא זיך נאך
גרעסער און באשלאסן מלחמה האלמן מיט גאט אליין. איז
ער אוועקגעפארן אין יענעם ווייטן לאנד אריין, וואו הימל
מיט ערד קומען זיך צונויף און ריהאט גערעכנט אן דארטן

וועט ער זיך קענען טרעפן מיט נאָט אליין און וועט מיט
אים מלחמה האַלטן. ער האָט גערעכנט אז ער וועט קענען
בייקומען נאָט אליין, ווייל הויך איז בערעלע גבור געווען
אז ער פלעגט מיטן קאָפּ ביז די וואַלקן דערנרייכן און שטאַרק
איז ער געווען אזוי, דאָס ווען ער פלעגט גיין, האָבן די ביי-
מער פאַר אים געציטערט.

ווען ער איז אָנגעקומען אין יענעם לאַנד אַריין וואו הימל
מיט ערד גרענעצן זיך, האָט זיך אויפגעהויבן אזא שטורעם
דאָס די וועלדער זיינען אַרויסגעריסן געוואָרן מיט די וואַרצ-
לען, די טייכן זיינען פון די ברעגעס אַרום און די ערד האָט
אָנגעהויבן צו ציטערן. איז זיך בערעלע גבור אזוי געפאַרן
איבער יענעם ווייטן לאַנד, מלחמה האַלטן מיט נאָט, און גע-
מינט אז קיין שטאַרקערס פון אים איז נאָר אויף דער גאַנצער
וועלט נישטאָ.

ערשט איינמאָל ווי ער פאַרט אזוי איבערן וועג באַנע-
גנט ער אַן אַלטיטשקע וואָס איז שוין אזוי אַלט און שוואַך.
דאָס קוים וואָס זי שלעפט זיך איבערן וועג. ווען ער איז צו-
געקומען גענטער האָט בערעלע גבור דערזען ווי די אַל-
טיטשקע האַלט אין האַנט אַ שאַרפע קאָסע. ווי נאָר זי האָט
דערזען בערעלע גבור האָט זי זיך אַוועקגעשטעלט אין מיטן
וועג און ניט געוואַלט אָפּטרעטן ניט אויף רעכטס און ניט
אויף לינקס. האָט בערעלע גבור אַ געשריי געטאָן צו דער
אַלטיטשקער: אַראָפּ פון וועג! דו זעסט דען ניט ווער ס'פאַרט
דיך אַנטקעגן? איך בין בערעלע גבור און איך פאַר מלחמה-
האַלטן מיט נאָט אליין. אַראָפּ פון וועג, — האָט ער צו איר
נאָך שטאַרקער אַ געשריי געטאָן, — אויב ניט, וועל איך דיך
מיט די פיס צעטרעטן!

די אַלטיטשקע אַבער, וועלכע איז געווען דער טויט
אַליין, האָט זיך ווייניק-וואָס דערשראַקן פאַר בערעלע גבור.
זי איז געבליבן שטיין אויפן זעלביקן אַרט וואו זי איז גע-

שטאַנען. זי האָט אים אַ ווילע באַטראַכט און אויסנערופן:
„זע, דו, באַרים זיך נישט אזוי!“ איז בערעלע נבור נאָך מער אין
כעס געוואָרן, איז ער צוגעפאַרן מיט זיין פערד ביו צו איר,
האָט אַרויסגעבאַפט די שווערד און געוואַלט מיט איין מאַך
איר דעם קאַפּ אַראָפּנעמען. די אַלטיטשקע האָט זיך אַבער
ווייניק-וואָס דערשראָקן פאַר בערעלע נבור. זי האָט אַ
בלאָז געטאַן אויף אים און ער איז גלייך פון פערד אַרונטער-
געפאַלן און געבליבן ליגן אויף דער ערד אומבאוועגלעך.
דעמאָלט איז די אַלטיטשקע נאָך גענטער צוגענאַנגען צו
בערעלע נבור און אים געזאַנט: זעסט וואָס פאַראַ נבור דו
ביסט, אַז פון איין בלאָז מיינעם ביסטו אומגעפאַלן. האָט זיך
בערעלע זייער שטאַרק דערשראָקן און ער האָט אָנגעהויבן
וויינען און קלאַנגן און בעטן זיך רהמים באַ דער אַלטיטש-
קער: טייערע אַלטיטשקע, —האָט ער זיך געבעטן—, לאָז
מיד לעבן כאַטש נאָך דריי יאָר! אַבער די אַלטע האָט ווין-
ציק וואָס רחמנות אַרויסגעוויזן אויף בערעלע נבור און האָט
קאַלט געזאַנט: אפילו קיין דריי חדשים וועסטו מער נישט
לעבן! האָט בערעלע נבור ווידער אָנגעהויבן בעטן זיך:
כאַטש נאָך דריי וואָכן לאָז מיד לעבן!
אַבער די אַלטע איז געבליבן אומרחמנותדיק ווי אַ
שטיין און האָט אים קאַלטבלוטיק געענטפערט: אפילו קיין
דריי טעג וועסטו מער נישט לעבן.
דעמאָלט האָט בערעלע נבור, וועלכער האָט איינגע-
נומען די גאַנצע וועלט, אָנגעהויבן וויינען און קלאַנגן אויף
זיין פינצטערן מזל און בעטן רהמים באַ דער אַלטער: „לאָז
מיד לעבן כאַטש נאָך דריי שעה! איד האָב אָנגעזאַמלט אַ
סך רייבקיט, האָב אָנגעקליבן גאַנצענע אוצרות מיט גאָלד
און זילבער, מיט בריליאַנטן און פערל, איד וועל יעצט צע-
טיילן מיינע אוצרות צווישן די אַרעמע, אבי לאָז מיד נאָך אַ
ביסעלע לעבן.“

דעמאלט האט די אלטע צו אים אזוי געזאגט: „דו האסט
אפגעלעבט א לעבן און קיין אנדער זאך ניט אויסגעלערנט
זיך צו טאן חוץ עסן, טרינקען, בארימען זיך און אפ/חזקן
פון גוטע מענטשן. יעצט איז שוין צו שפעט דו זאלסט קע-
נען חרטה האבן. די גאנצע וועלט האסטו טאקע איינגענו-
מען, אבער מיך האסטו ניט געקענט באזיגן.“
און אזוי ווי זי האט נאך געענדיקט ריידן האט די אלטיש-
קע א טאך געטאן מיט איר שארפער קאסע און ארויסגענו-
מען בערעלעס נשמה פון זיין גרויסן גוף. איז בערעלע גבור
געבליבן ליגן אומבאוועגלעך און האט שוין מער ניט גע-
טראכט וועגן באזיגן די וועלט. אזוי האט פארענדיקט זיין
לעבן בערעלע מויק, וואס האט די גאנצע וועלט באזיגט און
דעם שויט האט ער ניט געקענט בייקומען.

(איבערגעזעצט דעם 1-טן יאנואר 1937)

—:—

די זוירקונג פון נוסע מעשים

(אן אראביש מעשה'לע)

אין א קליין דערפעלע, וואס האט זיך געפונען צופוסנס פון הויכע בערג, האבן געוואוינט דריי שכנים, דריי נוטע ברידער, וועלכע האבן געלעבט אין שלום און נישט געוואוסט פון קיין קנאה און שנאה, און דערפאר טאקע האט זיי אלא דער אלמעכטיקער באשאנקען מיט אלדאם נוטס. זיי האבן געהאט גאנצע סטאדעס שאף וואס האבן זיך געפאשעט איבער די בערג און טאלן, זיי האבן געהאט וויינגערטענער און דער וויין וואס זיי פלעגן אויסטרעטן אין זייערע וויין-קעלטערס איז געווען פריש און קיל ווי דער שניי אויף די בערג. ברייטע פעלדער מיט גערשטן און ווייץ האבן זיך אויסגעשפרייט ביז צו די בערג, געדיכטע סעדער מיט פאמערדאנצן-ביימער און שטאלצע ציפרעסן האבן זיך אראפגעלאזן אין די טאלן און וויינגערטענער אזוי ווי געדיכטע צוימען זיינען געוואקסן בא די וועגן.

אין שפע און רייכטום האבן געלעבט אונזערע שכנים; אלא האט זיי באשאנקען מיט אלדאם נוטס און זיי וואלטן געוויס אפגעלעבט זייערע יארן אין נחת און וואוילטאג, ווען נישט דער ביזער גייסט וואס לויערט שטענדיק אויף יעדן טריט פון גלויביקן און זוכט אלערליי מיטלען אויף צו קעגען אויספרואוון זיין געדולד און זיין גלויבן אין אלא דעם אלמעכטיקסטן.

טרעפט זיך איינמאל, אז אונזערע דריי שכנים זיינען

אזעק שפאצירן און זיינען פארקראכן ווייט, ווייט אין די
בערג. דאָרט האָט זיך געפונען א טיפע הייל און מען האָט
געשמועסט, אז אין אירע טיפע, פאַרבאַרנענע קעמערלעך
געפינען זיך גאַנצענע אוצרות מיט גאָלד און בריליאַנטן.
האַבן זיך אונזערע שכנים אַראָפּגעלאָזט אין הייל אריין און
אַנגעהויבן אַרומקריכן איבער אירע קעמערלעך און לאַבי-
רינטן. עס קאָן זיין, אז זיי וואָלטן אזו לאַנג אַרומגעקלע-
טערט ביז וואַנען זיי וואָלטן געוואָרן מיד. און אַרויס צוריק
אויף דער ליכטיקער שיין, אָבער דער ביזער נייסט וועלכער
לוערט אויף יעדן טריט פון רעכטגלויביקן און לאָזט ניט
דורך קיין שום געלעגנהייט אויף צו קענען שטרויכלען אים,
האַט אָפּגעטאָן אַ ביזן שפּאַס. ווען אונזערע שכנים זיינען
אריין אין איינעם פון די זייטיקע קעמערלעך, האָט זיך פּלוצ-
לונג דערהערט אַ שרעקלעכער טראַסק און דער אַריינגאַנג
פון דער הייל איז פאַרשאַטן געוואָרן. עס איז דערביי געוואָרן
אזוי פינצטער דאָס מען האָט ממש געקענט די פינצטער-
ניש אַנטאַפּן און שטיל איז געווען ווי אין אַן אויער: פון
דרויסן איז מער אַהין ניט דערגאַנגען קיין שום קלאַנג, און
קיין שום רויש פון דער לעבעדיקער וועלט האָט מער ניט
דערגרייכט צו זיי. האַבן די דריי גוטע שכנים פאַרשטאַנען
אז דאָס האַבן די ביזע בערג-נייסטער אָפּגעטאָן אזאַ שפּאַס
מיט זיי. זיינען זיי געבליבן זיצן אין דער פינצטערניש און
געוואַרט אויפן ווילן פון אַלאַ.

אָבער ווי לאַנג קען מען דען זיצן אין דער פינצטערניש
און וואַרטן? האַבן זיי אַנגעהויבן זוכן מיטלען ווי אזוי אַרויס-
צוראַטעווען זיך פון זייער לאַגע. נאָך אַ צייט טראַכטן האָט
דער עלטסטער פון די שכנים, אַבדולאַף, זיך אָפּגערוּפּן:
הערט זיך איין, ברידער! דאָס וואָס איז געשען מיט אונז איז
געוויס אַ שטראַף פון אַלאַ פאַר די זינד וואָס מיר זיינען באַ-
גאַנגען. איד האַב אַן עצה ווי אזוי איבערצובעטן אַלאַן דעם

אלמעכטיקן און באפרייט צו ווערן פון דער שלעכטער לא-
 גע אין וועלכער מיר זיינען אריינגעווארפן געווארן. זאל יע-
 דער איינער פון אונז דערציילן וועגן די גוטע מעשים וואס
 ער האט אויפגעטאן אין פארלויף פון זיין לעבן און סוועט
 געשען אז אונזערע מעשים וועלן דערנרייכן ביז צו אלא,
 וועט ער רחמנות קרייגן אויף אונז און וועט שיקן זיין גוטן
 מלאך אויף ארויסצוראטעווען אונז פון די נעגל פונעם ביזן
 גייסט. — אזוי האט געזאגט אבדולאף, דער סאמע עלטסטער
 און קלונסטער פון די שכנים — און האט זיך געווענדעט צום
 שכן וואס איז געזעסן בא זיין רעכטער האנט און געקייט א
 טרוקענע פייג. „הויב אן דו, איבראהים! — האט ער צו אים
 געזאגט. איבראהים, וועמענס פנים מען האט נישט ארויסגע-
 זען צוליב דער פינצטערניש, האט אויפגעהערט צו קייען די
 פייג, האט אפגעהוסט און אנגעהויבן צו דערציילן.

„מיט א סך יארן צוריק האב איך געדונגען ארבעטער
 אויף אראפצונעמען דעם גערשטן פון די פעלדער. איינמאל,
 אין מיטן טאג, ווען די ארבעטער זיינען געווען פארנומען
 בא דער ארבעט, האט זיך בא מיר אויפן פעלד אפגעשטעלט
 א דורכגייער און געבעטן איד זאל אים צונעמען צו דער אר-
 בעט. ער האט געזאגט אז ער קומט פון א ווייטן דארף, וואו
 ער האט איבערגעלאזט א קראנקע פרוי מיט א פאך קינדער.
 איד האב שוין דעמאלט געהאט גענוג ארבעטער אויף צו
 קענען אראפנעמען דעם גערשטן פון די פעלדער. אבער איד
 האב זיך דערמאנט דעם אנואג פון אלא, וועלכער הייסט
 רחמנות האבן אויפן ארעמאן און פריינטלעך אויפגעמען
 דעם פרעמדן. — האב איד אים איבערגעלאזן און ער האט
 אנגעהויבן ארבעטן צוזאמען מיט אלע אנדערע ארבעטער.
 האט ער אפגעארבעט עטלעכע טעג און איז געבליבן מיט
 די ארבעטער ביז וואנען זיי האבן פארענדיקט אראפנעמען
 דעם גערשטן פון די פעלדער. אין דעם לעצטן טאג פון שניט

פארנאכט האב איך יעדן איינעם פון די ארבעטער נענעבן זיין
ליין. אויך פאר דעם פרעמדן, צונעקומענעם ארבעטער האב
איך באשטימט צו נעבן אים זיין פולן לויין. ער איז אבער
געווען אזוי דערשלאגן פון נויט, דאס ער האט געכאפט א
פאך הויפנס גערשטן, האט גענומען א פאך פלעצלעך און
איז מיט דעם אנטלאפן, איבערלאזנדיק דעם לויין. האב איך
אנגעהויבן צו טראכטן וואס איך זאל טאן מיטן געלט, וואס
לויטן אנוואג פון אלא האט עס שוין געהערט ניט צו מיר,
נאר צו מיין ארבעטער. האב איך פארן געלט געקויפט א
קאלב און האב עס אנגעהויבן האדעווען, ווארטנדיק אז מיין
צופעליקער ארבעטער זאל עס קומען אפגעמען.
דערווייל האבן געמיטן טעג, וואכן, חדשים און אפילו
יארן און דער אייגנטימער פון קאלב האט זיך נאך אלץ ניט
באוויזן. דערווייל האט זיך דאס קאלב אויסגעהאדעוועט
און פארוואנדלט געווארן אין א קו. די קו האט מיט דער צייט
געהאט קעלבעלעך. אויף אזא אופן איז אין עטלעכע יאר
ארום געווארן א גאנצע סטאדע. איך האב זי געהיט ווי די
אויגן פון קאפ און האב ניט אנגערידט קיין איין קו און ניט
געטשעפעט קיין איין קאלב. איינמאל, זומער-צייט, פאר-
נאכט, ווען מען האט געבראכט צו טרייבן די סטאדע פון
פעלד, איז אנגעקומען אן אלטער מאן און געבעטן איך זאל
אים אריינלאזן אין שטוב און נעבן א נאכטלענער. איך האב
געהייסן ברענגען וואסער אויף ארומוואשן זיינע פיס, ווייל
מען האט דערקענט אז ער קומט פון א ווייטן וועג. דערנאך
האב איך אים אריינגערופן אין שטוב, גענעבן עסן און טרייב-
קען און געפרעגט פון וואנען ער קומט און וואוהין ער רעכנט
צו גיין. דער אלטער האט מיר דערציילט אז מיט יארן צו-
ריק איז ער שוין דא געווען און געארבעט בא מיר אויפן
פעלד. ער האט אבער דעמאלט ניט באוויזן צו אפגעמען
זיין לויין, ווייל די פרוי איז בא אים געווען קראנק און ער האט
זיך זייער געאיילט אויף צו זען וואס זי מאכט.

ווען ער האט געענדיקט דערציילן האב איך אים גע-
פרענט: „וואס וואלסטו געמאן ווען איך קער דיר אום יעצט
דיין לויז?"

דער אלטער האט א וויילע געטראכט און דאן האט ער
צו מיר אזוי געזאגט:

—איך וואלט צו אלעם ערשטן געדאנקט אלעין פאר זיין
חסד און גענאך און נאכער וואלט איך דיר געדאנקט פאר
דיין ארנטלעכקייט און פאר דיין גוט הארץ.

ווען ער האט געענדיקט ריידן האב איך אים אָנגענומען
פאר דער האנט, האב אים ארויסגעפירט אין דרוסן און צו
אים געזאגט: „דו זעסט די סטאדע קי מיט די יונגע קעלבער,
דאס אלץ איז דייןס! דאס איז דער לויז פון דיין ארבעט. איך
האב עס אָפּגעהיט ווי די אויגן פון מיין קאָפּ.

ווען דער אלטער האט דאָס דערהערט האט ער צום
אלעם ערשטן געדאנקט אלעין פאר זיין חסד און גענאך,
דערנאך האט ער מיט טרערן אין די אויגן זיך געזעגנט מיט
מיר און אוועקגעטריבן זיין סטאדע צו זיך אהיים.

ווי נאך איבראהים האט פארענדיקט דערציילן, האט
זיך באוויזן א שטראל ליכט אין דעם פארשאטענעם אַרײַן-
גאַנג פון הייל און צוזאמען מיטן שטראל ליכט איז געבוירן
געוואָרן א שטראל האָפענונג אין די הערצער פון די פאר-
שאטענע שכנים.

ווען אַבדולאַף האט אויסגעהערט די געשיכטע פון זיין
שכן איבראהים, האט ער באַדאַנקט אלעין פאר זיין חסד און
גענאך און דערנאך האט ער זיך געווענדעט צו זיינע שכנים
מיט די ווערטער:

—גרויס איז אַלאַס חסד! איר זעט דעם שטראל וואָס
האט זיך אַקאַרשט אַרײַנגעריסן צו אונז אין הייל, דאָס איז אַ

סימן אז אונזערע תפלות זיינען דערנאנגען צו אלעין און ער
האט דערהערט אונזער געבעט. איינער פון אונז האט שוין
דערציילט. יעצט בלייבט מיר ביידע זאלן דערציילן. הויב
אן דו מיין גוטער שכן, און אז דו וועסט ענדיקן, וועל
איד עפעס דערמאנען זיך.

דאוד האט אויסגעהערט די ווערטער פון זיין שכן אבדו-
לאף און האט אנגעהויבן צו ריידן. איד ווייס ניט וואס איד,
זאל איך דערציילן. אלע האט מיך באשטרעפט מיט א
קורצן זכרון. די גוטע מעשים וואס איד האב ווען-עס-איז אין
מיין לעבן באגאנגען, זיינען פארשוואונדן ווי די וואלקן אויפן
הימל און די שלעכטע זיינען געבליבן איינגעקריצט ווי די
אויסגעקריצטע אותיות אויף די דענקמעלער, סידן כיואל
אפשר פרואוון דערציילן דעם פאל וואס איז מיט מיר געשען:
— מיט יארן צוריק האב איד איינמאל געארבעט בא זיך אין
גארטן. פארנאכט, ווען איד האב שוין געהאלטן באס פאר-
ענדיקן מיין ארבעט, האט זיך באם טויער פון גארטן אפגע-
שטעלט אן אלטער בעטלער. אנגעטאן איז ער געווען אין
שמאטעס. מען האט דערקענט אז ער קומט פון זייער א
ווייטן וועג און אז ער איז זייער פארמאטערט פון גיין. ער
האט אויסגעשטרעקט זיין ציטערדיקע האנט נאך א נדבה
און האט מיך בשעת מעשה אנגעקוקט מיט זיינע רויטע,
פארטרערטע אויגן. איד האב אנגעהויבן צו זוכן אויף צו
קענען געבן עפעס דעם אלטן, אבער איד האב גארניט גע-
פונען. און צו מיין שטוב איז אויך געווען ניט גאנט. א וויילע
בין איד געבליבן שטיין אין פארלעגנהייט. דערוויילע איז
דער אלטער געבליבן שטיין מיט אויסגעשטרעקטע, ציטע-
רנדיקע הענט. פלוצלונג האב איד דערזען א ציבעלע וואס
איז געוואקסן בא מיינע פיס. איד האב לאנג ניט געטראכט,
האב אויסגעריסן די ציבעלע און עס דערלאנגט דעם אלטן.
ער האט זי צוגענומען מיט זיינע ציטערדיקע הענט, האט זי

אריינעליינט אין טארבע און איז אוועק מורמלענדיק א
תפלה צו אלא דעם אלמעכטיקן.

ווי נאך דאוד האט פארענדיקט דערציילן זיין קורצע
פאסירונג האט זיך אין דער פינצטערניש דורכגעריסן א
צווייטער שטראל און האט נאך מער באלויכטן די הייל און
אריינענעבן נאך מער האפענונג אין די הערצער פון די
פארשאטענע שכנים.

— גרויס איז אלא און גרויס איז זיין חסד איבער די
גלויביקע! — האט אויסגערופן אבדולאף, ווי נאך דאוד האט
פארענדיקט זיין מעשה־לע און דער צווייטער שטראל ליכט
האט זיך באוויזן. יעצט בלייבט איד זאל דערציילן.
ער האט א וויילע געטראכט און דערנאך אָנגעהויבן:

„מיט יארן צוריק, ווען איד בין נאך געווען א יונגער
אינגל, איז מיר אויסגעקומען אוועקניין מיט מיינע סטאדעם
זויט, ווייט אין פעלד אריין, און איר דארפט וויסן, אז יעדן
פארנאכט, איידער דער מולא פלעגט רופן די גלויביקע צו
דער פארנאכטיקער תפלה, פלעג איד אָנמעלקן א קרוג
מילך און עם אוועקטראָגן אַהיים צו מיינע עלטערן, כדי
מקיים צו זיין דאָס געבאָט פון אונזער הייליקן נביא, דאָס
מאָל האָב איד אָנגעמאָלקן א פולן קרוג מילך און, איבערלאָ-
זנדיק די סטאדעם אונטער דער אויפזיכט פון מיין אינגערן
ברודער, האָב איד זיך מיט דער קרוג אויפן אַקסל געלאָזט
אין דער ריכטונג פון אונזער שטוב.

אין מיטן וועג האָב איד זיך אָפגעשטעלט אויף צו זאָגן
מיין פארנאכטיקע תפלה, איד האָב נאָך נישט באוויזן צו פאר-
ענדיקן דאָס געבעט, ערשט סי־האָט זיך אויפגעהויבן א גע-
דיכטער, שוואַרצער וואָלקן. די אונטערנייענדיקע זון איז
אין גאַנצן פארשטעלט געוואָרן. ס׳איז מיטאַמאָל געוואָרן
פינצטער. עם האָט אָנגעהויבן צו בליצן און דונערן און עם
האָט א גאָס געטאָן מט א שלאַקס-רעגן. איד האָב אויפגע-

זוכט אַ בוים מיט ברייטע צווייגן און האָב איבערנעוואָרט
דעם שטורעם. עס האָט אַנג ניט געדויערט און עס איז גע-
וואָרן שטיל. די לבנה האָט זיך באַוויזן פון צווישן די וואַלקנס
און איד בין מיט דער קרוג אויפן אַקסל אַוועק אַהיים.

ווען איד בין צוגעקומען צו אונזער שטוב האָב איד
דערזען אז טיר און פענצטער זיינען צוגעמאַכטע און קיין
שטראַל זעט זיך ניט אַרויס דורך די לאַדנס. האָב איד פאַר-
שטאַנען אז טאַטע-מאַמע שלאָפן שוין האָב איד זיך ווידער
דערמאַנט אינעם אַנזאָג פון אונזער נביא וועגן אַפנעבן כבוד
אונזערע עלטערן. בין איד געבליבן שטיין מיט דער קרוג
אין האַנט באַ דער טיר פון אונזער שטוב, כדי ביזאַל ניט
אויפּוועקן טאַטע-מאַמע פון זייער באַנאַכטיקן שלאָף. אזוי
בין איד אַפנעשטאַנען אַ גאַנצע נאַכט. ערשט אויף מאַרנ
אין דער פרי, ווען די שטראַלן פון דער זון זיינען אַריינגע-
דרונגען אין אונזער שטוב און האָבן אויפגעוועקט מייע
עלטערן. בין איד אַריין אין שטוב און האָב איבערנעגעבן
די קרוג מיט מילך דער מאַמע מייער, וועלכע האָט פונקט
אין דעם מאַמענט געהאַלטן אין מאַכן פייער. דערביי האָב
איד געבעטן אַנטשולדיקונג באַ מייע עלטערן דערפאַר
וואָס איד האָב פאַרשפּעטיקט און ניט באַוויזן צו ברענגען
די מילך אין דער געהעריקער צייט.

צוליבן שטיין אַ גאַנצע נאַכט זיינען מייע פים פאַרגלי-
ווערט געוואָרן, די אויגן האָבן זיך מיר געקלעפט פון מיד-
קייט און די קני האָבן באַ מיר געציטערט. גלייך נאָך דעם
זוי איד האָב דערלאַנגט די קרוג מילך, בין איד איינגעשלאָפן
פון מידקייט און אזוי אַפנעשלאָפן אַ גאַנצע טאַג. — מיט די
ווערטער האָט אַבדולאַף פאַרענדיקט זיין מעשה־לע. ווי נאָר
ער האָט פאַרענדיקט אזוי האָט זיך אין הייל אַריינגעריסן אַ
גאַנצער שטראַם ליכט. דער אַריינגאַנג פון הייל איז ווידער
געבליבן פריי. די שכנים האָבן באַדאַנקט אַלאין און זיינען
בשלום אַרום פון הייל.

די אמת'ע אוצרות

יז אמאליקע צייטן האט געלעבט א רייכער מאן, וואס איז געווען בארימט מיט זיין גוט הארץ און אידעלען באראקטער. ער האט געהאט א טבע צו פארטיילן צדקה, צו געבן לייטן גמילות - חסדים און צו שטי-צן אלע נויטבאדערפטיקע. איבערהויפט אבער האט ער זיך אפגעגעבן מיט העלפן די יעניקע וועלכע לערנען תורה. דער דאזיקער מאן האט געהאט בא זיך אין שטוב דריי אוצרות: איין אוצד איז באשטאנען פון גאלדענע מטבעות, דער צווייטער פון זילבערנע און דער דריטער פון קופערנע. ער האט גענומען פון די אוצרות וויפל נאך ער האט אליין געוואלט און געגעבן יעדן איינעם לויט זיין ווערט און פאר-דינסט. פאר די וואס האבן זיך אפגעגעבן מיט לערנען תורה פלעגט ער שענקען גאלדענע מטבעות, פאר די יתומים און אלמנות האט ער געגעבן זילבערנע מטבעות און פאר די ארמעלייט וואס האבן זיך נישט אפגעגעבן מיט לערנען און וואס האבן בכלל נארניש געוואלט שאן, פלעגט ער שענקען קופערנע מטבעות.

דער רייכער מאן אבער האט געהאט א פרוי, איז זי גע-ווען אין גאנצן דער היפוך פון איר מאן. זי איז געווען קארן און נישט פארניגערש און דערצו נאך האט זי נישט איינמאל געשטערט דעם מאן אין זיין פארטיילן די אוצרות. מאכט זיך איינמאל א געשיכטע און דער רייכער מאן האט געמוזט אפפארן פון דער היים. פארן אפפארן האט ער אנגעזאגט דעם ווייב זי זאל זיך אויפירן לגבי די ארעמעלייט אזוי ווי ער.

אויפן צווייטן טאג נאך זיין אפפארן פון דער היים זיי-
נען נעקומען געלערנטע לייט, יתומים, אלמנות און גלאט
אזוי ארעמע-לייט. דעם נביריפ פרוי האט אבער, וויזט אויס,
פארנעסן אין דעם מאנים אגזאג. זי האט זיי ניט אויפגענו-
מען מיט דער זעלבער איידלקייט ווי איר מאן איז דאס גע-
ווען געוואוינט צו טאן. זי האט זיי אפילו ניט איינגעלאדן צו
זיך אין שטוב און האט ניט געגעבן יעדן איינעם לויט זיין
אמתן ווערט און לויט זיינע פארדינסטן. זי האט זיי אלעמען
געלאזט שטיין א לאנגע צייט אין דרויסן, אונטערן רעגן און
איז אפילו ניט ארויס מקבל-פנים זיין די אגגעקומענע געסט,
אזוי ווי דאס פלעגט טאן איר מאן איידער ער פלעגט צע-
טיילן די נדבות.

א נאנצן טאג זיינען די ארעמע מענטשן געשטאנען אונ-
טערן רעגן און געווארט. אין אונט, ניט קענענדיק מער
דערווארטן זיך אויף גארניט, האבן זיי פארלאזט דעם הויף
און זיינען אוועק צו זיך אהיים.

אויפן צווייטן טאג איז די פרוי אראפ אין קעלער, וואו
די אוצרות האבן זיך געפונען. זיי גרויס איז געווען איר דער-
שטוינונג ווען אגשטאט אוצרות מיט גאלד און זילבער האט
זי געפונען שטיקלעך בלאטע מיט שטיינדלעך. זי האט זיך
זייער פארשעמט און ווען זי איז ארויס פון קעלער האט זי זיך
אוועקגעזעצט אין א ווינקעלע פון איר גרויסער און רייכער
שטוב און האט אגנעהויבן ביטער וויינען. אין עטלעכע טעג
ארום האט זיך אומגעקערט איר מאן. ער האט זיך זייער
שטארק פארוואונדערט ווען ער האט ניט געטראפן קיין
איינציקן ארעמאן אזוי ווי דער שטיינער איז. נאך מער האט
ער זיך פארוואונדערט ווען ער האט דערזען ווי זיין פרוי זיצט
אין א ווינקעלע פון שטוב און וויינט. ווען ער האט זי גע-
פרענט פאר וואס זי וויינט, האט זי דערציילט אן די אלע
אוצרות פון גאלד און זילבער האבן זיך פארוואנדלט אין

שערבלעד און שטיינדלעד. דעמאלט האט דער איידעלער
מאן פארשטאנען אז דאס האט זי גאט באשטראפט פאר איר
קארנשאפט און שלעכט הארץ און דעריבער האט זי אנ-
שטאט גאלד און זילבער געזען ניט מער ווי בלאטע און
שטיינדלעד. ער האט געשיקט רופן די אלע פארשעמטע
ארעמעלייט וואס האבן א טאג צייט געמוזט ווארטן אונ-
טערן רעגן און ווינט. ער האט זיי איינגעלאדן צו זיך אין
שטוב, אזוי ווי ער איז געווען געוואוינט צו טאן פון שטענדיק
אן און האט זיי אויפגענומען מיט איידעלע רייד און מיט גענוג
העפלעכקייט אויף ניט צו פארשעמען זייער ארעמקייט.
ווען ער האט זיך דערנאך אראפגעלאזט אין קעלער
האט ער, צו זיין גרויס שטוינונג, געפונען יעדן אוצר אויף זיין
פלאץ. ער האט פון יעדן איינעם גענומען וויפל ער האט
געדארפט און האט עס צעטיילט צווישן די גויטבאדערפטי-
קע, יעדן איינעם לויט זיין ווערט און פארדינסט און די אוצרות
האבן זיך פון דעמאלט אן מער ניט געמינערט אויף קיין
אין פרוטה.

—:::—

די געשיכטע פון א זואלד

אין איינער פון די מערב-פראווינצן פון גרויסן רוסלאנד האט מיט א סך יארן צוריק געלעבט א רייכער פריץ. ער האט פארמאגט א סך פעלדער און געביידעס, ער האט געהאט א סך פערד, גאנצע סטאדעס קי האבן זיך געפאשעט בא אים אויף די לאַנקעס. חוץ דעם האט ער געהאט אונטער זיך עטלעכע דערפער מיט פויערים קנעכט וועלכע האבן געטאן אלע נויטיקע ארבעטן. ער האט זיך גערעכנט אלס איינער פון די רייכסטע מענטשן אין יענער געגנט. אין יענע צייטן האבן די גרויסע גוטסבאזיצער גע- האט א שטארקע מאכט איבערן פאלק. יעדער גרויסער גוטסבאזיצער האט געהאט הונדערטער און טויזנטער קנעכט וועלכע האבן געמוזט דורכפירן אלע שווערע ארבעטן און פארלאנגען פון זייער בעל-הבית. זיינע פעלדער זיינען גע- ווען זייער גוט באארבעט. ער אליין האט א לאנגע צייט פארבראכט אין אויסלאנד און האט פון דארטן געברענגט נייע מעטאדן אויף צו קענען גוט בעל-הבית-עווען. ער האט באפוילן צעטיילן זיין פעלד אויף גלייכע טיילן און אויף יעדן חלק באזונדער האט ער אנגעזאגט צו פארזייען א באזונדער מין תבואה. ווען אויף איין שטיק פעלד פלעגט מען פארזייען קארן, פלעגט אויפן צווייטן טייל וואקסן פרילינגס - תבואה. האבער, גערשטן, גריקע אָדער פלאַקס. אין דער זעלבער צייט וואס איין שטיק פעלד פלעגט בלייבן פארזייעט, פלעגט דאס צווייטע שטיק רוען א גאנצן זומער. אין יענע צייטן איז נאך קארטאפל געווען פארעכנט פאר א זעלטענעם געוויקס.

די פויערים האבן בכלל מורא געהאט צו באנוצן אט דעם
אומבאקאנטן געוויקס, וועלכן די האבן א נאמען געגעבן
„טיוולשער עפל“. נאך די גרויסע פעלד-אייגנטימער האבן
ביסלעכווייז אנגעהויבן צו פלאנצן דאס מאדנע געוויקס,
פריער בא זיך אין די גערטנער און שפעטער אויף די פעלד-
דער. דער רייכער פרייז, וואס האט א לאנגע צייט פארבראכט
אין פרעמדע לענדער, וואו ער האט זיך גענוג אנגעזען מיטן
נייעם מאכל, האט באפוילן פארזעצן בא זיך אויפן פעלד,
א גרויס שטיק מיט קארטאפל.

מען האט אויסגעקליבן א שטיק זאמדיקן באדן, וואס
האט פון איין זייט געגרענעצט מיטן וואלד און פון דער צוויי-
טער זייט האט עס דערגרייכט ביז א ברייטן שליאך, וועל-
כער איז געווען ארומגעזעצט מיט הויכע טאפאל - ביימער.
דער וואלד, וואס האט ארומגענומען דאס שטיק פעלד פון
דריי זייטן, איז געווען א בלעטערדיקער און האט פארמאגט
א סך פארשיידענע סארטן ביימער: דעמבעס, בעריאזעס,
אלכעס, א חוץ א גרויסע צאל קליינע קוסטעס מיט מאלינעס
און יאנעדעס.

אינעווייניק האבן זיך אויסבאהאלטן פארשיידענע חיות:
פוקסן, וועווערקעס און האזן. אויף די ביימער האבן גע-
מאכט געסטן פארשיידענע סארטן פייגל, און צווישן זיי הא-
בן זיך אמערסטן אויסגעצייכנט מיט זייער ליארעס און גע-
פילדער די שווארצע וואראנעס. ווינטער-צייט פלעגן פון די
זויטע וועלדער אנקומען קאמפאניעס וועלף, וועלכע פלעגן
נישטערן איבער די וועגן, לאנג ארומבלאנדזשען ארום די
הויפן, פארצוקן קי, פערד און חזירים, ביז וואגען זיי פלעגן
פארטריבן ווערן דורך די הינט און יענער. דער אייגנטימער
פון הויף האט ליב געהאט זיין וואלד און פלעגט פון צייט צו
צייט איינארדענען דארטן יאנד - פארוויילונגען. דעמאלט
פלעגן זיך צוגיפארן א סך שכנים מיט זייערע קנעכטן און

דינסטן, מיט זייערע פערד און הינט און פלעגן נאנצענע טעג ארומיאגן זיך איבערן וואלד, שיסן האָזן, פוקסן און וועווער-קעס. זומער-צייט פלעגט מען גיין אין וואלד נאָך יאגעדעס. מיט דער פארוויילונג פלעגן זיך אמערסטן אָפנעבן די פרוי-ען. זיי פלעגן געוויינטלעך מיטנעמען די קינדער מיט די דינסטן און פארקלייבן זיך מיט זיי אויף נאנצענע טעג אין וואלד אַרײַן. דעמאָלט פלעגט דער וואלד אָננעפילט ווערן מיט קינדערשע און מיידלשע געשרייען און געזאָנגען. גייענ-דיק אין וואלד האָבן זיי געמוזט דורכגיין דאָס גרויסע שטיק פעלד וואָס האָט דערנרייכט ביזן וועג. אַלע זיינען געווען אזוי צוגעוואוינט צום וואלד און צום וועג, דאָס זיי האָבן גע-מיינט אז אזוי איז עס געווען פון שטענדיק און אזוי וועט עס בלייבן אייביק.

אין איינעם אַ שיינעם פּרילינגס - פּרימאַרן האָט מען געבראַכט אַהין אַ פּולע פּור מיט זעק, אָנגעלאָדענע מיט דער אויסטערלישער פּרוכט. האָט מען אייניקע איבערגע-לאָזט באַם וועג און די איבעריקע האָט מען איבערגעלאָזט באַם ראַנד פּונעם וואלד. פּויערים-קנעכט האָבן איינגע-שפּאַנט זייערע קליינע, מאַנערע פּערדלעך און האָבן זיך גע-נומען צו דער אַרבעט. זיי האָבן דורכגעפירט לאַנגע, שמאַ-לע פּאַסן אין דעם פּייכטן, פּרישן באַדן. הינטער זיי זיינען געגאַנגען פּויערטעס מיט קוישן אין די הענט און געוואָרפן איינצלנע פּרוכט. שוואַרצע און גרויע וואָראַנעס זיינען נאָכ-געפּלוין און געשאַרט מיט זייערע לאַפּקעס, געזוכט ווערים און פליגן.

פאַרנאַכט, ווען די אַרבעט האָט שוין געהאַלטן באַם סוף, איז געקומען דער אייננטימער פון פעלד מיט עטלעכע שכנים פאַר וועלכע ער האָט זיך געוואָלט באַרימען מיט זיין נחלה. ער האָט זיך אוועקגעשטעלט אונטער אַ ברייטן דעמב און האָט זיך צוגעקוקט ווי שנעל עס גייט צו די אַרבעט.

איבערן וועג זיינען גענאנגען פויערים פון נאנטע און ווייטע דערפער, האבן זיי זיך אפגעשטעלט באם פעלד און האבן באוואנדערט די משונהדיקע זויעמען וועלכע מען האט גע- ווארפן אין דער צעאקערטער ערד. די דורכנייער פלעגן זיך אפשטעלן און זאגן: „נאט-העלף. זיי פלעגן שטיין א וויילע און דערנאך פרעגן נלאט אין דער וועלט אריין „וואס פארא טייוולעשע פרוכט זעצט איר עס אין נאטס ערד?“ די פויערים ארבעטער פלעגן ענטפערן: „א דאנק“ און פלעגן צונעבן: טאקע ניט אנדערש ווי דעם טייוולם פרוכט איז דאס! מיר ווייסן גיט. דער פריץ האט באפוילן צו זעצן זעצן מיר.“ די דורכנייער פלעגן ווייטער גיין אין זייער וועג אריין און פלעגן אומעטום צעטראגן די נייעס וועגן נייעם סארט געוויקס. דערווייל האט געמיטן דער פרילינג. דער קארטאפל- פעלד האט זיך צעבליט מיט ראזעווע בליעכץ. נאכן איבער- בליען האבן זיך באוויזן קליינע, גרינע קייקלעך. די דורכניי- ער וואס זיינען גענאנגען איבערן גרויסן שליאך, פלעגן זיך צייטנווייז אפשטעלן, ארויסרייסן מיטן ווארצל די מאדנע געוויקסן און פלעגן ניט וויסן וועלכע זיינען די אמתע פרוכט — צי די אויבערשטע גרינע קייקלעך, אדער די אונטערשטע געלע. באם נוטסבאזיצער אין הויף האט מען שוין גראדע יא געוואוסט וועלכע פון די ביידע זיינען די אמתע פרוכט. מען פלעגט פון צייט צו צייט צונרייטן פארשיידענע מאכלים פון די יונגע קארטאפל און די געסט פלעגן סמאקעווען דעם געשמאקן מאכל און באוואנדערן דאס נייע געוויקס. דער פריץ האט זיך פאר יעדן איינעם פון זיינע געסט בארימט מיט זיין פעלד. ער האט גערעכנט אויפן צווייטן יאר פארנעמען נאך מער פלאץ מיט דעם נייעם געוויקס.

דערווייל האבן זיך די צייטן געביטן: עס האט זיך אָנגע- הויבן א גרויסע מלחמה. דער פראנצויזישער קיסר נאפא- לעאן, וועלכער האט זיך גערעכנט פאר דעם שטארקסטן

פון אלע קעניגן און מלכות, האט באזיגט א גרויסע צאל
לענדער און האט זיך צום סוף א לאז געטאן מיט אן אומגע-
הויער גרויסע ארמיי צו באזיגן רוסלאנד. ער איז מיט זיין
ארמיי אריבער דעם טייך ניעמאן און האט זיך א לאז געטאן
איבער אלע גרויסע און קליינע וועגן פון גרויסן לאנד.

די רוסישע חילות האבן אפגעטראטן. די איינוואוינער
האבן איבערגעלאזט זייערע איינגעזעסענע היימען און הא-
בן זיך געלאזט שיפער אין לאנד אריין. די ארעמערע, וועל-
כע האבן ניט געהאט מיט וואס צו אנטלויפן, פלעגן אוועק-
גיין אין די וועלדער אריין און פלעגן זיך דארטן אויסבאהאל-
טן פון די ניט-געבעטענע געסט. די פראנצויזן פלעגן פארנע-
מען די וויסטע געגנטן און פלעגן דארטן אנהויבן בעל-
הבית/עווען אויף זייער אייגענעם שטייגער. זיי פלעגן צונע-
מען די פערד און די קי, פלעגן פאנאנדערנעמען די געביי-
דעם אויף האלץ און פלעגן אויסהאקן די ביימער אויף צו
פאריכטן די וועגן.

דער אייגנטימער פון הויף האט ביי דעם לעצטן מא-
מענט ניט געגלויבט אז דער שונא וועט צוקומען ביי זיין
היים. ווען ער האט זיך ארומגעזען און געוואלט פארקויפן
זיין פארמעגן, איז שוין געווען צו שפעט. אנשטאט סוחרים
זיינען שוין געקומען הייבער. איבער דעם ברייטן שליאך הא-
בן זיך געצויגן מהנות היימלאזע, אפטיילונגען סאלדאטן און
רייטער. אלע האבן זיך געאיילט, געיאנט און געוואלט וואס
ניכער אנטלויפן פון דעם אנקומענדיקן שונא. א מחנה סאל-
דאטן האט אפגעטראטן פון גרויסן שליאך האט זיך אפגע-
שטעלט אויפן פעלד מיט קארטאפל, האט צעלייגט גרויסע
פייערן און גענומען זיך צוגרייטן מיטיק. זיי האבן געשאכטן
עטלעכע קי וואס האבן זיך געפאשעט אף דער לאנקע, הא-
בן אנגעטראבן קארטאפל און צוגעגרייט מיטיק. א גאנצע

טאג זיי געבעל-הבית/עוועט איבערן פעלד. שפעט אין אונט
האבן זיי זיך אויפגעהויבן און אוועק.

אין דער זעלבער נאכט האט דער פריץ געהייסן שפא-
נען די איבערנעבלבענע פערד, האט מיטגענומען וואס עס
איז נאך געבליבן און איז אוועקגעפארן. אן א ווילע ארום
נאך זיין אפפארן, האבן זיך אויפגעהויבן זיילן רויך, פונקען
האבן זיך צעטראגן איבער דעם קארטאפל-פעלד און בינט-
לעך אָנגעצונדענער שטרוי האבן זיך געטראגן איבערן
וואלד. דאס איז אוועק מיטן רויך די אַרבעט פון צענדליקער
און הונדערטער מענטשן. די איבערנעבליבענע פויערים-
קנעכט האבן זיך אויסבאהאלטן אין די געדיכטענישן פונעם
וואלד.

א צייט נאך דעם ווי די פראנצויזן האבן פארנומען די
גענט, זיינען די פויערים-קנעכט פארבליבן אין די וועלדער.
זיי האבן זיך דאָרט געשפייזט מיט יאנדעס, שוואמען, מיט
די רעשטלעך ברויט וואס איז געבליבן אויף די פעלדער.
און געווארט אויף בעסערע צייטן.

ניט לאנג האבן זיי באדארפט ווארטן אויף בעסערע
צייטן. ווינטער-צייט, ווען ס'האבן זיך אָנגעהויבן די שטאר-
קע פרעסט, האבן די פראנצויזן אָנגעהויבן לויפן צוריק, הונ-
געדיקע, האלב-נאקעטע און פארפרארענע זיינען זיי געלאפן
אבער די זעלבע פארוויסטע וועגן, איבער וועלכע זיי זיינען
מיט א פאר חדשים פריער געגאנגען פארויס אלס זינער. זיי
זיינען געפאלן אין די טויזנטער פון הונגער און קעלט. די
אנפירער זייערע זיינען באצייטנס אנטלאפן צוריק אין מערב-
איראפע און ס'האט געדויערט א צייט ביז וואנען זיי האבן
זיך אביסל דערווארעמט און געקומען צו זיך.

דערוויל האבן די רוסן צוריק פארנומען די פריער-פאר-
לאזענע ערטער און דאס לעבן האט זיך אָנגעהויבן אומקערן
צום פריערדיקן שטייגער. די פויערים האבן ביסלעכווייז אָנ-

געהויבן ארויסקריכן פון די וועלדער און האָבן זיך פלייסיק
 גענומען צו דער אַרבעט. זיי האָבן געבויט הייזער, געראָבן
 די ערד און פאַריכט די וועגן. דער רייכער אייגנטימער פון
 געוועזענעם פעלד מיט קאַרטאָפּל האָט זיך דערוויילע נישט
 געאיילט אומצוקערן זיך אהיים. ערשט ווען די מלחמה האָט
 זיך אין גאַנצן געענדיקט האָט ער זיך אומגעקערט צום אַל-
 טן הויף. ער האָט אַבער זייער ווייניק געפונען פון דעם וואָס
 ער האָט פריער פאַרלאָזן. די געביידעס זיינען געווען פאַר-
 ברענט, די קי און די פערד פאַרטריבן און די פעלדער פאַר-
 לאָזן. ער האָט זיך זייער פאַרוואונדערט ווען ער איז צוגע-
 גאַנגען צום פעלד וואו ער האָט פריער פאַרזעצט מיט קאַר-
 טאָפּל. אויפן אָרט פון קאַרטאָפּל-פעלד האָט גערוישט אַ
 יונג וועלדל מיט יונגע, פייכטע בלעטער אין דער שיין פון
 דער זון און מיט אַ שיטערן שאַטן אונטן. דאָס האָט די גא-
 טור אַליין זיך אַפגעגעבן מיט פאַרפלאַנצן דעם יונגן וואַלד,
 די זעלבע גאַטור וועלכע זייט אומעטום לעבן. דאָס שטיקל
 פעלד מיט קאַרטאָפּל איז געווען גוט אויסגעאַרבעט. די רון-
 מישע און פראַנצויזישע סאַלדאַטן, וועלכע האָבן דאָרט גע-
 קאַכט זייערע מיטיקן, האָבן עס נאָך מער צוגעגרייט אויף צו
 קענען אויפגעמען די נייע זוימען פון לעבן. דער אַלטער
 וואַלד האָט געגעבן זייער אַ גרויסע צאָל זוימען פון אלערליי
 בוימער וועלכע זיינען דאָרט געוואקסן. די פייגל האָבן עס
 צעטראָגן און נישט ווילנדיק צעזייט איבער דעם ווייכן פעלד.
 דאָס איבעריקע האָבן צוגעהאַלפן די זון און דער רעגן.

צו דעם אַלעמען דאָרף מען נאָך צוגעבן, אַז דער
 מענטש האָט נישט געשטערט און דאָס איז שוין געווען גענוג,
 אַז אין עטלעכע יאָר אַרום נאָך גאַפאַלעאַנס מלחמות זאָל
 אויף דעם געוועזענעם קאַרטאָפּל-פעלד אוימוואקסן אַ יונג
 וועלדל, ווען דער אייגנטימער פון גוט האָט זיך אומגע-
 קערט אהיים און האָט דערזען דאָס יונגע וועלדל, האָט ער

דאָס געלאָזן צוהן. ביסלעכווייז האָט זיך דער פון זיך אליין-
פאָרווייטער וואָלד צעוואַקסן און האָט מיט דער צייט באַקן-
מען דעם זעלבן אויסזען ווי דער אַלטער וואָלד. חוץ די ביי-
מער האָבן אין וואָלד געוואַקסן פאַרשיידענע קוסטעס און
יאַנעדעס. שפעט אין זומער אָדער אין האַרבסט פלעגן זיך
באווייזן פאַרשיידענע סאַרטן שוואַמען און יאַנעדעס. אין די
טרוקענע בלעטער פלעגן גאַנצענע טעג דרימלען האָזן,
וועלכע האָבן זייער ליב געהאַט דעם יונגן וואָלד, ווייל ער
האַט זיך געפונען נאָנט פון די גערטנער מיט קרויט וואוהין
זיי פלעגן לויפן אין די קאַלטע באַגינענס צו כאַפן עפעס אַ
נאַש. די כיטרע פוקסן האָבן אויך ניט פיינט געהאַט דעם
יונגן וואָלד. זיי האָבן געמאַכט לאַנגע, פאַרדרייטע נאַרעס
וועלכע האָבן געהאַט צו עטלעכע אַריינגענג און אַרויסגענג,
כדי אזוי אַרום צו קענען לייכטער אַפנאַרן די יענער מיט זיי-
ערע הינט וואָס פלעגן זיי פאַרפאַנגן. פלינקע וועווערקעס
האַבן אַרומגעשפּרונגען איבער די ביימער, האָבן געזאַמלט
ניס אויף ווינטער. פייגל האָבן געמאַכט נעסטן און געהאַדע-
וועט זייערע יונגע עופּהילעך. דער וואָלד איז שטענדיק פול
געווען מיט לעבן און באַוועגונג.

לעבן וואָלד, אזוי ווי אין די אַלטע גוטע צייטן, האָט זיך
אַלץ געצויגן דער גרויסער טראַקט, וועלכער איז פון ביידע
זייטן געווען באַוואַקסן מיט גרויסע טאַפּאַל-ביימער. אַלטע
פויערס וואָס זיינען גענאַנגען איבערן וועג, פלעגן זיך אַפּט
אַפּשטעלן, באַוואונדערן דעם וואָלד און דערמאנען זיך, אַז
מיט יאָרן צוריק איז דאָ געווען אַ קאַרטאַפּל-פעלד. יעצט
אַבער האָט שוין קאַרטאַפּל מער ניט אויסגעזען אין די אויגן
פון פאַלק ווי אַ טיילוועשע פּרוכט; אַלע האָבן ניכער באַ-
טראַכט קאַרטאַפּל אַלס אמתע ברכה פון נאַט וואָס ער
האַט צוגעשיקט פאַר די אַרעמע מענטשן.
דאָס לעבן איז זיך דערוויילע ווייטער גענאַנגען זיין איי-

ביקן נאנג. פאר דער צייט זיינען פארנעקומען נרויסע שנוים.
די פויערים זיינען באפרייט געווארן און יעדער איינער פון
זיי האט באקומען א שטיק פעלד אלס נחלה. דער אלטער
פריץ איז געשטארבן און דער זון זיינער איז אוועקגעפארן
קיין אויסלאנד און איז אזוי לאנג ארומגעפארן ביז וואנען ער
האט פארלארן דעם גאנצן גוט זיינעם. נאך דאס שטיקל
וואלד איז געבליבן. דאס איבעריקע פון דער ירושה וואס
זיין פאטער האט געלאזן איז שוין פון לאנג פארקויפט גע-
ווארן אויף צו דעקן די חובות. און אזוי ווי ער האט אלץ גע-
דארפט געלט, האט ער געשיקט רופן סוחרים און האט זיי
פארנעלייגט אפקויפן דעם וואלד.

די סוחרים זיינען א לאנגע צייט ארומגעגאנגען איבערן
וואלד, האבן זיך אפגעשטעלט לעבן יעדן בוים האבן גע-
חשבונט, געדונגען זיך און צום סוף באשטימט א פרייז און
אפגעקויפט דעם גאנצן וואלד.

עטלעכע וואכן נאך דעם זיינען געקומען ארבעטער
מיט זענן און העק און עס איז אוועק אן ארבעט. מען האט
אנגעהויבן שניידן און האקן די ביימער און ארויספירן זיי צו
דער גאנטער באן-סטאציע. די איבערגעבליבענע טרוקענע
צווייגן האט מען פארקויפט די פויערים אויף האלץ און נאך
די דינע צווייגעלעך מיט די בלעטער האט מען צונויפגע-
שארט און פארברענט.

אויפן צווייטן פרילינג האט אויפן ארט פונעם וואלד
זיך געצויגן א שווארץ שטיק פעלד מיט איינצלנע פארסמא-
ליעטע ווארצלען. דאס שטיק פעלד האט אפגעקויפט א
רייכער פויער. ער האט אויסגעגראבן די גראבע ווארצלען,
האט פארשאטן די גריבער, פארנלייכט דעם באדן און האט
אויפן צווייטן פרילינג פארזייט זיין שטיקל פעלד. צום ערש-
טן מאל האט ער פארזייט מיט אזעלכע תבואות וואס פא-
דערן א לייכטן באדן, און אין א פאך יאָר ארום, ווען דאס

שטיקל פעלד איז שוין געווען נישט אויסגעארבעט, האט ער
דאס פארזעצט מיט קארטאפל.

דאס מאל, ווען דער פויער מיט זיין פרוי און קינדער
זיינען ארויס זעצן די קארטאפל, איז דאס שוין פאר קיינעם
קיין וואונדער נישט געווען. קיינער פון די דורכגייער אויפן
גרויסן שליאך האט זיך נישט אפגעשטעלט און נישט באוואונ-
דערט די משונהדיקע פרוכט וואס די פויערים האבן גע-
ווארפן אינעם פייכטן באדן. דאס נאנצע פאלק האט שוין
פון לאנג אן געוואוסט און געשעצט דעם געשמאקן מאכל.

יענער זומער, ווען דעם פויערס קארטאפל האבן אפגע-
בליט, איז געווען זייער א טרוקענער און ווארעמער. דערי-
בער האט ער גערעכנט אראפצונעמען זייער א גוטן שניט.
אבער זיינע האפענונגען זיינען נישט מקוים געווארן. אין יענעם
זומער, ווען דער פויער מיט זיין פאמיליע האבן זיך געפרייט
מיט די אויסזיכטן פון דער גערעטעניש, האבן מענטשן
ווידער פארפירט א בלוטיקע שפיל צווישן זיך. איבער דעם
ברייטן וועג וואס באם קארטאפל-פעלד האבן זיך ווידער
געשלעפט גרויסע מחנות הימלאזע; אפטיילונגען רייטער
זיינען שנעל דורכגעפארן און רייען סאלדאטן אן אן עק און
אן א סוף האבן דורכגעמארשירט קיין צפון.

דער נייער בעל-הבית פונעם קארטאפל-פעלד האט
ביז דער לעצטער מינוט גערעכנט אז די ביזע מלחמה וועט
אויסמיידן זיין היים און וועט נישט אנריהן זיין קארטאפל-פעלד.
ווען דער פראנט האט זיך שוין געהאט צוגערוקט נאך נאנט,
איז דער פויער מיט זיין פרוי און קינדער פונדעסשוועגן
ארויס אין פעלד אריין גראבן קארטאפל. נאנצענע טעג זיי-
נען זיי געווען פארנומען מיט ארויסנעמען די גערעטעניש
וועלכע זיי פלעגן אנשיטן אין קליינע בערגלעך. פארנאכט
פלעגט דער פויער קומען צופארן מיט זיין פערד און וואגן

און פלעגט עס אָפּפירן אין אַ ספּעציעל - צונעגרייטן גרוב.
דערווילע האָבן זיך די ווייטע האַרמאַטן-שאַסן מיט
יעדן טאַג אַליץ מער און מער דערנענטערט צו זיין היים און
די אָפּשיינען פון די שרפּות האָבן אַליץ מער און מער פאַר-
כאַפּט דעם האַרזאָנט.

איינ מאָל פאַרנאַכט האָט זיך אויף דעם קאַרטאַפּל-
פעלד אָפּגעשטעלט אַ גרופּע סאַפּיאָרן און אָנגעהויבן גראָ-
בן גריבער. ווען דער פּויער האָט דערווען אַז די מלחמה
שטייט שוין באַ זיין הויף, האָט ער אין איילעניש איינגעפאַ-
קעוועט וואָס ער האָט נאָר געקענט מיטנעמען פון זיין פאַר-
מעגן, האָט אַרויפגעזעצט זיין פרוי און קינדער אויפן וואָגן
און איז אַוועקגעפאַרן צוזאַמען מיט נאָר אַזעלכע צענדלי-
קער טויזנטער ווי ער.

אין דער זעלבער נאַכט וואָס ער איז אָפּגעפאַרן איז זיין
גאַנצע בעל-הבית ייִשקייט, די שטוב, די שטאַלן, די שייערן
און די סקירדעס תּבואה אין דרויסן, אַוועק מיטן רויך. אויף
מאַרגן איז אָנגעקומען אַן אָפּטיילונג דייטשישע סאַלדאַטן
און האָט זיך צעלייגט אויפן קאַרטאַפּל-פעלד. זיי האָבן אָבער
קיין צייט ניט געהאַט צו בלייבן. באַנאַכט האָט מען זיי אָנ-
געזאַגט זיי זאָלן וואָס שנעלער גיין ווייטער. אויף אַזא אופן
איז דאָס קאַרטאַפּל-פעלד געבליבן גאַנץ און אומבאַרירט.
דערווילע איז דער פּראָנט אַוועק ווייט, ווייט אויף צפון זייט
און די דייטשן זיינען אַ לאַנגע צייט געבליבן אלס די איינצי-
קע בעלי-בתים אין די פאַרנומענע לענדער. זיי האָבן גע-
טריבן די מענטשן צו דער אַרבעט, געהאַקט די וועלדער
און אַרויסגעפירט דאָס האַליץ און האָבן געבעל-הבית-עוועט
אויף זייער שטייגער. אינעם שטיקל פעלד אָבער באַ דעם
גרויסן שליאַך האָבן זיי אין גאַנצן פאַרנעסן. זיי האָבן זיך ניט
גענויטיקט אין דעם. דערווילע איז געקומען די צייט, ווען די

דייטשן וועלכע זיינען אזוי שנעל גענאָנען פאַרויס, האָבן
אַנגעהויבן נאָך שנעלער לויפן אויף צוריק און דעמאָלט האָ-
בן זיי שוין אַודאי קיין צייט נישט געהאַט אַרומצוקוקן זיך
אויף אַ שטיקל פעלד באַם גרויסן וועג. דערווייל האָבן די
איינוואוינער פון די פאַרלאָזענע געגנטן אַנגעהויבן ביסלעכ-
ווייז צוריק אומקערן זיך אויף די פריערדיקע ערטער. עטלע-
כע יאָר נאָכן פאַרלאָזן זיין היים און נאָכן וואַלגערן זיך אין
דער פרעמד, האָט זיך אומגעקערט דער אייגנשימער פונעם
שטיקל פעלד באַם גרויסן וועג. ער האָט אָבער לחלוטין נישט
דערקענט זיין אייגענע נחלה. דאָס גאַנצע פעלד איז געווען
פאַרוואַקסן מיט אַ יונגן וואַלד. אין די עטלעכע יאָר וואָס דער
מענטש האָט נישט בעל-הבית געוועט, האָט די גאַטור נישט
אויפגעהערט פאַרצוועצן איר שטענדיקע אַרבעט. דער
ווינט האָט צעטראַגן די זריעה פון די ביימער, די חיות און
פייגל האָבן אים צוגעהאַלפן; דער רעגן האָט געמאַכט ווייך
דעם באָדן, די זון, ווי אַ ליבע מאַמע, האָט צעוואַרעמט די
צעוואַקסענע קערנדלעך און אויף אַזאַ אופן איז זיך ביסלעכ-
ווייז אויסגעוואַקסן אַ יונג וועלדעלע. די גאַטור האָט נישט
אויפגעהערט צו זיין טעטיק פונקט ווי אין די צייטן פון גא-
פאַלעאָנאָם מלחמות. דער פויער, דער אייגנשימער פונעם
יונגן וואַלד, האָט זיך געפילט צו שוואַך אויף צו קעמפן מיט
דער גאַטור; חוץ דעם האָט ער געהאַפּט צו דערלעבן ווען-
עס איז נחת פון זיין וואַלד. ער האָט זיך ווידער אויסגעבויט
אַ שטוב באַ דער זייט פונעם גרויסן וועג און האָט אַנגעהויבן
טאַן דאָס וואָס אַלע מענטשן טוען. סיי אין גוטע און סיי אין
שלעכטע צייטן. ער האָט אַנגעהויבן וואַרטן אויף בעסערע
צייטן. דערוויילע האָט זיך דער וואַלד צעוואַקסן אין דער
לענג, אין דער ברייט און אין דער הויך. אַלערליי וואַלד-ברואים
האַבן זיך באַזעצט אין אים און געלעבט יעדער איינער זיין
אייגן לעבן. דאָס-מאָל, אזוי ווי אין די צייטן פון גאַפאַלעאָנען,

וועלכער האט זיך פארמאסטן צו דער אבערן די גאנצע וועלט,
האט די נאטור אזוי ווי שטענדיק, געזיט אירע זוימען פונעם
לעבן און האט זיך ווייניק וואס גערעכנט מיט דער אפטמאל
צעשטערעישער טעטיקייט פונעם מענטשן.

דעצעמבער, 1922.

—::—

א רייזע אין וואלד

רום האלבע נאכט האט מיר דער אלטער פורמאן
אויפגעוועקט מיט די ווערטער: „גענוג שוין צו שלפ-
פן קום, מיר וועלן פאָרן; די פערד זיינען שוין איין-
געשפאָנט. ס'איז שוין שפעט; די הענער קרייען שוין-
און אין דער אמתין, האָב איך טאָקע דערהערט אַ קריי
פון אַ האָן. איך האָב זיך אויף גיך אָנגעטאָן און אַרויס צו די
פורן. די נאכט איז געווען אַ קילע, טיף-האַרבסטיקע און אַן
אויסגעשטערנטע. מיר זיינען אַוועקגעפאָרן אין דער שטע-
רנדיקער טונקלקייט אַריין און אַ נאַנצע נאכט האָט גע-
דויערט אונזער רייזע. אַ נאַנצע נאכט זיינען מיר געפאָרן
צווישן ביימער, וועלכע האָבן גערוישט שטיל און היימיש
און אונז באַגלייט אין אונזער רייזע. די בעלי-ענלות האָבן אַ
נאַנצע נאכט גערייכערט, פון צייט צו צייט געשריגן אויף
זייערע פערד און דערציילט מעשיות. ביידע זייטן פונעם
וועג זיינען געווען פאַרשטעלט מיט ניט-דורכדרינגלעכע
ווענט פון ביימער. איבערן וועג, אויבן, האָט זיך אַרויסגע-
זען אַ צווייטער, שטערנדיקער וועג מיטן פאַלאַר-שטערן
באָם האַריזאָנט.
דער ווייטער שטערן האָט זיך געווינט און ס'איז אויסגע-
קומען אַזוי ווי מיר וואָלטן פאָרן איבערן ים און דער ווייטער
שטערן זאָל זיין אונזער וועג-ווייזער. איך האָב אָנגעהויבן
דרימלען. פון צייט צו צייט פלעג איך עפענען די אויגן און
כיפלעג דערזען דיזעלביקע צוויי ווענט פון האַרבסטיקן
וואַלד, דעמזעלביקן שטערנדיקן וועג איבער אונז און די

פייערלעך אויף די פאָדערשטע פּורן. דאָס האָבן די אַנטריי-
בער נערייכערט און זיך דערציילט מעשיות.

„אין דעם וועט שוין זיין א יאָר דרייסיק“ — הער איך ווי
אַן אַלטער פּויער דערציילט עפעס דעם צווייטן. — „די נאַכט
איז נעווען פונקט אזא פינצטערע ווי די היינטיקע. איך בין
נעפאָרן מיט דעם זעלביקן וועג וואָס היינט. פּלוצלונג איז פון
דער פינצטערניש אַרויס עפעס א מענטש און האָט זיך אָפּ-
געשטעלט לעבן מיין פּור. „נוט-אָוונט!“ — נוט-יאָר“ —
ענטפּער איך אים. „וואָס וועסטו, נוטער מענטש, זאָגן עפעס
נוטס? — פּרעג איך אים. — „וואָס זאָל איך זאָגן!“ — און דער
אַלטער דערציילט ווייטער זיין מעשה וועגן דעם מענטש
וואָס ער האָט באַגענגט מיט דרייסיק יאָר צוריק. האַלב-
דרימלענדיק הער איך זיך צו צו דער מעשה. פּלוצלונג טוט
אַ שוין א פונק פון א פּאפּיראַס. פון דער פינצטערניש קומט
אַרויס אַ מענטש מיט א פּעקל אויף די פלייצעס. אויף אַ
וויילע ווערט אומהיימלעך. ווער ווייסט וואָס פאַר אַ מענטש
דאָס איז און וואָס פאַראַ כּוונות ער קען האָבן בנוגע אונז
אפּשר איז דאָס פּונקט אזא ווי יענער פון מיט דרייסיק יאָר
צוריק! ... דער דורכנייער בלייבט אַ וויילע שטיין לעבן
אונז, זאָגט אַ נוטן-אָוונט, בעט פאַרייכערן און ווערט פאַר-
שוואַונדן אין דער שטערנדיקער טונקלקייט פון דער נאַכט.
בלויז דאָס קלאַפּן פון זיין שטעקל הערט זיך נאָך אַ וויילע
און ווערט אויך אַנטשוויגן.

דער אַלטער אַנטרייבער הייבט אָן דערוויילע ווידער צו
דערציילן זיין מעשה וועגן דעם מענטש וואָס ער האָט דאָ
געטראָפּן מיט אַ דרייסיק יאָר צוריק. די לאַנגע, האַרבסטיקע
נאַכט דערנענטערט זיך דערוויילע צו איר סוף. די שטערן
חויבן אָן ווערן שיטערער. אויף מזרח-זייט באַווייזן זיך רויטע
פּאַסן. דאָס איז אַן אַנזאָג פונעם נאַנטן זון-אויפגאַנג. די לופט
ווערט פּרישער; עס ווערט קיל. מיר נייען אַראָפּ פון די ווע-

גענער און לויפן צוזאמען מיט די פערד כדי צו אנווארעמען
זיך. די נאכט מיידט דערווייל אין נאנצן און ס'קומט אן דער
פרימארגן. ערנעץ איז שוין אויפגעגאנגען די זון און אירע
שטראלן רייסן זיך אדורך דורך די צווייגן. די אנטרייבער
נייען אראפ פון די פורן, קלאפן מיט די הענט, לויפן און ווערן
פריילעכער. די הויכע סאסנעס באם ראנד פונעם וועג ווערן
אויך פריילעכער. זיי שושקען זיך מיט זייערע שפיצן; דאס
באגריסן זיי די זון. און אט איז שוין מאקע די זון אליין בכבודה
ובעצמה. זי שפיגלט זיך אפ אין דער געלער קארע פון די
סאסנעס און שפרינגט איבער מיט אירע שטראלן פון בוים
צו בוים נאך די יאדלעס שטייען אומעטיקע, מיט צווייגן
וועלכע דערנרייכן ביז דעם סאמע באדן און ס'דאכט זיך אז
פון אונטער די צווייגן וועט זיך באלד באווייזן עפעס א
משונהדיק באשעפעניש. אבער אנשטאט דעם וואלד-רוח
דערהערט זיך דאס פריילעכע פיקן פונעם פיקהאלץ, וועל-
כער קלעטערט איבער די גלאטע שטאמען און זוכט די
ווערעם מיט זיין לאנגן שנאבל. וואו-ניט-וואו באווייזט זיך
א פלינקע וועווערקע, וועלכע שפרינגט פון צווייג צו צווייג
און פארשווינדט אין דער געדיכטעניש פונעם וואלד.

דערוויילע קומען מיר צו פארן אויף א ברייטן פעלד.
אמאל איז דא געווען וואלד. יעצט האט מען דעם וואלד
אויסגעהאקט, די ווארצלען פארברענט און דעם באדן פאר-
אקערט. מיר שטעלן זיך דא אפ. מיר טרעפן שוין דא א
פריערדיקע גרופע, וועלכע איז געקומען פריער פאר אונז
און האט צעלייגט פייער. ארום פייער שטייען די אנטרייבער,
רויכערן און שמועסן. א צווייטע גרופע האט זיך שוין צע-
שפרייט איבערן וואלד.

ס'דערהערט זיך דער פריילעכער הוק-האק פון די האלצ-
העקער. מען שניידט, מען האקט און ווייט, ווייט איבערן
וואלד צעטראגן זיך די פריילעכע אויסגעשרייען. אגגעלאדע-

נע פורן מיט האַלץ פאַרן אָפּ. אַנדערע קומען אָן אויף זייער
פּלאַץ. נאָר די נרויסע פייערן בלייבן. און דער וואַלד לעבט
זיך מיט זיין שטענדיקן לעבן. די סאַסנעס רוישן. אַ שטיל
ווינטל באַוועגט זייערע שפיצן. אונטן איז אַבער שטיל, אַזוי
שטיל דאָס מען הערט די טריט פון אַ וועווערקע, וועלכע
שפּאַצירט אַרום אבער דעם שטאַם פון אַן איינגעפאַלענעם
בוים. איך קוק זיך נאַרניט אום ווי ס'מיידט דער שטילער,
האַרבסטטיקער טאַג. אַט איז שוין באַלד פאַרנאַכט. די שאַטנס
ווערן לענגער. די וואַלקנס איבער די שפיצן ביימער ווערן
באַפאַרבט מיט רויט, ראַז און וויאַלעט.

די נרופע פורן מיט וועלכער איך בין געקומען, האָט שוין
אַנגעלאָדן די וועגענער מיט האַלץ. די בעלי-ענלות שפּאַנען
איין די פערד און לאַנגזאַם לאָזן מיר זיך צוריק מיט דעם
זעלביקן וועג, מיט וועלכן מיר זיינען געקומען.

פּסח, 1920.

—:—

א שפאציר אין וואלד

א
גאנצן פרימאָרנן האָט גערעננט. פאַר מיטאַג האָט די
זון דורכגעריסן די זומערדיקע וואַלקנס און האָט זיך
אַפגעשפיגלט אין די שווינטער טראַפנס וועלכע דער
רעגן האָט איבערגעלאָזט. גלייך נאָך מיטאַג זיינען
מיר ביידע, איך מיט דעם וואַלד-שומר, אַרויס. מיר האָבן
באָדאַרפט דורכגיין אַן ערד צען קילאָמעטער, איבער זומפן
און לאַנקעס ביז וואַנען מיר וועלן קענען קומען אינעם וואַלד
וואָס מען האָט דעמאָלט געהאַלטן אין האַקן. מיר זיינען צו-
געקומען צום טייך. קיין בריק איז נאָך אין יענע צייטן ניט
געווען. נאָר איבער דעם סאַמע שמאַלסטן אָרט זיינען געווען
אַריבערגעוואָרפן קלעצער וועלכע האָבן געדינט אַנשטאָט
א בריק. אונטער די צוויי קלעצער, איבער וועלכע מיר זיי-
גען פאַרויכטיק געגאַנגען, האָט זיך לאַנגזאַם געריוולט דאָס
זומערדיקע טייכל. די וואַסער-געוויקסן אונטן האָבן זיך
אַרויסגעזען אזוי קלאָר און דייטלעך, כאַטש געס און כאַפּ זיי
אַן מיט דער האַנט. באַ די סאַמע ברעגן האָבן געבלייבט
ווייסע בלומען. דער צווייטער ברעגן אויף וועלכן מיר זיינען
אַרויף איז געווען אַ באַרגיקער.

ווען מיר האָבן זיך אויפגעוויבן אויף דעם זאַמדיקן און
באָדעקטן מיט קוסטעס בערגל, האָט די זון שוין געהאַלטן
באַם אַראַפלאָזן זיך צו מערב-צו. אַרום און אַרום האָבן זיך
געצויגן לאַנקעס מיט בלומען, מיט פאַראַיאַריקע סקירדעס
דיי און זומפן מיט שטייענדיקע וואַסערן אין מיטן. ווילדע
קאַטשקעס האָבן זיך אויפגעוויבן פון די קוסטעס און אַראַפּ-

געלאזט אין וואסער א סטאיע גענו האט זיך דורכגעטראגן
איבער אונזערע קעפ און איז פרשוואונדן געווארן אין צפון-
זייט. און דארטן ווייטער צו צפון-צו, וואוהין מיר זיינען גע-
גאנגען, איז ווי א טונקל-בלויע וואנט געשטאנען דער אלטער
וואלד. ווייס-ראזעווע וואלקנס זיינען געהאנגען איבער אים.

מיר האבן זיך אויף א וויילע צוגעזעצט אפרוען. נאך א
זיבן-אכט קילאמעטער בלייבט אונז צו ניין, — האט דער
וואלד-שומר געזאגט צו מיר, אזוי-ווי ער וואלט געוועזט טרע-
פן די געדאנקען מיינע.

מיר האבן זיך אראפגעלאזט פון בארג און אוועק מיט א
קליין סטעזשקעלע וואס האט זיך געשלענגלט דורכן נאָדל-
וואלד. די וואלד-געדיכטעניש האט אונז אריינגענומען אין
זיך. א טיפע שטילקייט האט אונז ארומגענומען. דאס האט
געדויערט א האלבע שעה אומגעפער. פלוצים האבן מיר
דערהערט דאס רוישן פון א טייכל. דאס איז געווען דער
צווייטער טייד איבער וועלכן מיר האבן געזאלט אריבערגיין.
מיר האבן אויסגעשניטן לאנגע שטעקנס און אנשפא-
רנדיק זיך אויף זיי האבן מיר אנגעהויבן ארבערגיין איבערן
קלאָרן וואלד-טייכל וואס ווער-ווייסט פון א וואסערע טיפע-
נישן ס'איז געקומען און וועלכע סודות פון וואלד און פונטם
זומפּעס האט געטראגן מיט זיך. יעצט זיינען מיר שוין אריין
אין א געדיכטן סאָסנאוון וואלד. גראָבע וואלד-שטאַמען,
האַלב-צעפּוילטע שוין און באַוואַקסענע מיט מאָד, זיינען גע-
לעגן אַנגעוואַלנערט איבער דער סטעזשקע. בא דעם ערשטן
פרואו ארויפצוטערעטן אויף אַזא וואלד-ריז פלעגן די פיס
אַריינדרינגען טיף אינעווייניק, איבערגעשראַקענע פייגל פלעגן
מיט א גערויש און קלאַפּעריי פון זייערע פליגל אויפּהויבן-
זיך פון אונטער די פיס און פלעגן פאַרשוואונדן ווערן אין דער
וואלד-געדיכטעניש. נאָך אַ האַלבע שעה פון ניין איבערן
וואלד זיינען מיר ארויסגעקומען אויף א בליענדער לאַנקע

מיר האבן זיך צוגעזעצט א וויילע אפרוען אויף איינעם פון די שטאמען, וועלכע זיינען נאך פארבליבן פון ווינטער. דער וואלד-וועכטער האט פארויבערט זיין לזלעקע און דער רויך האט צעטריבן די גאנצע מחנות קאמארן, וועלכע האבן זיך געטראגן און געברומט ארום אונז און איבער די פייכטע גראזן. אין א וויילע ארום האבן מיר זיך אויפגעהויבן און געלאזט ווייטער אין וועג אריין.

דער וועג איבער וועלכן מיר זיינען יעצט געגאנגען איז געווען א ווינטערדיקער; זומער איז ער אין גאנצן געווען בא-וואקסן מיט בלומען און גראזן. מיר האבן געמוזט שפרינגען פון איין קופע גראז אויף דער צווייטער. די פיס פלעגן זיך זייער אפט אויסגלייטשן און דעמאלט פלעגן מיר אריינפאלן ביז איבער די קני אין וואסער אריין. פון צייט צו צייט פלעגט פון צווישן די גראזן און בלומען א גלאנץ-טאן דער קערפער פון א שלאנג. א וויילע פלעגט ער זיך פארהאלטן און באלד פארשווינדן צווישן די גראזן.

מיר האבן געמיטן דעם ווינטערדיקן וועג און זיינען ארויף אויף א הארטן, טרוקענעם באגן. דערוויילע איז שוין געווארן פארנאכט. אונטן איז שוין אין גאנצן געווען פינצטער. דערפאר אבער איז דער באגן אונטער אונזערע פיס געווען זאמדיק, טרוקן און הארט.

„גאט צו דאנקען! — האט אויסגערופן דער וועכטער, — מיר האבן שוין געמיטן די זומפן. און אט האט פון ווייטן א גלאנץ געטאן א פייערל. דאס איז געווען די וואוינונג פונעם וואלד-וועכטער. עטלעכע הינט זיינען ארויסגעלאפן אנט-קעגן אונז מיט א ווילדער בילעריי, אבער דערקענענדיק אין אונז היימישע מענטשן האבן זיי אנגעהויבן פריינטלעך צו דרייען מיט די עקן.

מיר קענען אבער ניט בלייבן באם וועכטער אין שטוב: מיר מוזן גיין ווייטער צום ארט וואו ס'ליגן די ביימער פונעם

אויסגעהאקטן וואלד. מיר מוזן דאָרט איבערצייילן און פאָר-
צייבענען די אָפגעשניטענע שטאַמען.

אביסל שפעטער קומען מיר אָן צום באַשטימטן פּלאַץ.
אומעטום ליגן אָנגעוואַלנערט קלעצער און ביימער-שטאַמען.
און אַרום אַט דעם בוימערדיקן שלאַכטפעלד שטייט דער
נאָך ניט - אָנגערירטער וואַלד מיט זיינע סאַסנעס וואָס דער-
גרייכן, דאכט זיך, ביז צו די וואַלקנס. מיר צעלייגן אַ פייער.
אַרום איז שטיל. נאָר די פונקען פונעם פייער פליען אַרום אין
דער נאַכטיקער לופט און אַרום טראַגט זיך אַ ריח פון דער
וואַלד-טיפעניש, אַ ריח וואָס קיין גלייכן צו אים איז נאָר
אויף דער וועלט נישטאָ.

„און וואָס וועלן מיר טאָן אויב באַנאַכט וועלן אויף אונז
אַנפאַלן וועלן?“ — פּרעג איך דעם שומר און כידערמאן זיך
בשעת מעשה וועגן אַזעלכע פאַלן אין די וועלדער, וועגן
וועלכע כּהאַב זיך אָנגעהערט און געלייענט.

„מיר וועלן זיי פאַרטרייבן מיט די ברענענדיקע צווייגן.“
— ענטפּערט ער און לאַכט. „ניטאָ שוין מער קיין וועלף
אין אונזערע וועלדער.“ — ניט ער צו מיט אַזאַ טאָן גלייך.
זיי ער זאָל זשאַלעווען וואָס עס זיינען שוין מער קיין וועלף
ניטאָ אין אונזערע מקומות. און באַלד הויבט ער אָן דערצייילן
אַ מעשה וועגן אַמאָליקע צייטן, די אַמאָליקע וועלדער און
די חיות וואָס זיינען אין זיי געווען. ער זאָגט אַז דאָס פאַלק איז
דעמאָלט געווען אַ סך געזונטער, גאַטספאַרכטיקער און אַז
אין די וועלדער, אויף די פעלדער און לאַנקעס האָבן זיך גע-
האַדעוועט אַלערליי חיות און עופות.

דער טשייניק באַם פייער הויבט אָן זיין. מיר פאַרפאַרען
טיי און נעמען זיך צו דער וועטשערע. דערנאָך שלעפּן מיר
אָן פּרישע צווייגן און לייגן זיך אויף זיי. קורץ זיינען די זומער-
דיקע נעכט און אין אַ פאַר שעה אַרום דאַרפן מיר שוין אויפ-
שטיין און נעמען זיך צו דער אַרבעט. דערוויילע אַבער איז

א ווארעמע, זומערדיקע נאכט, פון אויבן קוקן אראפ איין-
צלנע שטערנדלעך. ארום אונז הישט דער אלטער וואלד,
וואס האט זיך שוין אזוי פיל אנגעזען אין זיין לעבן. ער האט
אויך זיינע מעשיות צו דערציילן.

דעם 18-טן אקטאבער 1919.

די אלטע זוערנ

באם אריינפאָר אין דער קאלאָניע איז געוואָקסן אַן אלטע
ווערבע. קיינער פון די איינוואוינער האָט נישט גע-
דענקט פון ווען אָן זי איז דאָרט געוואָקסן. קיינער
האָט אויך נישט געוואוסט ווער ס'האָט זי דאָרטן פאַר-
פלאַנצט. דאָס איז געווען נישט קיין הויכער אָבער ברייט-
צווייניקער בוים, וואָס האָט פון דער ווייטנס אויסגעזען ווי אַ
ניגאַנטישע שוואַם אָדער ווי אַ שירעם.
ווינטער-צייט פלעגט זי אין גאַנצן פאַרשאַטן ווערן מיט
שניי און נאָר דער צעצווייגטער שפיץ אירער פלעגט אַרויס-
קוקן פון דער אַרומיקער ווייסקייט. פּרילינגס-צייט פלעגט
פון אונטער אירע וואַרצלען אַרויספליסן אַ קלאַר טייכל מיט
פּרישן קרישמאַל-וואַסער. דאָס טייכל האָט דורכגעשניטן
די לאַנקע און איז אַריינגעפאַלן אין אַ גרעסערן טייך.
זומער-צייט פלעגט דאָס טייכל כמעט אין גאַנצן אויס-
געטריקנט ווערן. פאַר דער ווערבע אָבער וואָס איז געוואָקסן
אין טאַל פלעגט שטענדיק בלייבן גענוג וואַסער און דערי-
בער טאַקע איז זי געוואָקסן אַזוי ברייט און פיל-צווייגנדיק
און האָט פון זיך געגעבן אַזאַ פּרישן, מַחיה־דיקן שאַטן. אין
די זומערדיקע היצן פלעגן די פאַסטעכער ברענגען צו טרייבן
זייערע סטאַדעס צו דער ווערבע. די יונגע פאַסטעכער פלעגן
אַרויפקלעמערן אויפן בוים, אַנשניידן צווייגעלעך און דער-
נאָך אויסאַרבעטן דערפון פייפּעלעך. די סטאַדעס שאַף פלעגן
דערוויל בלייבן ליגן אין שאַטן און בשעת-טעשה שווער
עמעמען פון דער גרויסער היץ. די הינט פלעגן ליגן אָן אַ זייט
און אַכטונג-געבן.

אין די יום-טוב־דיקע טעג פלעגן די אלטע בעלי-בתים
פון דער קאלאניע ארויסגיין צו דער ווערבע, האָבן זיך אויס-
געזעצט אין איר שאַטן און אָנגעהויבן פאַרפירן שמועסן וועגן
די אמאָליקע צייטן. באַ יעדן איינעם פון זיי האָט דער בויס
ארויסגערופן זכרונות, פריילעכע אָדער אומעטיקע, ווייטע,
לאַנג-פאַרנאַנגענע אָדער נאַנטע.

אזוי איז זיך די אלטע ווערבע געוואקסן יארן-לאַנג. דער-
ווייל איז אויף דער וועלט אָנגעקומען אַ גרויסע מלחמה.
די איינוואוינער פון דער קאלאניע האָבן פאַרלאָזט זייערע
היימען און זיינען צעשפרייט געוואָרן איבער דער גאַנצער
וועלט. נאָר די אלטע ווערבע איז געבליבן איינע אליין באַם
אריינפאַר אין דער קאלאניע, דאָרטן וואו די וועגן קרייצן זיך.
קינער פון די יונגע פאַסטעכער האָט שוין מער נישט געקלע-
טערט אויף אירע צווייגן און נישט געמאַכט קיין פיפעלעך
פון איר קאָרע. די יונגע פאַסטעכער זיינען אויף דער וועלט
צעשפרייט געוואָרן. די עלטערע בעלי-בתים זיינען זיך שוין
מער נישט צונויפגעקומען אין די יום-טוב־דיקע פרימאָרגנס
אויף צו שמועסן וועגן די אלטע גוטע צייטן. זיי זיינען אויס-
געשטאַרבן פון הונגער און קראַנקייטן. אין די הייסע נאָך-
מיטאַנדיקע שעהן פלעגן די סטאַדעס זיך שוין מער נישט צו-
נויפקומען אונטער איר שאַטן. ס׳איז שוין דאָרט מער קיין
שאַף נישט פאַרבליבן. און דער שאַטן פון דער ווערבע איז
שוין אויך נישט געבליבן מער דער זעלבער. די צווייגן האָט
מען אויסגעהאַקט אויף צו פאַריכטן די וועגן און דער אלטער
בויס האָט שוין איצט נישט אויסגעזען רונד אזוי ווי אַ שוואַם.
די ווערבע איז שוין דעמאָלט ענלעך געווען צו אַ מענטש אַ
קאָליקע. נאָר אין זייטיקע צווייגן איז באַ איר פאַרבליבן.
אַבער זי האָט נאָך אַלץ געלעבט. די איינציקע צווייגן וואָס
איז איר געבליבן האָט דערנרייכט ביז דעם סאַמע באָדן,
האַט געלאָזן וואַרצלען און געצויגן דערפון חיונה. און אַפילו

די אפגעהאקטע צווייגן וואס מען האט באנוצט אויף צו פאר-
ריכטן דעם וועג, זיינען אויך נישט געגאנגען לאבוד. זיי האבן
געלאזט פון זיך יונגע שפראצונגען און מיט דער צייט זיינען
בא דער זייט פונעם וועג אויסגעוואקסן יונגע ביימעלעך. נאך
די אלטע, איינגעבויענע, צעקרוצטע קאליקע מיט דעם צע-
פוילטן אנגעווייד, האט איבערגעלעבט אלע מלחמות מיט
אינוואזיעס און האט נאך דער מלחמה, דאס זעלבע ווי פאר
דער מלחמה, יעדן פרילינג געלאזן פרישע קלעפיקע בלעט-
לעך און זומער האט זי ווידער געגעבן א שאטן, אמת, נישט
אזא ברייטן און געדיכטן ווי אין די אמאליקע צייטן. קיינער
געדענקט נישט ווי אלט זי איז, קיינער ווייסט נישט ווער ס'האט
זי געפלאנצט, קיינער ווייסט נישט פון וואנען ס'האט זיך גענו-
מען די אלטע ווערבע באם אריינפאר אין דער קאלאניע —
דארטן וואו די וועגן קרייצן זיך.

דעם 3-טן אפריל, 1921.

— :: —

זיי אַזוי די בינשטאַסן זיינען פאַרברענט געוואָרן

¶ עדער איינער פון אייד, קינדער, האָט געוויס געלערנט אָדער געלייענט וועגן דעם לעבן און זיטן פון די בינען. אַ סך פון אייד האָבן מסתמא באַוואונדערט די אַרבעט-זאַמקייט וואָס די דאָזיקע קליינע ברואים ווייזן אַרויס. אַנדערע זיינען געוויס אַנטציקט געוואָרן פון דער ריינקייט, ציכטיקייט און אַרדענונג וואָס הערשן אין זייערע רעפּו-בליקן. אויב אייניקע פון אייד האָבן נאָך דערצו געהאַט דאָס פאַרנעניגן צו קענען אַנקוקן פון דער נאַנט זייער שטענדיקן באַוועגן זיך, זייער שטענדיקן זאַמלען און רייניקן, זייער פריילעכן זשומען און אַרומשמאַיען, — מעגן זיי זיך פילן גליקלעך און דאַרפן זיין דאַנקבאַר פאַר דער שיינער לעקציע וואָס זיי האָבן באַקומען.

אויב אייד וועט אָבער אַמאָל אויסקומען צו פאַרברענגען אין דער געזעלשאַפט פון די פריילעכע, אַרבעטזאַמע ברואים, זאַלט איר האָבן אין זיגען אַז אויף זיי, דאָס זעלבע ווי אויף אונז אַלעמען, קענען אויך אַנקומען גרויסע אומגליקן, אַז זיי קענען אויך איבערלעבן גרויסע צרות, אַז זיי טון אַפּט מאָל אויך פאַרלירן זייערע איינגעזעסענע הימען און אַנהויבן וואַנלען און וואַנדערן. וועגן איינעם פון אַזעלכע אומגליקן וועל איך אייך יעצט דערציילן.

דאָס איז געשען אינעם יאָר 1915, אויף יענער זייט ים; אָבער דאָס האָט אויך געקענט געשען אין יעדן לאַנד, אין יעדער צייט און אומעסום.

אין איינעם פון די גענטן פון לאַנד פוילן האָט צוריק

מיט יארן געלעבט א איד, א גרויסער בעל-הבית, וואס האט
 געהאלטן אין ארענדע א הויף און דערצו געהאט א גרויסן
 סאָד, א לאַנקע און א שטיקל וואַלד. און דער סאָד זיינער איז
 געווען אזא וואַס איז מער ענלעך געווען צו א גרויס פּעלד
 ווי צו א סאָד. אלערליי ביימער זיינען אינעם סאָד געוואקסן.
 בא דעם סאַמע צוים איז ער געווען אַרומגעזעצט מיט יאָדלעס
 וואָס האָבן פון דער ווייטן געמאַכט דעם איינדרוק פון א וואַלד
 און וואָס האָבן מיט זייערע געדיכטע צווייגן ניט דורכגעלאָזט
 קיין שטורעם און קיין שטאַרקן ווינט וואָס זאָל קענען ברענ-
 גען שאָדן די פּרוכט-ביימער וועלכע זיינען געוואקסן אינע-
 ווייניק. און ביימער זיינען אינעם דאָזיקן סאָד געוואקסן פון
 אלערליי מינים פּרוכט: עפל-ביימער, וועלכע האָבן אין
 פּרילינגס-צייט אויסגעזען ווי באַנאַסענע מיט מילך; באַרן-
 ביימער וועלכע האָבן זיך געפּוצט אין ראָזעווע און נאכער
 גערויטעלט זיך און געבלייבט ווי יונגע כלה-מיידלעך און זיי
 האָבן קאָקעטירט מיט זייערע זאפטיקע פּרוכטן.

אונטער די פּרוכטן-ביימער, באַ דער סאַמע ערד, האָבן
 זיך געטויליעט אלערליי קוסטעס מיט פאַרשיידענע יאָגעדעס-
 ווי מאַלינעס, אַגרעסן און וויימפּערלעך. דעם אינמיטן סאָד
 האָבן פאַרנומען הויכע, ברייט-צווייניקע ליפּעס, וועלכע
 האָבן אין די זומערדיקע חדשים אָנגעפילט דעם סאָד מיט
 אזא דופט, אזוי ווי דאַרטן זאָל זיך געוועסט געפינען אַ גאַנצע
 אפטייק מיט פאַרפומע. אָבער דאָס שענסטע צירונג פונעם
 סאָד זיינען געווען די בינשטאַקן וואָס זיינען געשטאַנען אונ-
 טער די ליפּעס. זיי זיינען געווען אויסגעשטעלט אין א גרויסן
 פיר-עק, אין מיטן פון וועלכן עס איז געווען אַ גאַרטן. אין
 משך פון גאַנצן ווינטער פלעגן די בינשטאַקן שטיין אַרומ-
 געוויקלטע מיט שטרוי און זיי האָבן דעמאָלט אויסגעזען
 ווי קורצפּיסלדיקע קאַרליקעס, וועלכע מען האָט אַרומגע-
 וויקלט מיט שמאַטעס אויף צו באַשיצן פון קעלט. דערפאַר

אבער גלייך מיט די ערשטע שטראלן פון דער פּרילינגדיקער
זון, ווי נאָר דער שניי פּלעגט ווערן צעשמאלצן און די ערש-
טע פּרילינגס-בלימלעך פּלעגן זיך נעמען באַווייזן. אזוי גלייך
פּלעגן די בינשטאַקן אויפּלעבן און די בינען פּלעגן דעמאָלט
אַנהויבן זשומען פון אין דער פּרי ביז נאָך זון-אונטערנאַנג.

די טעטיקייט אַרום די בינשטאַקן פּלעגט זיך ניט אי-
בערייסן אין פּאַרלויף פון אַ נאַנצן זומער. אין דער צייט וואָס
די קעניגן איז געווען פּאַרנומען מיט לייגן אייעלעך און אויס-
בריען דעם יונגן דור, האָבן די ארבעטערנס געאַרבעט אַרום
די סאַטן אזוי לאַנג ביז זיי פּלעגן אויסגעפּלאַסטערט ווערן
מיט קרשטאַל-ריינעם וואַקס. אין מיטן זומער פּלעגט דער
יונגער דור צוזאַמען מיט דער קעניג פּאַרלאַזן דעם בינשטאַק
און אוועקפּליען זוכן אַ נייע היים.

דער האַניק וואָס די בינען פּלעגן דאָ אויסאַרבעטן האָט
זיך גערעכנט אַלס איינער פון די בעסטע אין דער נאַנצער
אַרומיקער געגנט. ער איז געווען פּריש און שמעקעדיק ווי
די ערשטע רויזן און דורכזיכטיק ווי די ערשטע פּרילינגס-
וואַסערן. און דערצו האָט ער געשמעקט מיטן ריח פון ליפּע-
בליעכץ. חוץ די ליפּע-ביימער, האָבן די בינען געהאַט נאָך
אַ פּלאַץ אויף צו זאַמלען שטאַף און קענען צוגרייטן דערפון
וואַקס און האַניק: — דאָס איז געווען אַ גרויס פּעלד וואָס
האַט זיך אַנגעהויבן באַם סאַמע סאָד און האָט זיך געצויגן
ביז דעם גרויסן וועג.

אין דעם זומער וועגן וועלכן מיר דערציילן יעצט, איז
דאָס פּעלד געווען פּאַרזייט מיט גריקע און ווען מען איז גע-
פּאַרן איבערן וועג און געקוקט צום סאָד האָט עס אויסגעזען
ווי אַ ברייטער ראַז-ווייסער טעפּיך, וועלכער שאַטירט זיך
און גייט דערנאָך איבער אין טונקל-גריין. ווען די בינען פּלעגן
זיך אומקערן באַלאַדענע מיט שווערער משא, פּלעגן זיי
דורכפּליען אינציקווייז צווישן די יאָדל-ביימער. זיי האָבן

זיך זייער פארויכטיק באנאנגען מיט זייער טייערער משא
און האבן זיך אויסגעהיטן זיי זאלן ניט פארלירן דערפון קיין
איינציקן טראָפּן.

ארום די בינען איז אַרומגעגאַנגען אַן אַלטער פּויער, אַ
געניטער אין בינען-צוכט. דער בעל-הבית אליין האָט גע-
האַט גענוג אנדערע באשעפטיקונגען: ער האָט געהאַלטן
אין אַרענדע אַ גרויסן הויף און זומער-צייט איז געווען אי-
בערגענוג אַרבעט אויף די פעלדער באַם שניידן די תבואה
און נאכער באַם דרעשן. דערפאַר אָבער האָט דער אינגל זיי-
נער, בנימין, ניט אָפּגעטראָטן פון דעם אַלטן בינען-צוכטער.
ער פלעגט זיך אָפּט פאַרקלייבן אין ביידל און פאַרבלייבן
דאָרטן גאַנצענע נעכט. דער אַלטער בינען-צוכטער האָט
זיך באַנאַכט אָפּגעגעבן מיט היטן די פּרוכט-בוימער פון
אַלערליי אומגעבעטענע געסט. אַ פייער האָט געברענגט
באַם אַריינגאַנג פון געצעלט, כדי צו פאַרטרייבן די מאַסקיטן.
בנימין פלעגט זיך אויסציען אויפן פּרישן היי און דער אַלטער
פלעגט דערווייל זיצן און דערציילן מעשיות. ער האָט גע-
קענט דערציילן וועגן זינדיקע נשמות וואָס בלאַנקען אום באַ-
נאַכט, וועגן גלגולים, שדים און רוחות. ער האָט אויך ליב
געהאַט צו דערציילן וועגן אַמאַליקע מלחמות, וועגן דעם
טערקישן קריג אין וועלכן ער האָט אליין גענומען אַנטייל.
אָפּט פלעגט דאָרט בנימין אַזוי בלייבן זיצן ביז גאַר שפּעט
אין דער נאַכט.

ווען זיי זיינען איין מאָל אַזוי געזעסן ביידע און דער אַל-
טער האָט געהאַלטן אין דערציילן וועגן טערקיי, וועגן טייד
דונאַי, איבער וועלכן זיי האָבן געמוזט אַריבערגיין און וועגן
דעם באַרג שיפקאַ אויף וועלכן זיי האָבן געקלעטערט וויג-
טער-צייט, — האָט זיך פּלוצלונג דערהערט אַ ווייטער, טעם-
פּער, ניט דייטלעכער קלאַנג וואָס איז ענלעך געווען צו אַ
ווייטן דונער אָדער האָט אויסגעזען ווי עמעצער וואַלט ער-

געץ-וואו קייקלען א פוסט פאם. דער אלטער האט זיך א
וויילע צוגעהערט און באמערקט: „דאס איז זי!“

—ווער? — האט בנימין געפרעגט, ניט פארשטייענדיק
וועמען ער מיינט.

—די מלחמה! — האט דער אלטער געזאגט.

בנימין האט שוין געוואוסט אז ערנעץ-וואו אויף דער
גרויסער וועלט קומט פאר א שרעקלעכע מלחמה. ער האט
געוואוסט אז די דייטשן שלאגן זיך מיט די רוסן. ער האט דאס
געוואוסט פון די צייטונגען וואס זיין פאטער פלעגט באקן-
מען, פון די שכנישע בחורים וועלכע מען האט צוגענומען
אין קריג, פון די בריוו וואס זיי פלעגן שרייבן, פון די היימלאזע
וואס האבן זיך אנגעהויבן באווייזן בא זיי אין די געגנטן. דעם
אמתן קלאנג אבער פון דער מלחמה האט ער צום ערשטן
מאל דערהערט אין יענעם פרילינגדיקן אונט, ווען ער איז
געזעסן אין געצעלט, אריינגעאטעמט דעם רויד וואס איז גע-
ווען צונויפגעמישט מיט דער פייכטקייט פון דער נאכט. פון
יענער נאכט אן האט ער אנגעהויבן צוהערן זיך מיט מער
אויפמערקזאמקייט. מיט יעדן טאג האט ער זיך אנגעהויבן
אלץ מער און מער דערוואוסן, אז די מלחמה האלט זיך אין
איינ דערנענטערן צו זייער הים.

אין ניכטן האט געמישן דער פרילינג. עס האבן אפגע-
בליט די פרוכט-ביימער. עס האבן אנגעהויבן צייטיק ווערן
די ערשטע קארשן און עס האט זיך אנגעהויבן א טרוקענער
און הייסער זומער. א סך פעלדער מיט תבואה זיינען דעמאלט
געבליבן ניט-אראפגענומען. עס איז קיין צייט ניט געווען.
די מלחמה האט מארשירט מיט גרויסע שריט איבער אלע
וועגן פון לאנד און האט אומעטום געזיט שרפות און איבער-
געלאזט נאך זיך חורבות. עס האבן געברענט שטעט און
שטעטלעך, דערפער, פעלדער, לאנקעס מיט סקירדעס היי,
וועלדער און אפטמאל אין די הייסע זומערדיקע נעכט האט

אויסגעזען ווי די גאנצע וועלט וואלט געברענט! איבער די פארשטויבטע וועגן האט מען געטריבן סטאדעס קי און פערד; זיי האבן זיך געשלעפט אויסגעמאטערטע פון דארשט, פארשטויבטע, מיט פארשטאפטע נאזלעכער. ניט ווייניק פון זיי זיינען געפאלן אויף די הייסע, שטויביקע וועגן און שוין מער ניט אויפגעשטאנען. אנדערע פלעגן נאך מיט די לעצטע טע כוחות צוקומען ביז א גאנצן טייכל, אריינפאלן אין וואס מער און שוין מער ניט וועלן ארויסקריכן פון דארטן.

אין ניכט זיינען אין דער געגנט אנגעקומען היימלאזע מיט זייערע פערד און וועגענער, מיט זייער האב און נוטס, מיט זייערע פרויען און קינדער, געזונטע און קראנקע. די היימלאזע פלעגן בלייבן שטיין א טאג אדער צוויי באס סאך און דערנאכדעם פארן ווייטער. אין ניכט האבן זיך שוין אויך גענומען באווייזן די ערשטע אפטיילונגען סאלדאטן, וועלכע זיינען אפגעטראטן און זיך פארטיידיקט קעגן די אנגרייפער. זיי פלעגן בלייבן א קורצע צייט אין הויף, זיך אביסל אפרוען און דערנאכדעם ציען ווייטער.

מען ווייסט ניט גענוי ווער ס'האט זיך פריער דערוואוסט וועגן דער אנקומענדיקער מלחמה; בנימין אדער די בינען. קיין צייטונגען האבן די בינען ניט געלייענט. אבער א סברא אז עפעס האבן זיי יא דערשפירט. זיי האבן דערפילט אז אויף דער וועלט קומט פאר עפעס אזעלכעס וואס שלאגט איבער דעם ריטם פון זייער לעבן. אפילו אין דעם אופן ווי אזוי דער אלטער בינען-צוכטער האט זיי באהאנדלט האבן זיי דאס דערפילט. ער איז שוין מער ניט געווען דער זעלביקער פלינקער אלטימשקער וואס איז פון שטענדיק אן ארומגע- גאנגען ארום די בינען א פריילעכער, צווינגענדיק אפט, אדער גלאט אריינזאגנדיק עפעס א נוט-ווערטל. יעצט האט ער אנגעהויבן זייער אפט פארטראכטן זיך, ניט איין סאך זיך

פארנעסן ארויסצונעמען די סאָטן אָדער אַדורכצולאָזן דעם
האַניק אינעם דעסטילאַטאָר.

צו דעם אַלעמען איז צונעקומען נאָך עפעס אַזעלכעס
וואָס זיי האָבן דערפילט. דאָס איז געווען די אייבערנעווייניג-
לעבע טריקעניש פון יענעם זומער. די גרעזער אויף די לאַג-
קעס זיינען פארטריקנט געוואָרן און די בלומען האָבן שנעל
פאָרוועלקט. די בינען פלעגן זיך אָפט אומקערן מידע און
בייזע און עס האָט אַפילו עטלעכע מאָל געטראָפן אז זיי
האָבן צעביסן דעם אַלטן בינען-צוכטער, אַ זאך וואָס פריער
פלעגט דאָס קיין מאָל נישט פאַסירן, ווייל זיי האָבן אים גע-
קענט, געפילט זיין ריח און ליב געהאַט.

איין מאָל, אין אַ הייסן זומערדיקן פרימאַרגן, ווען די זון
האַט זיך נאָר וואָס געהאַט אויפגעהויבן איבערן וואַלד, האָבן
זיך די בינען אויפגעכאַפט און זיינען ארויסגעפלוין צו זייער
טאַג-טעגלעכער באַשעפטיקונג. פונקט ווי יעדן טאַג האָבן
זיי דאָס מאָל זיך אַוועקגעלאָזט גלייך צו דעם גריקע - פעלד.
אַבער דאָס מאָל האָבן זיי ניט דערקענט זייער אַזוי באַליבטן
פלאַץ. אנשטאט אַ ראַזעוון טעפיד מיט בלומען, האָט זיך
דאָס מאָל פאַר זיי געשפּרייט אַ פעלד מיט לאַנגע צעגראַכע-
נע גריבער. אין די דאָזיקע גריבער זיינען געלעגן מענטשן
מיט ביקסן אין די הענט און ארויסגעקוקט צו מעריב-זייט. וואו
ניט וואו, צווישן די גרוזעס פייכטע ערד זיינען נאָך פאַר-
בליבן איינצלנע בלימעלעך, רעשטלעך פונעם אמאָליקן
באַבלימלטן פעלד. אַ צייט זיינען די בינען אַזוי אַרומגעפלוין,
ווי צעחושטע, ניט וויסנדיק וואָס אַנהויבן צו טאַן. ביז וואַגען
זיי האָבן זיך ווי פאַרשעמטע אַנגעהויבן אומקערן צוריק
אַהיים צו זייערע בינשטאַקן.

אַבער אין פאַרלוויף פון דער קורצער צייט וואָס ס'האַט גע-
דויערט זייער קורצע רייזע אַהין און צוריק, זיינען אויך אינעם
סאָד פאַרנעקומען נאָר גרויסע ענדערונגען, כמעט אַזעלכע

זוי אויף דעם גריקע-פעלד. א גאנצע קאמפאניע היימלאזע
 האט זיך אפגעשטעלט אויפן פעלד און די ניט-געבעטענע
 געסט האבן זיך אריינגעלאזט אין סאך און האבן דארט אָנגע-
 הויבן בעל-הבית-עווען אויף זייער שטייגער. זיי האבן גע-
 קלעטערט איבער די ביימער, געריסן די פרוכט, געבראָכן
 די צווייגן און געוויילדעוועט. בנימין איז אַרומגעלאָפן פון איין
 גרופע צו דער צווייטער און האט זיך געבעטן זיי זאָלן לכל-
 הפחות ניט משעפען די בינשמאָקן. איינער פון די היימלאזע,
 א פאַרשוויצטער, אָן אַ היטל, מיט צעפלאַשעטע האַר איז
 געשטאַנען באַ די בינשמאָקן און האט דערקלערט זוי אזוי
 מען קען אַרויסנעמען דעם האַניק: „מען דארף אָנצינדן בינ-
 לעך שטרוי, פריער אַרויסרויכערן די בינען און דערנאָכדעם
 צוטערעטן צום האַניק גופא“ — האַט ער דערקלערט. — ער
 אַליין האַט טאַקע דער ערשטער אזוי געטאָן: ער האַט אַרויס-
 גענומען שטרוי פונעם ביידל (דער וועכטער איז יענעם טאָג
 אין סאך ניט געווען), האַט עס אָנגעבונדן אויף אַ שטעקן
 און זיך גענומען צו דער אַרבעט. זוי נאָך ער פלעגט צוטראָגן
 דאָס בינטל אָנגעצונדענע שטרוי צום בינשמאָק, אזוי האַט
 זיך פון אינעווייניק גלייך דערהערט אַ בייזער זשומען און די
 בינען האַבן גרופעסווייז פאַרלאָזט זייערע היימען. נאָך דעם
 האַט שוין ניט געקאַסט קיין סך מי אַרויסצונעמען די סאָטן
 מיט שמעקעדיקן וואַקס און מיט קרישמאָל-דיינעם האַניק.

באַלד אַבער האַבן די בינשמאָקן, וועלכע זיינען איבערן
 זומער געוואָרן זייער טרוקן, אָנגעהויבן ברענען איינס נאָכן
 אַנדערן און זיי האַבן דעמאָלט אויסגעזען זוי די גרויסע ליכט,
 וואָס מען צינדט אָן יום-כפור צו כל-גדרי. די דערשראָקענע
 און צעטומלטע בינען האַבן צוזאַמען מיטן רויד זיך געהויבן
 אין דער לופטן. זיי האַבן זיך אַבער לאַנג ניט געקענט האַלטן
 און זיינען באַלד אַראָפּגעפאַלן מיט פאַרסמאָליעטע פלינע-
 לעך און באַדעקט די ערד מיט זייערע קערפערלעך.

די היימלאזע האָבן דערווייל ווייטער געטאָן זייער צע-
 שטערערישע אַרבעט. זיי האָבן געשלעפט די סאַטן און גע-
 טראָגן צו זיך אויף די וועגענער; אַנדערע ווידער פלעגן אויס-
 קוועטשן דאָס ביסל האָניק און גלייך אַוועקוואַרפן דעם וואַקס.
 דער היימלאָזער וואָס איז דער ערשטער געפאלן אויפן פלאַן
 וועגן אויסרויבערן די בינען, האָט אַרויסגענומען אַ גרויסן
 סאַט און האָט אַנגעהויבן אַרומלויפן מיט אים אהין און צו-
 דיק; דערביי האָט ער זיך אַנגעהויבן באַרימען אז ווען ניט
 ער וואָלט קיינער ניט פאַלן אויפן געראַטענעם פלאַן ווי אַזוי
 אַרויסצונעמען דעם האָניק און ניט צעביסן ווערן דורך די
 בינען. ריינדיק אַזוי האָט ער גענומען דעם סאַט און אַנגע-
 הויבן אויסלעקן די טראַפנס האָניק.

אַבער דאָ האָט פאַסירט עפעס אַזוינס וואָס האָט אַנגע-
 פילט בנימינים האַרץ מיט פרייד פון נקמה און האָט אַפילו
 אַרויסגערופן באַ אים אַן אויסברוך פון געלעכטער, כאַטש
 אין יענעם טאָג איז ער געווען זייער ווייניק אויפגעלייגט צום
 לאַכן. חברה! — האָט דער היימלאָזער א געשריי געטאָן, —
 לערנט זיך באַ מיר ווי אַזוי מען דאַרף זיך באַניין מיט בינען.
 ער האָט אַבער ניט באַוויזן צו פאַרענדיקן זיין דערקלערונג:
 ער האָט פלוצלונג אַ שליידער געטאָן דעם סאַט און אַנגע-
 הויבן אַרומצולויפן אונטערשפרינגענדיק און מורמלענדיק
 עפעס אַזעלכעס וואָס קיינער האָט ניט פאַרשטאַנען. דאָס
 מויל זיינס איז געוואָרן „פול מיט צונג“ עטלעכע פון די היים-
 לאָזע זיינע צוגעלאָפן צו אים און געפרעגט וואָס ס׳איז געשען.
 אַבער דאָס איינציקע, וואָס מען האָט דערהערט פון אים איז
 געווען: „בין, בין, בין.“ ערשט דעמאָלט האָבן זיי פאַר-
 שטאַנען וועגן וואָס עס האַנדלט זיך: די עטלעכע בינען וואָס
 זיינען געזעסן אין די קעמערלעך פונעם סאַט האָבן עס אים
 אַזוי באַצאלט דערפאַר וואָס ער האָט אַכזריותדיק אונטער-
 געצונדן זייערע הייזער.

אין א פאר שעה ארום נאך דער דאזיקער געשיכטע
האבן די היימלאזע פלוצלונג פארלאזט דעם סאך. זיי האבן
אויף שנעל איינגעשפאנט די פערד און וועגענער און זיינען
אוועקגעפארן. בנימין איז געבליבן איינער אליין אין דעם
גרויסן סאך. ער האט זיך אוועקגעזעצט אויף א קלאץ און
צוגעקוקט צו דעם ווי אזוי די בינשטאקן האבן געברענט.

דער טאג איז געווען א שטילער שפעט-זומערדיקער. אויפן
בלויען הימל האבן זיך געהאלטן איינציקע, לייכטע וואלקן-
דלעד, אבער זיי פלעגן אויך צעשוואמען. קיין ווינט איז
ניט געווען און די בינשטאקן האבן געברענט ווי ליכט אין א
פארמאכטן צימער. די פלאמען פון יעדן בינשטאק האבן
זיך געצויגן ארויף צום בלויען הימל. דער רויך האט זיך
אויך געצויגן ארויף-צו, אבער ער האט דערגרייכט א סך
העכער ווי די פייערן פון יעדן בינשטאק באזונדער. ער האט
דערגרייכט כמעט ביז די שפיצן פון די ליפעס און האט
דארטן זיך צעשפרייט אין דער פארעם פון א לייכטן, בלוי-
לעכן פארהאנג. אויף דער ערד זיינען געבליבן ליגן גאנצע
הויפנס מיט קליינע גופימלעד. די לעבעדיק-געבליבענע
בינען האבן אומעטיק געזשומעט, ניט וויסנדיק וואס צו טאן
און וואוהין צו פליען. ביז שפעט אין אונט איז אין דער לופטן
געשטאנען זייער זשומען. בנימין איז געזעסן אויפן קלאץ און
צוגעהערט זיך צו זייער פאריתומיטן רוישן. ווען דער אלטער
בינען-צוכטער וואלט געווען, וואלט ער אים געוויס געהאט
וואס צו פרעגן. אבער קיינער איז ניט געקומען כדי אים
לייכטער צו מאכן זיין צער. אזוי איז ער אפגעזעסן ביז וואנען
די זון איז אונטערגעגאנגען און ס'האבן זיך באוויזן די ערשטע
שמערן. קיין זשומען האט זיך שוין מער ניט געהערט. ווייזט
אויס אז די לעבעדיק-געבליבענע בינען האבן שוין געפונען
א פלאץ וואו איבערצוגעכטיקן. ארום איז געווען שטיל. אבער
דאס איז געווען די שטילקייט פון פאר א גרויסן שמורעם

בנימין האט זיך אויפגעוויבן פונעם קלאץ און האט
זיך געלאזט גיין אהיים, אויב ס'איז נאך געווען א היים, ווייל
די היימען, אין אזעלכע צייטן ווי די וועגן וועלכע מ'דער-
ציילן, האבן זיך אפט געביטן און זיינען געווען אזוי ווינציק
דויערהאפטיק ווי די פאליעס אופן וואסער אדער די וואלקנס
אויפן הימל.

בנימין האט אין יענעם פארנאכט צום ערשטן מאל
דערפילט דעם גרויסן צער פון דער וועלט און דעם ווייטיק
פון זיין אייגענער עקזיסטענץ.

צום ערשטן מאל געשריבן דעם 10-טן אויגוסט 1928;
אויף דאס ני, דעם 1-טן אקטאבער 1944.

— :: —

ווי אזוי די די סי מיט די שעפסן האבן

ויד אנגעשכור'ט און געטאנצט

סך מאָל איז אייך געוויס אויסגעקומען צו טרעפן שכור'ע מענטשן אין גאָס. ווען איר זענט געגאנגען אין שולע אריין האָט איר מן-הסתם נישט איין מאָל באַגעגנט אַ מענטש אזא וואָס איז געגאנגען און ויד געוואקלט; דערביי האָט ער געמאכט קאָמישע זינזאָנן פון איין זייט טראָג-טואר צום צווייטן און ער האָט בשעת-מעשה געוויס אויסגעזען אין אייערע אויגן ווי אַ שיפעלע אין דער צייט פון אַ שטורעם. אַז איר באַגעגנט אזא איינעם אין גאָס און איר הערט ויד צו ווי ער זידלט יעדן דורכגייער, ווי ער טשעפעט ויד צו יעדן איינעם, — מיידט איר אים מסתמא אויס, איר טרעט אים אָפּ דעם וועג, אָדער איר גייט אַריבער אויף דעם צווייטן טראָטואַר. אַ סך פון אייך פילן געוויס מיטלייד מיט אזא מענטשן. דער מיטלייד קען אָן ספק, איבערגיין אין אַ טיפן געפיל פון רחמנות, אויב נאָר איר וועט באַם אַנקוקן דעם שכור ויד פאַרשטעלן דערביי די ליידן פון זיין פרוי און קינד, אָדער דעם קלאַגעדיקן מצב פון זיין אייגענעם געזונט. מסתמא האָבן אויך אייערע לערער אייך נישט איין מאָל שוין דערציילט, אַז שכרות איז זייער אַ שלעכטע געוואוינהייט, אַז עס איז אַ חרפה פאַרן שכור גופא און אין דער זעלבער צייט אַ געפאַר פאַר דער געזעלשאַפט. אָבער עס קען זיין אַז די לערער האָבן אייך נאָך נישט דערציילט אַז נישט נאָר מענטשן, נאָר אַפילו שטוב-חיות קענען ויד אַג-שכורן. און דערביי געשעט אַ מאַדנע זאָך: אין דער צייט

וואס דער אַנבליק שײַן אַ שכור אַ מענטש רופט אַרויס באַ אונז
עקל, אַדער אין בעסטן פאַל: רחמנות! קען דער אַנבליק פון אַ
שכור, ער חיה אַרויסרופן נאָר געלעכטער און טאַקע מער נישט
ווי געלעכטער. עס איז נאָר אַ שאַד וואָס די מעשה וואָס איך
ניי אייך דערציילן איז נישט געשען אין אַ צייט ווען מענטשן ניבן
זיך אַפּ מיט לאַכן: — דאָס איז געשען אין די צייטן פון דער
ערשטער וועלט-מלחמה, ווען דער שטורעם פון קריג האָט
זיך מיט זיין נאַנצן אימפעט געטוישן אין איבער די פעלדער פון
פוילן און ליטע און האָט אומעטום אַנגעמאַכט חורבן און גע-
בראַכט פאַרוויסטונג און טויט.

אין איינער פון די געננטן אין פוילן וואוהין די מלחמה
האָט זיך דערנענטערט אין יענעם זומער, האָט געלעבט אַ איד
אַן אַרענדאָר. ער האָט געהאַלטן אין אַרענדע אַ גרויסן הויף
און האָט געהאַט אַ סך קי, פערד, שאַף און עופות. ער האָט גע-
וואוינט אין אַ גרויסער שטוב מיט אַ סך ליכטיקע פענצטער-
דיקע צימערן עטלעכע שפייכלערס מיט ספעציעלע גרויסע
קיכן וואו מען פלעגט איבערוידן די קרוגן וויערמילך און מאַכן
דערפון קעז. פון איין זייט שטוב האָט זיך געצויגן אַ גרויסער
סאָד מיט אַ סך פרוכטביימער, מיט בלומען באַ די פענצטער
און מיט נאָך מער פיינלשע געכטן אויף די ביימער.

פון דער צווייטער זייט שטוב האָט זיך געצויגן אַ גרויסער
הויף, וואָס איז פון צוויי זייטן זיינע געווען אַרומגעפלאַנצט
מיט ביימער און דורך אַ דריטער זייט האָט ערדערנייכט ביז
אַ סאַזשלקע, וועלכע איז פון אַלע זייטן געווען באַוויקסן מיט
ווערבעס וואָס די צווייגן זייערע האָבן זיך אַראָפּגעלאָזט האַרט
ביז צום סאַמע וואָסער. שטייענדיק באַם פענצטער פאַר אַס עס-
צימער האָט מען געקענט זען ווי די פאַסטעכער טרייבן, די קי
אין פעלד אַרײַן. מיטאַנ-צײַט האָט מען געקענט זען ווי די
זעלבע קי קומען צוריק פונעם פעלד, ווי זיי קריכן אַרײַן ביז
איבער די קני אין וואָסער, ווי זיי שטייען אַזוי אַ לאַנגע צײַט און

האַבן הנאה, ווי זיי קריכן נאכער ארויס און לייגן זיך אינעם
שאַטן פון די ביימער און זיינען מעלה-גירח פויל און לאנגזאם.

די קי זיינען אָבער נישט געווען די איינציקע באַזוכער פון
דער סאַזשלקע. גלייך ווי די פלעגן פאַרשוואונדן ווערן הינ-
טער די ביימער, האָט מען געקענט זען ווי דעם פאַסטעכס
מיידעלע, ברענגט צו טרייבן די גענו מיט די קאַטשקעס
וואָס זיינען געווען אזוי פיל דאָס מען האָט געקענט מיינען אַז
דאָ געפינט זיך אַ נאַנצע מלוכה פון גענו און קאַטשקעס. נאָך
דעם ווי די עופות פלעגן זיך גענוג אַנשפילן אין וואַסער און
אונטערן וואַסער, פלעגן זיי אַרויסקריכן אונטערן שאַטן פון
די ווערבעס און פלעגן אַ לאַנגע צייט רייניקן די פעדערן. אַלע
איינוואוינער פונעם הויף סיי די מענטשן און סיי די חיות
האַבן ליב געהאַט די סאַזשלקע. מער פון אַלעמען איז צו
איר געווען צוגעבונדן דעם אַרענדאַרס אינגל. ער איז אויפ-
געוואקסן צוזאַמען מיט איר און האָט זי באַטראַכט אַלס אַ
טייל פון זיין אייגענעם איך. איבערהויפט זומער-צייט איז אים
געווען צו שיידן זיך מיט איר. דעמאָלט האָט ער געקענט אַפ-
לינגן נאַנצענע שעדיגן און צוקוקן זיך צו די קי וואָס זיינען גע-
לעגן אויפן ברעג, אָדער ער פלעגט אַריינקריכן טיף אין וואַ-
סער און אַפּטרייבן די פליגן פון זיך. אין אַזעלכע מאַמענטן
ווען די קי זיינען געשטאַנען פויל און געקוקט אין דער ווייט-
קייט אַריין, האָט ער געגלויבט מיטן נאַנצן האַרצן, אַז די
שטומע חיות האַבן אויך נשמות אזוי ווי מיר מענטשן. ער
האַט וועגן דעם ענין פיל מאָל געפרוואוּט פאַרפירן אַ שמועס
מיט זיינע חברים, אָבער ער האָט פון זיי קיין גענויען ענט-
פער נישט געקענט קריגן. אַמערסטן האַבן זיי אויסגעלאַכט
דעם געדאַנק אַז אַ קו זאָל קענען האַבן די זעלבע נשמה ווי
מיר מענטשן. אַפילו דער שטוביקער רבי וואָס מען האָט גע-
האַלטן פאַר אים און פאַר נאָך אַ אינגל, אַ זון פון אַ שכן וואָס
האַט געוואוינט אין אַ נאַנטן דערפיל, האָט אים קיין קלאַרע

תשובה נימ נעקענט געבן דאס אינגל אבער איז געווען
זיכער, אז א בהמה האט א נשמה.

נימ איין מאל, ליננדיק אין שאטן פון די ווערבע-ביימער,
האט ער לאנג אריינגעקוקט אין די קלארע, פארטרערטע
אויגן פון די יונגע, האלב-יאריקע קעלבער און דעמאלט איז
ער געווען זיכער, אז ווען זיי קענען ריידן וואלטן זיי אים
דערציילט א סך שיינע געשיכטעס וואס זיי האבן שוין אי-
בערגעלעבט אין פארלויף פון זייער יונגן לעבן.

בא דער סאזשלקע איז געשטאנען א בראוואר וואו מען
פלעגט אויסארבעטן אלקאהאלישע געטראנקען. דאס איז
געווען א גרויסע און לאנגע געביידע, אן אפגעקאלכטע אויף
גרוי. פון דער גאנצער געגנט האט מען אדער צונויפגעפירט
קארטאפל און גערשטן פון וועלכע מען האט אויסגעארבעט
אלקאהאל. מיט איין וואנט האט דער בראוואר זיך געגריע-
געצט מיט דער סאזשלקע, פון וועלכער ס'האט אים אפגע-
טיילט א קליינער שמאלער פאס, וואו ס'האט זיך געקענט
אפשטעלן א פור מיט א פאס אויף אנצאפן אלקאהאל. הי-
טער דער וואנט האט זיך געפונען א גרויסער רעזערוואאר
מיט אלקאהאל. די פורן מיט די לידיקע פעסער פלעגן זיך
אפשטעלן בא דער וואנט, און נאך דעם ווי מען פלעגט עפע-
נען דעם קראן פלעגט יעדער איינער אנצאפן א פול פאס
מיט אלקאהאל און אוועקפירן עס אין דער גרויסער שטאט,
וואו מען פלעגט דעם אלקאהאל רייניקן און דערנאך פונאן-
דערגיסן אין די פלעשער. דער פאס ערד וואס האט אפגע-
טיילט דעם בראוואר פון דער סאזשלקע איז געווען אזוי
שמאל דאס די קי האבן אים געמוזט דורכגיין איינציקווייז.
אמת, פאר זיי איז דער דורכגאנג געווען פארבונדן מיט א
הנאה. זיי פלעגן אריינשמעקן מיט גרויס פארגעניגן דעם ריח
פון קארטאפל און גערשטן וואס האט זיך געלאזט הערן פון
יענער זייט וואנט. זיי האבן געוואוסט, אז פון דעם אפפאל

וואס דער בראַוואַר ניש אַרויס פאַר זיי ווערן זיי פעט. מען
וואַלט אַבער בשום-אופן ניש געקענט זאָגן, אז דעם אַרענ-
דאַרס אינגל האָט געהאַט די זעלבע געפילן ווי די קי. ער
האַט ווייניק וואָס ליב געהאַט דעם פאַרדומפענעם ריח וואָס
האַט זיך פון דאַרטן געטראָגן. נאָך מער האָט אים אָפּגע-
שטויסן, און אַפילו אנגעוואַרפן אַ שרעק אויף אים דער בראַ-
וואַר פון אינעווייניק, וואו ס'האַט שטענדיק געהערשט אַ
טונקלקייט און פייכטע פינצטערניש. די אַרבעטער וואָס
האַבן זיך געפאַרעט באַ די גרויסע קעסלען האָבן אויסגעזען
ווי מכשפים וואָס זיינען פאַרנומען מיט צוגרייטן עפעס מאַ-
נישע געטראַנקען און די קעסלען ווי מזבחות. פונדעסשווענן
האַט ער אין די לאַנגע האַרבסטיקע אָונטן ליב געהאַט זיך
צוצוקוקן צו זייער משונהדיקער אַרבעט וואָס איז באַשמאַ-
גען אין מיטן, עפעס אַריינשיטן און ווידער מיטן; דערנאָך
אויסגיין און צעניסן. די גרויסע קעסלען האָבן אין אַזעלכע
מאַמענטן אויסגעזען ווי ריזן און די אַרבעטער מיט די קליינע
לאַמטערנדלעך אין די הענט, ווי ליליפוטן וואָס זיינען געקו-
מען מיט אַ העפלעכן וויזט צו די ריזן אין זייער מלזכה אַריין.
דערפאַר אַבער זיינען די קי, ווי מיר האָבן עס שוין פריער
געזאָגט, געווען זייער צופרידן פון בראַוואַר, פון דעם קאַר-
טאַפּל-אַפּפאַל, פון קלייען און שיטערער בראַנע מיט וועל-
כע מען האָט זיי אַ נאַנצן ווינטער געקאַרמעט, כדי זיי זאָלן
געבן וואָס מערער מילך.

די פערד זיינען געווען מער איבערקלייבעריש און האָבן
ניש געוואַלט טרינקען די פעטע פליסיקייט; עס איז דאָך
גוט באַקאַנט וואָס פאַראַ גרויסע איבערקלייבער זיי זיינען
אין די ענינים פון טרינקען.

דער הויף, די סטאַדעס קי און שאַפ, די פערד מיט די
עופות, דער נאַרטן און די סאַזשלקע, דאַס אַלץ האָט איינגע-
געבילדעט אַ באַזונדער וועלט, וואָס יעדע זאָך איז געווען

אויפן געהערדיקן פלאץ און וואו יעדער איינער האט געקענט
מיינען, אז אזוי איז עס שוין געווען פון אייביק אן און אזוי
וועט עס שוין בלייבן אייביק, צווישן די איינוואוינער פון הויף
וואס האבן געמיינט אז אזוי וועט עס שוין בלייבן אויף איי-
ביק איז דעם ארענדארס אינגל געווען דער ערשטער.

דערווייל אבער זיינען פארנעקומען גרויסע פארענדע-
רונגען צווישן די מענטשן. עס האט זיך אָנגעהויבן א שרעק-
לעכע מלחמה וועלכע האט פארכאפט גאנצענע לענדער
און פעלקער. די דייטשן האבן אָנגעהויבן זייער מאַרש אויף
פּוילן. די מלחמה האט זיך אָנגעהויבן דערנענטערן צו די
ערטער וואו ס'האָבן זיך געפונען די סאזשלקע מיט די ווער-
בעס אויף אירע ברעגעס. דער מעריב-זייט פונעם הימל איז
דעמאלט פון די ווייטע שרפות וואס די מלחמה האט דאן
פאָרוואַכט די איינוואוינער וואס זיינען פון דורות אן געזעסן
אויף זייערע ערטער, האָבן פאַרלאָזן זייערע הייזער און גע-
לאָזט זיך אין ווייטן וועג אריין, איבער די גרויסע און ברייטע
שליאַכן, איבער די שמאַלע און קליינע זייטיקע וועגן האָבן
זיך דעמאלט געשלעפט אומצאָליקע וועגענער מיט היימלאַ-
זע. אויף די וועגענער, וועלכע זיינען געווען אָנגעלאָדן מיט
אַלדאַס-נוטס, זיינען געזעסן פרויען, מענער און קינדער,
וועלכע האָבן זיך געאיילט, כאַטש-קיינער פון זיי האט נישט
געוואוסט וואָס עס וואַרט אויף אים אין דער נאַנטער צו-
קונפט. זיי פלעגן זיך אַמערסטן אַפּשטעלן אין אַזעלכע
ערטער, וואו מען האט געקענט געפינען אַביסל וואַסער
פאַר זיך, פאַר די קינדער און פאַר די אויסגעמאַטערטע
שטוב-חיות. דער זומער איז אין יענעם יאָר געווען אן אוי-
סערגעוויינטלעך טרוקענער. דאָס גראָז אויף די פעלדער
און לאַנקעס איז אויסגעטריקנט געוואָרן. דאָס וואַסער אין
די קליינע טייכלעך און ברונים איז ביסלעכווייז פאַרשוואַונדן
געוואָרן. פון דעם קלענסטן פונק פלעגן זיך אָנהויבן שרפות

וואס האבן פארכאפט גאנצענע שטרעקעס לאנד: פעלדער
מיט תבואה, לאנקעס מיט פארטריקנטן גראן, סקירדעס
מיט תבואה, דערפער און אפטמאל אפילו איינגעשפאנזע
פערד און וואגן וואס פלעגן אנהויבן ארומלויפן ווי משוגע
איבער די ברענענדיקע פעלדער. א הייסער, טרוקענער זון-
סער אז דעמאלט געווען און די זון וואס ווייסט נישט וואס
אזוינס מלחמה איז פארן מענטשן, האט אן אויפהער געטרי-
קנט און ארויסגעצויגן דאס לעצטע ביסל פייכטקייט פונעם
באדן. איבער די וואנדערנדיקע מענטשן האבן זיך געטראגן
גאנצענע וואלקנס שטויב, וואס האט זיך געהאלטן אין איין
אפזעצן אויף אלסדינג און אויף אלעמען, איז אריינגעקראכן
אין די לונגען, האט פארשטאפט די נאזלעכער און האט
ארוסגערופן פריצייטיקן הוסט בא קינדער און שוואכע.

דער ארענדאר וועגן וועמענס אינגל מיר דערציילן דא,
האט א לאנגע צייט נישט געוואוסט וואס צו טאן: צי בלייבן
אויפן ארט און איבערווארטן ביז וואנען דער פראנט וועט
מיידן, אדער נישט ווארטן אויף גארנישט, שפאנען גלייך פערד
אין וואגן און לאזן זיך אין דער ווייטער וועלט אריין. דאס
איינציקע וואס ער האט געזען און האט גוט פארשטאנען
איז דאס, אז די מלחמה דערנענטערט זיך צו זיין הויף, צו
זיינע סטאדעס, צו די פעלדער, צו דער סאזשלקע און צום
בראואאר וואס איז געשטאנען אויפן ברעג פון דער סאזשלקע.

אין די לעצטע טעג פון הודש אויגוסט האט זיך בא אים
אין הויף אפגעשטעלט א גאנצע אפטיילונג מיליטער מיט
אפיצירן מיט די קיכן וואס זיי האבן מיטגעפירט, מיט די
וועגענער פראוויאנט און סטאדע קי וואס זיי האבן מיטגע-
טריבן. אויף די אויסגעטריקנטע, אויסגעטראטענע פעל-
דער ארום דעם גוט האבן זיך אפגעשטעלט היימלאזע, וועל-
כע זיינען ארוםגעלאפן זוכן וואסער פאר זיך, פאר זייערע

אויסגעמאטערטע פערד. ווייל צו אלע צרות וואס זיי האבן
איבערנעלעבט, צום גאנצן שרעק פון דער אַננרייפנדיקער
מלחמה איז צוגעקומען נאך איין זאָרן: וואסער. קיין עסן
האַט זיי אין יענע טעג נישט געפֿעלט; יעדער איינער האָט נאָך
עפעס מיט זיך מיטגעפֿירט. די שטוב-חיות האָבן אפשר
מערער געפֿילט דעם דוחק אין וואסער ווי די מענטשן. די
סטאדעס קי געטריבענע פון דער אַנקומענדיקער מלחמה,
האַבן אין יענע הייסע פֿאַרנאַכטן גערעוועט אומעטיק אזוי
ווי קראַנקע קינדער. זיי זיינען אַרומגעלאָפֿן איבער די אויס-
געטריקנטע פעלדער, געפֿאַרשקעט מיט די פֿאַרשטויבטע
נאַזלעכער אזוי לאַנג ביז וואַנען זיי זיינען געפֿאַלן איינציקווייז,
בלייבנדיק ליגן אויפֿן צעהיצטן באַדן מיט אויסגעשטרעקטע
צונגען. נישט קיין קלענערן רחמנות האָבן אַרויסגערופֿן די
דורשטיקע שאַף. זיי האָבן שטיל געליטן, אָבער אין די אויגן
באָ זיי האָט מען אַרויסגעזען אזוי פֿיל פיין, דאָס ס'האַט זיך
געדאַכט אז ווען זיי וואַלטן געקענט ריידן וואַלטן זיי געוויס
דערציילט אַ סך יעדריקע געשיכטעס פֿון דעם וואָס זיי
האַבן אַליין איבערנעלעבט אָדער וואָס זיי האָבן געזען. זיי
האַבן אָבער אַמערסטן געשוויגן, מחמת צוליב דער גרויסער
דאַרשט האָבן זיי קיין יוח נישט געהאַט צו מעקען; נאָר פֿון
צייט צו צייט פֿלענט זיך באַ אייניקע פֿון זיי אַרויסרייסן אַ
שטילער קרעכצן.

אין דעם זעלביקן פֿרימאָרגן, ווען באַם אַרענדאָר אין
הויף האָט זיך אַפֿגעשטעלט אַ גאַנצע אַפֿטיילונג מיליטער,
איז דעם אַרענדאָרס אינגל, אזוי ווי שטענדיק, אַרויס צו זיין
באָליבטן אַרט אונטער די ווערבעס. דאָס מאָל איז ער גע-
בליבן דערשטוינט. אנשטאט דעם טיפֿן וואסער איז אין דער
סאָזשלקע געבליבן אַביסל שיטערע בלאַטע אין וועלכער
ס'האַבן זיך געפֿליעסקעט די איבערנעבליבענע פֿיש. אָבער

ניט נאָר די סאָזשלקע אליין האָט אויסגעזען פרעמד. די גאָנ-
צע געננט אַרום האָט אין יענעם פרימאָרן באַקומען אַ מאָד-
נעם אויסזען. אויף די פעלדער זיינען געשטאַנען וועגענער
מיט היימלאָזע. דעם סאָד און דעם גאַרטן האָבן פאַרנומען
די אַפטרעטנדיקע סאַלדאַטן. אין שוואַטן פון די ביימער זיי-
גען געלעגן די עטלעכע איבערנעבליבענע קי מיט זייערע
קעלבער; באַ דער סאַמע וואַנט פון בראַוואַר האָבן זיך צו-
נויפגעפרעסט אַ צענדליק שאַף און אַביסעלע ווייטער איז
געשטאַנען דעם אַרענדאַרס הונט זשוק און האָט אַנגעקוקט
דאָס משונהדיקע בילד, ניט וויסנדיק וואָס צו טאָן. צי ער
זאָל בילן אַדער שווייגן.

דעם אַרענדאַרס אינגל, וואָס איז געווען צוגעוואוינט צו
די סטאַדעם קי אזוי ווי צו א טייל פון דער אייגענער משפּחה,
האַט איצט מיט ווייטיק צוגעקוקט זיך צו די עטלעכע קי און
דעם צענדליק שאַף וואָס איז זיי פאַרבליבן פון זייער פריער-
דיקן פאַרמעגן. ער איז שוין אַבער געווען גענוג דערוואַקסן
אויף צו פאַרשטיין, אַז איצט קומט פאַר עפעס משונהדיקס
און אַז דאָס בעסטע איז וואַרטן אויף בעסערע צייטן. ער האָט
נאָר ניט געפילט ווי לאַנג ער איז אזוי אַפגעלעגן אויפן גראַז.
פלוצלונג האָט ער דערהערט עפעס אַן אויסטערלישן רוישן
פונעם וואַסער, ענלעך צו דעם גערויש פון די אַמאָליקע פרי-
לינגדיקע וואַסערן, ווען דער שניי פלעגט צעשמאַלצן ווערן
און אַ גאַנצער שטראָם פלעגט זיך אַדורכרייסן אונטער דער
בריק. אַ סך מאָל פלעגט עס דאַן אַרויסשפאַרן מיט אַזאַ האַס-
טיקייט דאָס עס פלעגט אויסרייסן מיטן וואַרצל גאַנצענע
ווערבעס פון ברעג און אוועקטראַגן זיי מיטן שטראָם.

דאָס אינגל האָט זיך אויפגעשטעלט און זיך גענומען צו-
הערן פון וואַנען סינעמט זיך דאָס רוישן. לאַנג האָט ניט גע-
דויערט און ער האָט באַמערקט אַז דער אַלקאַהאָל שטראָמט
מיט דער גאַנצער קראַפט פון דער וואַנט און פילט ביסלעכ-

ווייז אן די נידערקע טיילן פון דער אויסגעטריקנטער סאזשל-
 קע. ער האט זיך פארוואונדערט און ניט פארשטאנען גענוי
 די סיבה פון דער מאדנער געשעעניש. ער האט ניט גע-
 וואוסט, אז איי דעם זעלביקן פרימארגן האט דער עלטסטער
 אפיציר פון דער אפטיילונג סאלדאטן וואס האט זיך אפגע-
 שטעלט בא זיי אין הויף, אנגעזאגט שטרענג דעם ארענדאר,
 ער זאל ארויסלאזן דעם אלקאהאל, ווייל היינט באנאכט וועלן
 זיי פארלאזן די גענגט און מארגן וועט שוין געוויס דער ברא-
 וואר אריינפאלן צו די דייטשן אין די הענט. דער ארענדאר,
 וואס האט זיך די גאנצע צייט געקווענקלט און ניט געוואוסט
 וואס צו טאן, האט באשלאסן נאך אין דעם זעלבן פארנאכט
 אפצופאָרן. ער איז אוועק צום אויפזעער פונעם בראַוואַר, און
 זיי ביידע, מיט דער הילף פון עטלעכע ארבעטער, האָבן
 ארויסגענומען דעם קראַן דורך וועלכן מיהאַט פריער גע-
 צאפט דעם אלקאהאל. ביסלעכווייז האָט דער אויסגערוגע-
 נער אלקאהאל זיך צונויפגעמישט מיט די רעשטן וואָסער
 און אין ניכט האָט די סאזשלקע כמעט ווי צוריקבאקומען איד
 נאטירלעכע גרויס און אויסזען. גלייך ווי די פארשמאכטע
 פון דארשט קי און שאַף האָבן דערהערט דאָס רוישן פון דער
 פליסיקייט, האָבן זיי זיך אַראַפּוועלאָזט צו דער סאזשלקע
 און אַנגעהויבן גיריק צו טרינקען. דאָס זעלביקע האָבן גע-
 טאָן די עטלעכע איבערגעבליבענע שאַף, און אפילו דער
 הונט זשוק וואָס איז געלעגן אין שאַטן פון די ביימער, שווער
 סאפנדיק מיט אַן אַרויסגעשטעקטער צונג, האָט זיך פּויל
 אַראַפּנעלאָזט צו דער סאזשלקע און זיך אַנגעטרונקען.

און גלייך נאָך דעם ווי די קי און די שאַף האָבן זיך אָנגע-
 טרונקען, איז געשען עפעס אַווינס וואָס דעם אַרענדארס
 אינגל האָט עס קיינמאל פריער ניט באַמערקט, כאַטש ער
 האָט זיין נאנץ לעבן פארבראַכט צווישן פעלדער, קי און
 שאַף. די קי זיינען אַרום פון דער סאזשלקע און האָבן זיך אָנגע-

געוויבן דרייען הון און צוריק אזו ווי שכורים; דערביי האבן
זיי עפעס מאַדנע גערעוועט. מען וואָלט געקענט זאָגן אז זיי
פרייען זיך. די שעפסן האָבן זיך אָנגעהויבן איינציקווייז צו
דרייען זיך אין אלע ריכטונגען. די צוויי באַראַנעס האָבן זיך
צונויפגעשעפעט מיט די הערנער און אזוי לאַנג געשמופט
איינער דעם אַנדערן ביז וואַנען זיי זיינען ביידע אַריינגעפאלן
אין וואַסער, אָדער בעסער געזאָגט אין אַלקאהאָל און ערשט
דעמאָלט האָבן זיי דערפילט אויף וואַסער וועלט זיי זיינען:
זיי האָבן אָנגעהויבן טאַנצן און איבערקערן זיך פונקט ווי
די שכורים אין קרעטשמע און אפילו דער רואיקער און גע-
לאַסענער זשוששעק האָט אין יענעס מאַמענט אין גאַנצן
פאַרלאָרן זיין געלאַסנקייט. פריער האָט ער זיך אַ צייט גע-
דרייט אין איין קרייז, דערנאָך האָט ער זיך אוועקגעשטעלט
אונטער אַ בוים, פאַריסן דעם קאָפּ צו דעם בלויען, זומער-
דיקן הימל און האָט זיך מעלאַנכאָליש צעבילט, דערמאָ-
גענדיק, ווייזט אויס, די בעסטע צייטן, אָדער באַגלייטנדיק
מיט זיין שטימע די טעניץ פון די קי און די שאַף.

ווען דעם אַרענדאַרס אינגל איז אַביסל געקומען צו זיך
פון דער דערשטוינונג וואָס האָט אים אַרומגעכאַפט אין דעם
ערשטן מאַמענט, — איז ער אוועקגעלאָפן אַהיים אַנוואַגן די
נייעס דעם פאַטער. ער האָט צו אים אויסגעשריען: „טאַטע,
דו ווילסט זען ווי די בהמות טאַנצן, קום גיכער וועסטו זען.“
אַבער דער אַרענדאַר איז אין דעם מאַמענט געווען שטאַרק
פאַרנומען: ער האָט געפאַקעוועט די שטוב-זאכן און אָנגע-
לאָדן די וועגענער. ער האָט באַשטימט נאָך דעם זעלבדיקן
פאַרנאַכט אָפּפאַרן צוזאַמען מיט נאָך היימלאַזע וועלכע
האָבן זיך געגרייט אין וועג אַריין. דערפאַר האָט ער גאָרניש
געוואָלט אויסהערן זיין אינגל. ער האָט זיך אָנגעבייזערט
אויף אים און אנשטאַט ניין זען ווי די בהמות טאַנצן האָט ער
זיך צעשריען אויף אים.

דעם אַרענדאַרס אינגל איז דעמאָלט אַוועק צו דעם
פאַסטעכס אינגל, וואָס איז געווען בעסער באַקאַנט מיט די
זיטן און אויפירונגען פון די בהמות ווי ער. אין גרויס איילע-
ניש האָט ער אים איבערגעגעבן וועגן דער אומגעוויינטלע-
כער פאַסירונג ווי אַזוי די קי האָבן זיך אָנגעשכודט און זיי-
גען אַוועק טאַנצן, און ריהאַט אים גערופן אַנקוקן דאָס וואונ-
דער. דעם פאַסטעכס אינגל איז שוין גראַדע געווען פון די
וואָס לאָזן זיך ווייניק בעטן אויף אַזעלכע זאַכן. די ביידע
אינגלעך האָבן זיך געלאָזט לויפן צו דער סאַושלקע. ווי גרויס
איז אָבער געווען זייער דערשטוינונג ווען זיי האָבן געטראָפן
די קי אין אַן אַפאַטישן צושטאַנד: זיי זיינען געלעגן אינעם
שאַטן פון די ווערבעס און געדרעמלט, אויב מען קען זיך
בכלל אויסדריקן מיט אַזאַ וואָרט בנוגע צו קי אָדער אַנדערע
שטוב-חיות. דאָס זעלביקע האָבן געטאַן די שעפּסן: זיי האָבן
זיך אַלע צונויפגעקוועטשט אין איין קופּע און געבליבן ליגן
שווער סאַפענדיק דערביי און פאַכנדיק מיט די צונגען. בלויז
דער הונט זשוק איז געבליבן שטיין מיט אַ פאַריסענער
מאַרדע און געפרואוּט וואַיען. אָבער ער איז געווען אַזוי
פאַרשלאָפן און דעם טאַן האָט ער גענומען אַזוי נידעריק, אַז
דאָס האָט ניכער אויסגעזען ווי אַ פיישטשען פון אַ מויז איי-
דער ווי אַ וואַיען פון אַ הונט. וועגן זשוקן וואָלט מען זיכער
געקענט זאָגן אַז ער איז שכור, אָבער דערביי האָט ער ניש
פאַרלאָרן זיין גוט-האַלטן זיך, וואָס איז באַ אים געקומען אַלס
רעזולטאַט פון אַ גוטער דערציאונג. דער אַנבליק פון די
שלעפּעריקע שטוב-חיות האָט אַרויסגערופן אַנטווישונג באַם
אַרענדאַרס אינגל און אַנטריסטונג באַ זיין חבר. דער לעצ-
טער האָט זיך פשוט אויסגעלאַכט פון אים און האָט אים גע-
פרענט מיט בטול און מיט חוזק: „וואו זיינען עפעס זיינע קי
וואָס טאַנצן און די שאַף וואָס האָבן ליב דעם טרונקן? פאַר
אַזאַ שפאַטישע פראַנע איז דאָס אַרענדאַרס אינגל געוואָרן

ביין און געוואלט וויין אים וואס ער קען. אבער אזוי ווי ס'איז
געווען ווייץ היים האט ער זיך פשוט געפילט ס'נבד צו
זיין אים מיט א פאך קלעפ און האט דעם ענין אפגעלייגט
אויף א צווייטער געלעגנהייט. בא זיך אין הארצן איז ער
פונדעסמוועגן געבליבן זיכער אז די קי מיט די שאף האבן
זיך דעם פרימארן אנגעשכורט און נאכער געכאפט א
שענצל. קיין צווייטע געלעגנהייט אבער אויף צו קענען דער-
ליידיקן דעם ענין מיט זיין חבר האט ער שוין אזוי גיך נישט גע-
פונען. אין יענעם זעלבן פארנאכט האט דער ארענדאר
איינגעשפאנט די צוויי בעסטע פערד וואס זיינען אים גע-
בליבן פון זיין פריערדיקער בעל-הבית ישקוויט, האט ארויפ-
געזעצט אויפן וואגן די פרוי מיט די צוויי קינדער און האט
זיך געלאזט אין ווייטן אומבאקאנטן וועג צוזאמען מיט נאך
שווינטער אזעלכע ווי ער. ווען זיי זיינען נאך אפגעפארן עט-
לעכע קילאמעטער פון דער היים, האבן זיי דערזען ווי עס האט
זיך אויפגעהויבן א געדיכטער רויך, וואס האט געשליידערט
פון זיך גאנצענע בערג מיט פונקען, וועלכע האבן זיך געריסן
צום פארנאכטיקן הימל. דער ארענדאר האט פארשטאנען,
אז דאס איז אוועק מיטן רויך זיין שטוב, זיינע שיערן, שטאלן
און סקירדעס היי וואס זיינען דארטן געלעגן. ער האט אפגע-
ווישט א טרער מיט זיין מאזאליסטער האנט און האט אנגע-
הויבן טרייבן מיט מער אימפעט די פערד. עס איז נישט געווען
קיין צייט צו וויינען: מען האט געמוזט פאן ווייטער. דעם
ארענדארס אינגל האט זיך צוגעקוקט צו די סנאפעס פונקען
וואס זיינען געפלוין אין דער לופטן און אים האט זיך גע-
דאכט אז דאס טאנצן די קי מיט די שעפסן וועלכע ווערן
באגלייט פון די סקירדעס היי מיט די שיערן און שטאלן.
וואס איז שייך דער פרימארנדיקער סצענע איז ער אויף
שטענדיק געבליבן מיטן געדאנק, אז די קי און די שאף הא-
בן זיך אנגעשכורט און זיינען געאנגען טאנצן אין א קארא-

האד. שפעטער, ווען עס זיינען אָנגעקומען מער האַיקע
מאַמענטן אין זיין לעבן, האָט ער נישט אויפגעהערט צו באַ-
רימען זיך פאַר זיינע נייע חברים וואָס ער האָט מיט דער
צייט געקראָגן, אַז ער האָט אַליין געזען ווי די קי און די שעפּסן
האַבן זיך אָנגע-ישכורט און געגאַנגען טאַנצן, ווערנדיק באַ-
גלייט מיט זשוקס מוזיק, קיינער אָבער האָט אים נישט גע-
וואַלט גלויבן. די נייע חברים זיינע האָבן געמיינט אַז ער איז
אַ לינגער און באַרימער און קלערט אים זאָבן וואָס זיינען
נישט געשטויגן נישט געפלוין.

דעם 5-טן אויגוסט, 1919.

—:—

מלחמה קינדער

די האנדלונג קוטט פאר אין דעם אקופירטן דורך די דייטשן געגנט פון ווייסרוסלאנד, אינעם יאר 1916. די סצענע שטעלט פאר א פארלאזענעם און פארוואק-סענעם גארטן הינטער דער שטאט. הינטערן גארטן א פעלד מיט האלב-פארשאטענע שוץ-גריבער, קברים און גלאט אזוי בערגלעך, רעשטן פון דער מלחמה. אין ערשטן אויפטריט צוויי קינדער, ביידע אפגעלאזענע, פארוואקסענע, אונגעמאענע אין שמאטעס. דער עלטערער, חיים, א אינגל פון א יאר ניין און מאטעלע, פון זיבן יאר. חיים שטייט אונגע-שפארט אן א בוים און מאטעלע זיצט אויף דער ערד.

חיים: — קום, מירן זיך שפילן אין עפעס.

מאטעלע: — אין וואס ווילסטו זיך שפילן?

חיים — איד ווייס: אפשר אין זוכן נעסטן מיט פייגעלעך; אפשר אין כאפן פיש.

מאטעלע: — שא ווייסטו אין וואס מיר וועלן זיך שפילן?

חיים: — אין וואס?

מאטעלע: — מירן זיך שפילן אין עסן.

חיים (פארוואונדערט): — ווי אזוי שפילט מען זיך אין עסן? איד האב נאך קיין מאל נישט געהערט פון אזא מין שפיל.

מאטעלע: — עס איז אן איינפאכע שפיל. מיר וועלן זיך

אויסגעצן אויף דער ערד, דערנאך וועלן מיר פארקניעטן
ברויט אזוי ווי די מאמע פלעגט עם טאן יעדן ערב שבת.

חיים: — און וואו וועסטו נעמען מעל? ניטאָ קיין מעל מער!

מאָטעלע: — מיר וועלן צונויפמישן זאמד מיט וואַסער און
וועלן מאַכן דערפון ברויטלעך. (רעדט מיט באַג יסטרונג:
און אז די חלות וועלן ווערן אויסגעבאָקן וועלן מיר זיי
אַרויסנעמען פונעם אויוון און אַריינלייגן אין אַ מולטער.
דו ווייסט וואָס איך האָב זייער ליב געהאַט פון די חלות:
דאָס געפלאַכטענע פון אויבן; דאָס איז געווען געשמאַ-
קער פון אַלץ. איך פלעג עם אייגנטונקען אין מילך
און עסן.)

חיים: — ווייסט וואָס, מאָטעלע, מיר וועלן זיך שוין בעסער
שפילן אין עפעס אַן אַנדער שפיל.

מאָטעלע: — אין וואָס פאַר אַ שפיל?

חיים: — מיר וועלן זיך שוין בעסער שפילן אין מלחמה. קיין
ברויט איז דאָך סיי ווי ניטאָ און מלחמה איז פאַראַן וויפל
נאָר דו ווילסט אַליין.

מאָטעלע (זיפצט אָפּ): — פון זינט די מלחמה איז געקומען צו
אונז איז ניטאָ וואָס צו עסן.

חיים: — דו געדענקסט דען ווען די מלחמה איז אָנגעקומען
צו אונז?

מאָטעלע: — אידאי געדענק איך! מיר זיינען דעמאלט אַלע
געזעסן אין אַ קעלער. די מאמע האָט מיך אַוועקגעזעצט
צווישן צוויי פעסער און אָנגעזאַנט ריאל בלייבן זיצן
שטיל און ניט רירן זיך פונעם אַלע קעלער איז
געווען פול מיט אידן, גרויסע און קליינע, אונז, קינדער.

האַט מען ניש געלאזט ריידן, ניש וויינען, ניש לאַכן. מיר
זיינען געזעסן אין איין שרעק און דערוויילע האָט איבער
אונזערע קעפּ אזוי ווי געדונערט.

היים: — דאָס האָט מען געשאַסן מיט די גרויסע האַרמאַטן.

מאַטעלע: — מיר אָבער האָבן געמיינט, אז עס דונערט און
אז עמעצער פאַרט מיט גרויסע רעדער איבער אונזערע
קעפּ. אזוי ווי מיר זיינען געזעסן צוגעטוליעטע איינער
צום אנדערן, האָט זיך פּלוצלונג מיין קליין שוועסטערל
צעוויינט. די מאַמע האָט זיך דערשראַקן, ווייל די אַלטע
אידן האָבן אַנגעזאָגט אז מען טאָר ניש וויינען. זי האָט
זי אַרונטערגענומען אונטערן פאַרמוך און ניש געלאָזט
וויינען. עס זיינען זיך צונויפגעלאָפּן אַ סך מענטשן און
זיי האָבן אַלע אַנגעהויבן ווייזן מיט די פינגער און מאַכן
מיט די הענט. זיי האָבן געבעטן די מאַמע אז זי זאָל
מאַכן שטיל די שוועסטערקע. זי האָט אָבער ניש אויפ-
געהערט צו וויינען. דעמאָלט האָט די מאַמע גענומען
אַ סך קאָלדרעס און שמאַטעס און האָט זי אזוי איינגע-
דעקט מען זאָל ניש הערן איר געווייזן. אין ניכט איז זי
אַנטשלאָפּן געוואָרן. דערנאָך זיינען געקומען די די-
טשן. איינער אַ הויכער איז אַריין אין קעלער און האָט
מיט אַ לאַמטערן אַנגעהויבן צו באַלייכטן אַלע ווינקע-
לעך. ער האָט עפעס געשרינג און געוויזן מיט דער
האַנט צו דער טיר. מיר האָבן פאַרשטאַנען אז דאָס
זאָגט ער אונז דאָס מיר זאָלן אַרויסגיין פון קעלער. די
מאַמע האָט מיר גענומען פאַר איין האַנט און די שוועס-
טערקע האָט זי גענומען אויף דער אַנדערער און מיר
זיינען אַרויס פון קעלער. עס איז שוין געווען גאַכט. די-
שטאַט אָבער האָט נאָך געברענגט און עס איז געווען

ליכטיק ווי באטאן. פון אונזער שטוב איז נאָר געבליבן
דער הויכער קויטען. מיר האָבן ניט געהאַט וואו צו
שלאָפן. מיר זיינען אַרומגעגאַנגען איבער די פאַרברענ-
טע גאַסן. מיר זיינען אַריין אין אַ סאָד און דאַרמין האָט
די מאַמע אויסגעשפּרייט די קאַלדרעס מיט די קליידער
און אונז אַוועקגעלייגט שלאָפן.

חיים: — און איד בין דעמאָלט געווען באַם זיידן. מיין זיידע
האַט געהאַט גרויסע מילן מיט פליגלען וואָס האָבן זיך
געדרייט ווען דער זיידע פלעגט זיי לאָזן. דער זיידע איז
שטענדיק געווען פאַרנומען מיט די מילן. ווען ער
פלעגט קומען פון דער אַרבעט פלעגט זיין באַרד אויס-
זען ווי אַ לאַנגער ווייסער בעזים. די באַבע איז שטענדיק
געזעסן באַם פענצטער און געשטריקט. ווען דער זיידע
פלעגט אַריינקומען פון גאַס, פלעגט זי אַראָפּנעמען די
שפּאַקולן. פלעגט אַ קוק טאָן אויפן זיידן און זאָגן: „ווי
איז מיר! סײַגאַנצע מעל האָט ער געבראַכט צו שלעפּן.“

מאַטעלע: — פון מעל פלעגט די מאַמע מאַכן גוטע לאַט-
קעס. פריער פלעגט זי אַגרייבן קאַרטאַפּל, פאַרמישן די
צעריבענע קאַרטאַפּל מיט מעל, צוגיסן זויערמילך און
מאַכן לאַטקעס.

חיים: — מיין באַבע פלעגט מאַכן לאַטקעס פון רעטשע-
נעם מעל.

חיים: — ווען די מלחמה איז צוגעקומען צום זיידן זיינען די
מילן געבליבן שטיין. דער זיידע איז אַרומגעגאַנגען
מיט אַ ריינער באַרד און די באַבע האָט שוין מער ניט
געמאַכט קיין לאַטקעס פון רעטשענע מעל. זי האָט אַנ-
געהויבן באַקן לאַטקעס פון צעריבענע קאַרטאַפּל. דער
זיידע האָט גאַנצענע טעג אַרומגעשפּאַצירט איבער

צימער און געקוקט אין דרויסן צו די מילן. איין מאל
 פרייטיק-צו-נאכט האט דער זיידע געמאכט קדוש אי-
 בער צוויי גרויסע און שיינע קויליטשן וואס די באבע
 האט אויסגעבאקן. מיר האבן זיך געזעצט עסן וועטשע-
 רע. ווען די באבע האט דערלאנגט דעם מערן-צימעס
 האט דער זיידע אָנגעהויבן זינגען זמירות. פלוצלונג איז
 געווארן ליכטיק אן ביידע פענצטער. דער זיידע האט
 אופגעהערט זינגען און איז צוגעלאָפן צום פענצטער
 פון וועלכן ער האט אזוי ליב געהאט צו קוקן אויף די
 מילן. ערשט די מילן האבן געברענט. איך בין צוגע-
 לאָפן צום צווייטן פענצטער און דערזען אז דאָס גאַנצע
 שטעטל ברענט. די באבע האט פארבראַכן די הענט
 און אָנגעהויבן פאַקעווען דאָס בעטגעוואנט. דער זיידע
 האט אויף גיך אָפגעבענטשט. האט מיך גענומען פאר
 דער האנט און מיר זיינען אוועק. ער האט מיך אַרויס-
 געפירט אויפן פעלד. דאָרט האב איך געטראָפן אַ סך
 אינגלעך מיט זייערע מאַטעס און שוועסטער. מיר האבן
 אויסגעלייגט דאָס בעטגעוואנט און די באבע האט מיך
 איינגעדעקט מיט די קאַלדרעס און געהייסן ציך זאָל ליגן
 רואיק. איך בין געלעגן און איבער אונז האבן געפייפט
 די קוילן. וועלכע האבן געסיקעט ווי ווילדע קאַטשקעס.
 אַ גאַנצע נאַכט זיינען מיר געלעגן אויפן פעלד. מען
 האט ניט געטאַרט ריידן, מען האט ניט געטאַרט שרייען
 און אפילו וויינען האט מען אויך ניט געטאַרט. אויף
 מאַרנן אנדערפרי זיינען אָנגעקומען די דייטשן.

מאָטעלע: — און באַ אונז אין קעלער איז געווען נאָך ערגער:
 עס איז געווען אזוי הייס דאָס מען האט ניט געקענט
 עטעמען. וויינען האט מען אפילו שטילערהייט אויך
 ניט געלאָזט. ווען מיר זיינען איבערגעשלאָפן די נאַכט

אונטער די ביימער האבן מיר דערנאך געפונען א קיד.
וואס איז געבליבן פון דעם פעטערס שטוב. מיר האבן
זיך באזעצט אין קיד. אין ניכן איז דער טאטע געשטארבן.
מיין עלטערן ברודער האט מען אוועקגעטריבן אויף
צוואננס-ארבעט. די מאמע איז אין ניכן קראנק גע-
ווארן. מען האט זי צוגענומען אין שפיטאל און פון
דארטן איז זי שוין מער נישט ארויס.

חיים: — דער זידע איז אין ניכן געשטארבן. גאנצענע טעג
פלעגט ער שטיין באם פענצטער און קוקן צום ארט
וואו די מילן זיינען פריער געשטאנען. ער האט אזוי
שטארק געבענקט נאך זיי דאס אין ניכן איז ער קראנק
געווארן און געשטארבן. די באבע האט נאך געלעבט
עטלעכע חדשים. זי איז געלעגן אויפן בעט און גערעדט
צו זיך: „א מענטש א ביסל, אין גאנצן פול מיט מעל. ער
היט גארנישט זיינע מלבושים.“ זי האט אזוי לאנג גע-
רעדט ביז וואנען זי איז געשטארבן. פון דעמאלט אן
האב איך קיינעם נישט. נישט קיין ברודער, נישט קיין שוועס-
טער, נישט קיין העמד און נישט קיין שווד.

2-טער אויפטריט. — די זעלבע און יצחק, א אינגל פון
א יאר דרייצן. ער קומט צו לויפן א פארסאפעטער, האלטן-
דיק אין איין האנט א גראב-אייזן און אין דער צווייטער דאס
היטל. בלייבט שטיין און קוקט זיך אום אויף אלע זייטן ווי
א פאריאנטע חיה.

חיים און מאטעלע (ביידע מיטאמאל, רופן אויס): — פון וואנען
ביזטו געקומען?

יצחק (קעט זיך אום מיט שרעק און אומצוטרוי אין אלע זייטן): — די דיין-
משן קומען אהער?

חיים: — דייטשן! פון וואנען זאלן זיך דא נעמען דייטשן?

מאמעלע: — פאר וועמען האסטו מורא?

יצחק: — היינט אין דער פרי האט מיר די מאמע געשיקט אין פעלד אריין איד זאל אָננראָבן אביסל קארטאָפּל. בין איד אוועק הינטער דער שטאָט, דארטן באם גרויסן וועג, וואו מיר האָבן פאַרזעצט א שטיקל פעלד מיט קארטאָפּל און האָב אויף גיך אָננענראָבן א האַלב זעקל, פאַרוואַרפן עס אויף דער פלייצע און געמיינט וואָס גיכער אוועקגיין אַהיים. איד האָב נאָך ניט באַוווּן אָפּ-צוגיין עטלעכע טריט ווי איד האָב דערהערט א געשריי: האַלט! איד בין געבליבן שטיין און דערזען ווי עס זיינען אָנגעקומען א פופצן מאַן אַרבעטער באַגלייט פון צוויי דייטשן. איינער פון זיי איז געבליבן מיט די אַנדערע אַרבעטער און דער צווייטער איז צוגעגאַנגען צו מיר, האַט באַ מיר צוגענומען דאָס זעקל מיט קארטאָפּל און האַט מיר אוועקגעטריבן צוזאַמען מיט די איבעריקע אַרבעטער צו דער אַרבעט. מיר זיינען געקומען צום טייך. דארטן האַט מען אונז געהייסן גראָבן גריבער און אַריינשלעפּן אין זיי די טויטע פערד און קי וואָס האָבן זיך געוואַלנערט אומעטום אויפן ברעג טייך. די צוויי דייטשן זיינען געשטאַנען מיט די ביקסן און אַב-טונג געגעבן מיר זאַלן ניט אַנטלויפן. עס איז געווען חיים און דושנע. דער ריח האַט געשלאָגן צום האַרצן. מער פון אַלץ האָב איד זיך געשראַקן פאַר די גרויסע בלויע-פלינג וואָס זיינען אַרומגעפּלויגן און געזשומעט עפעס אזוי מאַדנע און אַנשרעקנדיק.

חיים: — ווי אזוי זשע ביזטו אַנטלאָפּן?

יצחק: — מיר האָבן געאַרבעט באַם טייך. אויפן ברעג וואַקסן אַ סך ביימער און קוסטעס. איינער פון די אַרבעטער

וואס האט געהאלטן אין גראָבן אַ גרוב באַם סאַמע טײַך,
אין פּלוצלונג אַרויסגעשפרונגען פּונעם גרוב און אַרײַן-
געקײקלט זיך אין טײַך אַרײַן. ער איז גלייך אַוועקגע-
שוואומען צום צווייטן ברעג. די דײַטשן האָבן אַראָפּגע-
כאַפט די ביקסן און אַנגעהויבן שײסן, אָבער זײ האָבן
אײס שוין גאַרניט געקענט טאָן. ער איז דערווײלע שוין
געהאַט דערשוואומען ביז דעם צווייטן ברעג. זײ איד
האַב נאָר דערזען אַז די אויפזעער זײנען פאַרנומען מיט
קוקן צום טײַך, האָב איד געכאַפט דעם גראָב-אײזן און
האַב אַנגעהויבן לױפן און באַהאַלטן זיך צווישן די גע-
דיכטע קוסטעס און בײמער. אַזױ האָב איד זיך אַרומ-
געדרײט איבערן וואַלד הײן און צוריק ביז וואַגען איד
ביז אין גאַנצן אַנטלאָפן פון זײ. און יעצט מעג מען מיך
אַפילו הרגענען צום טײַט, איד וועל זיך שוין מער ניט
אומקערן צו זײ.

מאַטעלע: — איד וויל עסן! איד בין אַזױ הונגעריק!

יצחק: — נישט געזאָרנט, חברה! מיר וועלן ניט שטאַרבן
פון הונגער.

חיים: — איד ווײסט וואָס: איד האָב אַ פּלאַן ווי אַזױ צו געפּי-
גען עסן פאַר אונז. ניט לאַנג. מיט עטלעכע טעג צוריק,
האַבן די עסטרייכער פאַרלאָזן אַ גרוסן שײער וואָס גע-
פּינט זיך אויף יענער זײט פון סאַך. דאָרט קען מען גע-
פּינען עפעס וואָס צו עסן. אז זײ נייען אַוועק פאַרנעסן זײ
שטענדיק עפעס: אַמאָל אַ ברויטל, אַמאָל אַביסל צוקער
און עס טרעפט אַפילו דאָס זײ פאַרנעסן זאַלץ אויך.

יצחק: — אויב אַזױ, מאַטעלע, ווײן ניט. איד וועל גײן און וועל
עפעס ברענגען צום עסן. איד זאַלט דאָ וואַרטן אויף
מיר. אויב עס וועלן קומען נאָך קינדער פון שטאַט

זאלט איר זיי זאגן זיי זאלן ווארטן אויף מיר. איך האב א
פלאן פאר אונז אלעמען. (יצחק נייט אָפּ).

דריטער אויפטריט. — יצחק אין א גרויסן, פארלאזענעם
שייער. איבערן דיל אָנגעוואָרפן שטרוי צעריסענע זעק, פאר-
שיידענע כלים. יצחק נישטערט און זוכט צווישן שטרוי, אין
די ווינקעלעך, אונטער די ברעטער און אונטער די ווענט. די
זאכן און מכשירים וואָס ער געפינט לייגט ער אָפּ אין א זייט.
אין א ווינקעלע געפינט ער א קופערנעם טאָפּ און רופט אויס:
דאָס וועט געוויס צונויף קומען! אין דעם וועלן מיר צוגרייטן
דאָס עסן! אין א צווייט אָרט, צווישן שטרוי און צעריסענע
שמאַטעס געפינט ער א זעקעלע מיט צוקער. ער ווערט בא-
נייטערט און רופט אויס: דאָס איז דאָך א גאנצער אוצר! ער
לייגט אריין די אלע געפונענע זאכן אין איין גרויסן זאק און
וויל שוין פארלאָזן דעם שייער. באַם אַרויסגאַנג בלייבט ער
שטיין א פארטראַכטער: „ צו וואָס טויגן מיר די אלע זאכן
אויב קיין ברויט האָב איך נישט געפונען? וואָס וועל איך זאָגן
מאַטעלען אז ער וועט מיר בעטן א שטיקל ברויט? און מיט
וואָס וועל איך זיך קענען פאַרענטפערן פאר חיימלעך? איך
האָב זיי דאָך צוגעזאָגט ברענגען ברויט און קיין ברויט האָב
איך נישט. ער לייגט אַוועק דעם זאק מיט די זאכן באַם אַריין-
גאַנג פונעם שייער, קערט זיך אום און הויבט אָן נישטערן
אויף דאָס ניי. פלוצלונג נישט ער א שפרונג אונטער מיט א
געשריי: „געפונען! געפונען! א גאנצער ברויט!“ ער נעמט
ארויס דאָס ברויטל פונעם רוקנזאק אין וועלכן סליגט איינגע-
בונדן. טראַגט עס צום מויל און הייבט עס אָן קושן און גלייטן
אזוי ווי א לעבעדיק באַשעפעניש. אין איין האנט נעמט ער
דאָס זעקל מיט די געשיר, אין דער צווייטער דאָס ברויטל און
נייט אָפּ אונטערשפרינגענדיק און צווינגענדיק. אַפנייענדיק

עטלעכע טריט שטעלט ער זיך אָפּ, נעמט אַרויס דאָס ברויטל
 און בלייבט אַ ווילע שטיין אַ פאַרטראַכטער. נאָך קווענקלען
 זיך און איבערלייגן זיך אַ ווילע כאַפט ער דאָס ברויטל און
 ניט אַ שטאַרקן ביס. ער שלינגט דאָס אָפּגעביסענע שטיקל
 ברויט כמעט ווי ניט צעקייטערהייט, און רעדט צו זיך: „איד,
 געדענק שוין גאַרניט דעם טאָג ווען מיר האָבן אין דער היים
 געהאַט אַזאַ ברויטל. אַמאָל, פאַר דער מלחמה, פלעגט די
 מאַמע באַקן ברויט פון ריינעם מעל און איצט מישט זי אַריין
 שאַלעכץ פון קארטאָפּל, פּאָלאָווע, שטרוי און גראָן. אונזער
 ברויט איז קלעפיק ווי דזשענעבין און פאַרדזאַלט זיך צווישן
 די ציין און נאָכן עסן ברענט אונטערן האַרצן. אַזוי ווי מיט
 פייער. ער נעמט ווידער אַרויס דאָס ברויטל וואָס ער האַט עס
 שוין געהאַט באַהאַלטן אין זאַק מיט די איבעריקע זאַכן און
 ביסט דערפון אָפּ נאָך עטלעכע ביס. פון הונגער און אויפ-
 דעגונג באַווייזט ער כמעט ניט צו צעקייען. אין מיטן דערינען
 בלייבט ער שטיין, לייגט אַוועק דעם זאַק מיט די געפונענע
 זאַכן אויף דער ערד און פאַרטראַכט זיך. „וואָס טו איד! גאַט
 וועט דאָך מיר באַשטראַפן דערפאַר! איד האָב דאָך צוגעזאַגט
 ברענגען ברויט פאַר מאַטעלען מיט חיימ'ען און דערווילע
 האָב איד שוין באַלד אַליין אין גאַנצן אויפגעגעסן. פאַר מיר
 וועט דאָך מיין מאַמע צוגרייטן עפעס עסן און מאַטעלע האַט
 דאָך קיינעם נישט. גאַט וועט מיר געוויס באַשטראַפן פאַר
 דער זינד וואָס איד באַנייט. דערווילע נעמט ער אַרויס דאָס
 ברויטל און ביסט אָפּ נאָך אַ ביס. בלייבט ווידער שטיין און
 רעדט מיט מער ענערגיע. „וואָס טו איד! איד געט דאָך צו
 דעם לעצטן ביסן באַ זיי פון מויל. זיי וועלן דאָך שטאַרבן פון
 הונגער. וואָס וועלן זיי עסן, אויב איד וועל זיי מיטנעמען אין
 וואַלד אַריין.“ דערווילע ביסט ער אָפּ נאָך עטלעכע ביסן,
 טראַגט דערנאָך צו דאָס ברויטל צום מויל און רעדט צו זיך:
 כאַטש נאָך אַ פאַר ביסן, ניט מער ווי צוויי קליינע ביסעלעך

און סױעט זיין גענוג! פלוצלונג אבער דערוועקט זיך אין אים
דאס געוויסן מיט אזא שטארקייט דאס ער כאפט דאס ברויטל,
ווארפט עס אריין אין זעקל און הויבט אן צו לויפן מיט אזא
איילעניש אזוי ווי עמעצער זאל אים געוועזט האבן פארפאלגן.

פערטער אויפטריט. — יצחק און די אנדערע צוויי אינג-
לעך וועלכע זיצן אויפן גראז און שפילן זיך. יצחק קומט צו
לויפן א פארשוויצטער, א פארסאפעטער, האלטנדיק אין איין
האנט דעם זאק מיט די געפונענע זאכן און אין דער צווייטער
דאס ברויטל, וועלכן ער הויבט אין דער לופטן. ער שרייט
אויס: „קינדער, ניט געזארגט! מיר וועלן פון הונגער ניט
שטארבן. איד האב געפונען א גאנצן ברויטל“ (אביסל פארשעמט):

„איד האב זיך ניט געקענט איינהאלטן. כ׳האב אפגעביסן עט-
לעכע ביסן פון ברויטל. דאס ברויט איז אזוי זיס און געשמאק
דאס איד געדענק שוין ניט ווען איד האב אזא געשמאקן ברויט
געגעסן!“

מאמעלע: — און מיר האבן זיך דא געשפילט אין עסן. איד האב
פארמישט מעל, אריינגעטאן אביסעלע הייוון, חיים
האט געמאכט אן אויוועלע און מיר האבן אפגעבאקן
חלה אויף שבת. דערנאך האבן מיר אנגעריסן בארנעם
און געמאכט גוטן קאמפאט.

(יצחק צעטיילט דאס ברויטל אויף צווייען און ניט יעדן איי-
נעם פון די קינדער זייער גלייכן חלק).

מאמעלע (כאפט צו דאס שטיקעלע ברויט, בלייבט א וויילע
שטיין, קווענקלט זיך און ווייסט ניט וואס צו טאן. קייט
זשעדנע, כמעט ווי שלינגענדיק ניט צעקייטערדיט.
רופט אויס מיט באנייסטערונג): — אוי, מאמעלע,
אמתער ברויט!

חיים (פּוֹלֶטֶרֶיך זײן חלס ברויט מיט מער געלאסנקייט): — וואו האַסטו
עס געפונען?

יצחק: — אײך דעם זעלבן שײער וואָס דו האַסט מיר אָנגעוויזן.
ווען די עסטרייכער זײנען אוועק האָבן זיי פאַרזעסן אַ
סך זאַכן. אײך האָב אַ פּוֹלן זאַק מיט אַ גאַנצער בעל-
חבית־ישקײט. אַ טעפל צום קאַכן, אַ לעפל צום עסן,
אַ בלעכענעם טעלער, אַ זעקעלע מיט צוקער און אַ
פעקעלע זאַץ.

מאַטעלע: — ווייז כאַטש אַ קוק טאָן דעם צוקער. אײך וועל
עס נישט פאַרזוכן, אײך וויל נאָר זען ווי עס זעט אויס.

יצחק (עפנט אויף דאָס זעקעלע. די קינדער קוקן זיך אײן
אויפּמערקזאַם).

חיים: — דאָס איז נישט קיין צוקער. דאָס איז געל און צוקער
דאַרף זײן ווייס.

יצחק: — דאָס איז געלער צוקער. דײסט אָן מערן, וועלן מיר
אַפּקאַכן אויף שבת אַ צימעס וואָס אזאַ האַט איר אַפילו
בא דער מאַמען נישט גענעסן.

לעצטער אויפּטריט. — די זעלבע און נאָך צוויי קינדער.
זיי קומען צו לויפן פאַרשוויצטע, פאַרסאַפעטע און ניבן זיך
אַ צי אויס אויפן גראָז.

חיים: — פון וואַנען קומט איר?

דער עלטערער אינגל, פון א יאָר צוועלף, יעקב, איז אַנ-
געטאָן אין פאַרהעלטניסמעסיק גאַנצע זאַכן. ער רעדט
לאַנגזאַם.

יעקב: — היינט אין דער פרי בין אײך גענאַנגען מיטן זיידן

פון שול. מיטאמאל איז אונז אנטקענן אנגעקומען א
דייטש און באפוילן איד זאל ניין מיט אים צו דער אר-
בעט. דער זידע האט קוים מיט צרות זיך אפגעבעטן בא
אים ער זאל אונז לאזן ניין אהיים אפעסן. איד האבן אבער
ניט געווארט ביז ער וועט ענדיקן זיין ווארמעס. כהאב זיך
ארדיסגעניגט דורכן פענצטער און בין אנטלאפן. אין
נאם האב איד געטראפן בערלען און אים מיטגערופן
מיט זיך (ווענדעט זיך צו יצחקין): און וואס וועלן מיר
יעצט טאן?

יצחק: — איד ווייס אליין ניט, אבער צוריק אהיים וועל איד
אזוי גיך ניט ניין.

חיים: — און איד אודאי ניט. איד האב ניט קיין היים.

מאטעלע: — איד וועל ניין צוזאמען מיט אייך. וואוהין איד
וועט ניין, וועל איד אויך מיטגיין.

יצחק: — ווייסט איר וואס קינדער, איד האב א נוטן פלאן.
הערט זיך נאך איין מיט קאפ. וואס דארפן מיר דא זיצן
און ווארטן ביז וואנען דער דייטש וועט קומען און וועט
אונז אוועקטרייבן צו דער ארבעט. קומט, מיר וועלן
בעסער אלע אוועקניין אין וואלד און דארטן פארבלייבן
ביז סוף זומער.

די איבעריקע קינדער: (רופן אויס פארוואונדערט) — אינעם
וואלד אריין נאך?

מאטעלע: — און וואס וועלן מיר עסן אין וואלד?

יצחק: — וועגן עסן זאלסטו ניט זארגן. קיין עסן וועט אונז
ניט פעלן. אויף די פעלדער איז שוין פאראן קארטאפל;
אין די פארלאזענע סעדער ווערן שוין צייטיק עפל מיט
בארנעם און אין וואלד גופא איז איצט די בעסטע צייט

פון שוואמען מיט יאנעדעם ווילט איר ניין צוואמען
מיט מיר אין וואלד אריין?

די קינדער (שרייען אויס אלע מיט איין מאל): — מיר ווילן
מיר ווילן!

יצחק: — מיר וועלן מאכן א נעצעלט און זיך באזעצן אין אים.

מאטעלע: — און וואס וועלן מיר טאן אז ס'וועט רעגענען?

חיים: — מיר וועלן מאכן פייער און זיך ווארעמען בא אים.

מאטעלע: — ווי אזוי קען מען מאכן פייער אן שוועבעלעך?

יצחק (צעלאכט זיך): — א גרויסע קונץ צו מאכן פייער. מ'נעמט

א פאר שטיינדלעך און מען קלאפט זיי איינס אין אנדערן.

אונטער די שטיינדלעך ליינט מען אן טרוקענעם מאך

מיט צווייגעלעך. די פונקען פאלן אזוי לאנג אויפן מאך

ביז וואנען ער צינדט זיך אן און ס'ווערט פייער. דערנאך

אז מען האט שוין דאס פייער קען מען אים אויסבאהאל-

טן פון איין מאל אויפן צווייטן. וואס-זשע בלייבט,

קינדער? מיר נייען? אויב ניין, דארף מען זיך שוין קלייבן

אין וועג אריין.

די קינדער הויבן זיך אויף פונעם גראָן. יצחק נעמט דאָס

זעקעלע צוקער. מאטעלע פילט אן די קעשענעם מיט באַר-

נעם און עפל. די גאַנצע גרופע קינדער ניט אָפּ אין דער

ריכטונג צום וואלד.

סעפטעמבער, 1936.

דאס בלימעלע פון נליק

א שטיבעלע אויף די בערג, ארום-שטיבעלע א געדטעלע מיט בלומען. דורך דעם אפענעם פענצטער זעען זיך ארויס הויכע בערג מיט אייביקן שניי אויף זייערע שפיצן. אונטן זעען זיך ארויס טאלן מיט בלומען. באם פענצטער זיצן צוויי קינדער: בנימין, א אינגל פון א יאר צוועלף און דבורה'לע, זיין שוועסטער, א מיידעלע פון א יאר צען

בנימין (שטעלט זיך אויף און קוקט צו די שפיצן בערג, צו די טאלן און ווייטע בלויע הימלען): — וואס פארא שווערן ווינטער מיר האבן עס געהאט! אלע וועגן און שטענעלעך זיינען געווען פארשאטן מיט שניי און אלע טאלן זיינען געווען אויסגעגלייכט. דער טיך איז געלעגן איינגעשמידט און מיר האבן געמיינט אז אזוי זעט עס שוין בלייבן אייביק. און דאך איז געקומען דער פרוילינג. קוק זיך איין, שוועסטער, וואס פארא זעלט מיט בלומען. די טאלן, די ברעגן פון טיך, אלצדינג איז באדעקט מיט בלומען. און איבער די טעפיכער מיט בלומען זשומען בינען און קלייבן פריילעך דעם זאפט פון זיי. און-דאָרט העכער איבער די בלומען, בערג מיט שניי און אויף זייערע שפיצן זיצן גרויסע אַדלערס און ווי טרייע שומרים היטן זיי די ווייטקייט (ויפצט ex). מיר זיינען אבער געבליבן איינע אליין אויף די בערג. דער טאטע איז אַוועק זוכן דאָס בלימעלע פון נליק און האָט אונז איבערגעלאָזן אליין צווישן די בערג, בלומען און שניי.

דבורה־לע: — פארשאלטן בלימעלען צוליב אים מוזן מיר
דאס ליידן אזוי פיל. צי דען פעלן בלומען אין אונזער
אייגענעם גארטן, מיר זאלן נאך דארפן ניין זוכן בלומען
אין די זייטע לענדער אריין פארשאלטן בלימעלען!

בנימין: — הייליק בלימעלען דער וואס וועט עס געפינען וועט
ברענגען גליק פאר אלעמען. קיינער וועט שוין דעמאלט
מער נישט מלחמה האלטן און די מאמעס וועלן מער נישט
באוויינען זייערע קינדער און די זין וועלן מער נישט
פארלאזן זייערע מאמעס!

דבורה־לע: — און ווער ווייסט צי דאס אלעס וואס דו זאגסט
איז אמת?

בנימין: — דער טאטע האט קיין מאָל נישט געפרעגט צי אזא
בלימעלע עקזיסטירט אָדער נישט. ער האט קיין מאָל
נישט געצווייפלט און האט שטענדיק געגלויבט.

דבורה־לע: — וואָס האָט ער דיר געזאָגט איידער ער איז
אוועק זוכן דאָס בלימעלען?

בנימין: — ער האט מיר געזאָגט אז מױזנטער יאָרן זינט
די מענטשן זוכן דאָס בלימעלען, אָבער זייער אַ קאָפּרין-
גע בלימעלען איז עס. ווען מען דערזעט עס אויפן באַרג
און מען וויל זיך דערנענטערן דערצו, ווערט עס מיט-
אמאָל פאַרשוואַנדן און באַווייזט זיך אויף דאָס נײַ אין
אַ צווייטן פּלאַץ, ערנעץ אין טאָל; פון טאָל פאַרקריכט
עס אין געדיכטן וואַלד און קיינער קען נישט צוקו-
מען דערצו.

דבורה־לע: — און וואָס נאָך האָט דיר דער טאטע געזאָגט
וועגן בלימעלען?

בנימין: — ער האט מיר געזאָגט, אז יעדער איינער זוכט עס
אויף זיין שטייגער און דאָס ביסעלע גליק וואָס מענטשן

האָבן איז נאָר אַ דאַנק דעם וואָס זיי זוכן דאָס בלימעלע
פון גליק און גלויבן דערין. אָבער אַפּטמאַל טרעפט אַז
מענטשן פאַרנעסן דאָס אַזאַ בלימעלע איז פאַראַן אויף
דער וועלט און דעמאָלט ווערט אין גאַנצן פינצטער
און דאָס בלימעלע פאַרשעמט זיך און באַהאַלט זיך
נאָך מער פון מענטשנס אויג.

דבורה'לע: — און ער האָט דיר קיין מאָל ניט געזאָגט ווי
אזוי מען קען צוקומען צו דעם?

בנימין: — נאָר איין מאָל האָט ער מיר געזאָגט: „בלויז מיט
אַ ריין האַרץ און מיט ליבע צו דער וועלט און צום
מענטשן, קען מען דערנרייבן דאָס בלימעלע פון גליק.“

דבורה'לע: — און איך האָב מורא! צוליב דעם פאַרשאַלטע-
נעם בלימעלע זיינען מיר געבליבן איינע אליין אויף
דער וועלט. די גרויסע אַדלערס אויף די שפיצן בערג
טשאַטעווען אויף אונז און שטענדיק דאַכט זיך מיר. אַז
אַט באַלד וועלן זיי זיך אַראַפּלאָזן. וועלן אויספיקן
אונזערע אויגן און וועלן אַרויסרייסן אונזערע הערצער.

בנימין: — אויב אזוי. טאָ האָבן מיר דאָך ניט וואָס צו בלייבן
דאָ. קום, שוועסטערל, מירן זיך לאָזן אין דער וועלט
אַריין, אפשר וועלן מיר געפינען דאָס בלימעלע פון גליק.

דבורה'לע: — דו האָסט דאָך אָבער אליין נאָר וואָס געזאָגט,
אַז שוין טויזנטער יאָרן זינט מען האָט עס אָנגעהויבן
זוכן און מען האָט עס אַלץ ניט געפינען.

בנימין: — דערפאַר אָבער שטעל זיך פאַר, אַז מיר וועלן גע-
פינען דאָס בלימעלע פון גליק, ווער וועט זיך קענען
גלייכן מיט אונז? די גאַנצע וועלט וועט דעמאָלט ווערן
אזוי שיין ווי אונזער אייגענער גערטעלע מיט די בלומען.
מיר וועלן דעמאָלט ברענגען גליק פאַר אַלעמען און

אלע וועלן זיך פרייען מיט אונז. מאמעס וועלן אונז
שטעלן אלס ביישפיל פאר זייערע קינדער און טאטעס
וועלן בענטשן זייערע קינדער מיט אונז!

דבורה־לע: — אויב אזוי, וועל איך ניין מיט דיר צוזאמען.
קום, ברודער.

בנימין: — קום, טייערע שוועסטער, אין דער ווייטער וועלט
אריין, נאך דעם בלימעלע פון גליק (ביידע טוען זיך אן, געזע-
גענען זיך מיט זייער שטיבעלע און גייען אָפּ).
צווייטער אויפטריט. — באַנאַכט אויף די בערג. אַ פייער.

ארום פייער אַ גרופע פאַסטעכער. אַן אַלטער פאַסטעד
שטייט אַנגעשפאַרט אויף אַ שטעקן. די איבעריקע פאַסטע-
כער זיצן ארום פייער. אַביסל ווייטער שאַף, הינט און נאָך
ווייטער בערג אין דער טונקלקייט פון דער נאַכט.
דער אַלטער פאַסטעד: — ברענגט נאָך האַלץ. לאָזט ניט
אָפּ דאָס פייער. די נעכט זיינען נאָך גענוג קאַלטע!

אַ יונגער פאַסטעד: — מען דאַרף זיין פאַרויכטיק, ברידער,
וועלף האָבן זיך באַוויזן אין די בערג. היינט באַגינען,
ווען איך בין צוגעקומען צום וואַסער האָב איך דערזען
ווי אַ וואַלף שלעפט אַ שעפעלע און דאָס אַרעמע שע-
פעלע שרייט, רייסט זיך מיט אַלע כוחות פון זיינע ציין.
ווייל, נעבעד, צוריק צו דער מאַמען. איך האָב אַ כאַפּ-
געטאַן אַ שטיק האַלץ און האָב זיך אַ לאָז געטאַן צום
וואַלף. אָבער איך האָב אים שוין ניט געקענט דערנוי-
בן. ער האָט עס שוין אַוועקגעשלעפט אין וואַלד אריין!

אַ צווייטער פאַסטעד: — די הויפטזאך, ניט אַפּלאָזן דאָס
פייער. די ווילדע חיות האָבן מורא פאַרן פייער און
פאַלן ניט אָן.

אַ דריטער פאַסטעד: זאַלן נאָר די וועלף פּרוואַון צוקומען

געמער. מיר וועלן זיי און אויפגעמען דאס זיי וועלן
שרין מער נישט וואגן דערנענטערן זיך צו אונז.

דער אלטער פאסטער: — קינדער! ברענגט נאך האלץ און
האלט אונטער דאס פייער, וועט עס אונז באשיצן פון די
וועלף און וועט אויך נישט צולאזן צו אונז קיין ביי-
זע מענטשן.

די זעלבע און ביידע קינדער, בנימין און דבורה'לע, וועלכע
באווייזן זיך פלוצלונג ביידע פון דער נאכט-פינצטער-
ניש. ביידע צוזאמען: „גוטן אונט איך, גוטע מענטשן“

די פאסטעכער: — גוטן אונט! ווער זייט איר, טייערע קינדער
און וואס זוכט איר דא אין אזא שפעטער שעה?

בנימין: — מיר זוכן א בלימעלע! דאס בלימעלע פון גליק
זוכן מיר!

אלע פאסטעכער (רופן אויס מיט אמאל, פארוואונדערט): —
דאס בלימעלע פון גליק!

דער אלטער פאסטער: — אין מיטן נאכט זוכט איר בלומען?
אלץ שלאפט איצט. די בלומען, די בערג, די וואסערן,
שלאפן יעצט. נאך די ווייטע שטערן וואכן איבער
אונז אלעמען.

בנימין: — אלעם שלאפט באנאכט, אבער נישט דאס בלימעלע
פון גליק, וועלכע ווערט קיין מאל נישט אנטשלאפן...

דבורה'לע: — א נאנצן פרילינג נייען מיר אום איבער די
בערג און טאלן און זוכן דאס בלימעלע פון גליק.

א יונגער פאסטער: — בא אונז אויף די בערג וואקסן א כך
בלומען. ווי נאך עס צענייט דער שניי הייבן אן ארויס-
שפראצן די ערשטע פרילינגס-בלימעלעך; שפעטער
אביסל צעבליען זיך די ליליעס.

דבורה'לע: — קיין ליליעם זוכן מיר נישט אזעלכע בלימע-
לעד וואקסן בא אונז אין גערטעלע.

בנימין (מיט ענטוויאזם): — האָט איר נאָר קיין מאָל נישט גע-
הערט אז עס איז פאַראַן אַ בלימעלע פון גליק?

דער יונגער פאסטער: — דאָס ערשטע מאָל אין מיין לעבן
קומט מיר אויס צו הערן וועגן אַ בלימעלע מיט אַזאַ
מאָדנעם נאָמען.

דער אלטער פאסטער: — ווייזט אויס, אז אַזאַ בלימעלע
האָט נאָך נישט צעבליט.

בנימין: — פאַר וואָס?

דער אלטער פאסטער: — ווייל די מענטשן זיינען נאָך נישט
גליקלעך.

בנימין: — עס קען נישט זיין! דאָס בלימעלע בלייבט שטענ-
דיק, מיר ווייסן אָבער נישט וואו עס וואַקסט און מיר
קענען נישט געפינען דעם געהעריקן וועג דערצו.

דער אלטער פאסטער: — שוין נאָנט צו אַכציק יאָר ווי
איר טרייב אַרום מיינע סטאָדעס איבער די בערג און
טאָלן; שוין באַלד אַכציק ווינטערס און נישט ווייניקער
פּרילינגס האָב איר פאַרבראַכט דאָ אויף די בערג און
אין די טאָלן און אין גיבן וועל איר אַוועקגיין רוען אונטן.
אונטער יענע בוימער וואָס וואַקסן אין טאָל, יעדן פּרי-
לינג האָבן מיינע אויגן אויף דאָס ניי געהאַלטן אין איין
קוקן און נישט געקענט זאָגן אַנקוקן זיך מיט דעם וואונ-
דערבאַרן טעפּיד פון אלערליי בלומען און געוויקסן.
אָבער קיין מאָל האָב איר נישט געהערט פון אַזאַ מין
בלימעלע וואָס זאָל הייסן „דאָס בלימעלע פון גליק“.
צום ערשטן מאָל אין מיין לעבן הער איר עס. דערווייל
איז שוין שפּעט! עס איז שוין צייט צו גיין שלאָפן. מאָרן

נאָנץ פרי, ווען די זון וועט זיך אָפּשפּינלען פון די ווייסע
בערג-שפיצן, וועט איר אַראָפּניין אין טאַל אַרײַן, אפּשר
וועלן זיי אייד דאַרטן קענען דערציילן עפעס וועגן דעם
בלימעלע פון גליק! מיר קענען עס ניט! מיר דאַרפן
עס ניט. מיר פילן זיך גליקלעך אויף אונזערע בערג און
מיר זוכן ניט קיין בלימעלעך פון גליק.

(שטילער געזאָנג. די פּאַסטעכער לייגן זיך אויס באַם
פייער. די קינדער לייגן זיך צוזאַמען מיט די פּאַסטעכער
באַם פייער).

דריטער אויפּטריט. — אין אַ קוואַנע אינעם טאַל. שמידן
שטייען באַם פייער מיט די האַמערס אין די הענט און שמידן
דאַם אייזן. פונקען פליען אין אַלע זייטן.

דער עלטערער שמיד: — שנעלער, שנעלער! שמידט דאַם
אייזן כל-זמן סײַז צעגליט.

אַ יונגער שמיד: — מער פייער! שטאַרקער געקלאַפּט!

דער סאַמע יונגסטער: — אוי ווי הייס! אוי ווי הייס! דער קילער
ווינט פון די ווייטע בערג דערנרייכט ניט צו אונז און די
בלומען פון די פעלדער און גערטענער בליען ניט פון
אונזערט-וועגן.

דער יונגער שמיד: — שנעלער! קלאַפּ דאַם אייזן! עס איז
יעצט ניט די צייט פון בלומען און בערג.

דער אַלטער שמיד: — שמידט דאַם אייזן כל-זמן עס איז הייס!
צו דער אַרבעט! צו דער אַרבעט!

(ביידע קינדער זוכן עפעס צווישן די אַנגעוואַרפענע שטי-
קער אייזן).

דער יונגער שמיד: — אוועק פון דאנען. שטערט ניט די ארבעט!

דבורה'לע: — צוליב דעם בלימעלע האבן מיר פארלארן אלסדינג.

דער יונגער שמיד: — זאגט מיר, סוף כל סוף, וואס זוכט איר דא, איר, ניט קיין געבעטענע געסט?

בנימין: — איר האב דאך דיר שוין געזאגט וואס איר זוד. מיר זוכן דאס בלימעלע פון גליק!

דער יונגער שמיד: — ניט אנדערש אז דאס זיינען משונענע קינדער! ניט אנדערש! ארויס פון דאנען, זאגט מען איר!

דער אלטער שמיד: — שמידט דאס איין כל-זמן ס'איז הייס!

דער יונגסטער שמיד: פייער און פונקען וועסטו דא געפינען און ניט קיין בלימעלעך. גיפטיקע בלומען וואקסן דא!

בנימין: — קיין גיפטיקע בלומען דארפן מיר ניט! מיר זוכן דאס בלימעלע פון גליק און פרידן פאר אלעמען.

דער אלטער שמיד: — צו דער ארבעט, שנעלער, שנעלער! שמידט דאס איין כל-זמן ס'איז צעגליט. און איר, קיין-דער, אוועק! פון דאנען! שטערט ניט די ארבעט!

בנימין און דבורה'לע (גייען אַ): — וואו קען עס וואקסן דאס וואונדערבארע בלימעלע פון גליק? ווי לאנג וועלן מיר דאס נאך ארומזוכן איבער די בערג און טאלן? ווי אזוי קען מען צוקומען צו אַט דעם וואונדערבארן בלימעלע? (ביידע קינדער גייען אַ).

פערטער אויפטריט. — אן ארוואַלד, א פארוואקסענער און פארפלאַנטערטער מיט געוויקסן און בייער. אויף אן

עטוואס פרייערן פלאץ יעט זיך ארויס דאס נעצעלט פונעם
נדויסן וואלד-כשוף-מאכער. ארום דעם נעצעלט בלומען פון
אלערליי קאלירן. פון די וואלד-טיפענישן הערן זיך די גע-
שרייען און אויסרופן פון די וואס זוכן דאס בלימעלע פון גליק.
פריילעכע שטימען מיטן זיך צונויף מיט אומעטיקע און
פארצווייפלטע. באם אריינגאנג פון נעצעלט באווייזן זיך
בידע קינדער: בנימין און דבורה'לע

דער כשוף-מאכער: — זאגט מיר, ליבע קינדער, וואס זוכט
איר דא אין וואלד? זאגט מיר וואס איר פארלאנגט: אלץ
וועגן וואס איר האט נאך גע-חלומט אדער וואס איר האט
נאך ווען אמאל פארלאנגט, האב איד.

בנימין: — זאג אונז, ליבער זיידע, איז דאס אמת, אז ערנעץ-
וואו אין די טיפענישן פונעם וואלד וואקסט א בלימעלע
וואס קען ברענגען גליק פאר אלעמען?

דער מכשף: — יא, מיין קינד, עס איז פאראן אזא בלימעלע
פון גליק. עס וואקסט אין די געדיכטע טיפענישן פונעם
וואלד און ווארט מיזאל עס קומען אראפרייסן.
בנימין: — זאג מיר, ליבער זיידע, ווי אזוי קען מען צוקומען
צו דער וואונדערבארער בלום?

דער מכשף: — א, מיין קינד, די בלום עפנט זיך נאך פאר
די יעניקע וואס האבן ריינע הערצער און ווילן ברענגען
גליק פאר אלעמען. זי באהאלט זיך אבער אויס פון
יענע, וועלכע ווילן זי האבן נאך פאר זיך, פאר זייער איי-
גענעם נוצן. אין דעם זעלבן מאמענט ווען דו וועסט
זי אפרייסן און זאגן: איד וויל דו האבן נאך פאר זיך,
וועסטו זי גלייך פארלירן און אנשטאט א וואונדערלעך
בלימעלע פון גליק, וועלן אין די הענט בא דיר נאך זיין
שטעכלקעס און דערנער.

בנימין: — א נאנצן פרילינג שלעפן מיר זיך ארום איבער
בערג און טאלן און האלטן אין איין זוכן דאס בלימעלע
פון גליק, און יעצט, ווען מיר זיינען שוין כמעט ווי צונע-
קומען דערצו, זאג אונז וואס דארפן מיר טאן אויף צו
קענען דערגרייכן עס?

דער מכשף: — נוט, מיין קינד, דו וועסט קענען דערגרייכן
דאס בלימעלע פון גליק. אבער פריער מוזטו מיר עפעס
דערציילן.

בנימין: — וואס זאל איך דיר דערציילן?

דער מכשף: — דערצייל מיר עפעס וועגן די נוטע מעשים
וואס דו האסט אויפגעטאן אין דיין לעבן.

בנימין: — איד, איד... (ער בלייבט שטיין אין פארלעגנהייט).

דער מכשף: — נו, דערמאן זיך, מיין קינד!

בנימין: — איך האב שטענדיק געפאלגט טאטע-מאמע. איך
האב זיך געלערנט זייער נוט!

דער מכשף: — וואס נאך?

בנימין: — די פאך מטבעות וואס די מאמע פלעגט מיר
מיטגעבן פלעג איך אפגעבן די ארעמע לייט!

דבורה־לע: — איין מאל האט מען מיר צו מיין געבורטס-טאג
געשאנקען א ניי קלייד האב איך עס אוועקגעגעבן צו אן
ארעם מיידעלע.

דער מכשף (צו בנימין/ען): — וואס נאך קענסטו מיר דערציילן?

בנימין: — הער זיך איין, זיידע, אפשר קען דאס וואס איך וועל
דיר איצט דערציילן אָנגערופן ווערן אלס נוטער אויפטו!
איין מאל בין איך מיט די איבעריקע קינדער פון שולע
ארויס אויף א הפסקה. ס'איז געווען קאלט און רענגדיק.

מיר האבן זיך דעמאלט ניש געקענט שפילן, ווייל דער
 הויף איז געווען גליטשיק פון רעגן; האבן מיר ניש געקענט
 ארומלויפן און נאכיאנגן איינע די אנדערע. אין דעם האבן
 מיר געזען ווי אן אלטע פרוי האט געפרואווט קרייצן די
 נאס. זי איז געווען אזוי אלט און שוואך דאס יעדע וויילע
 פלעגט זי פאלן פון די פיס. חוץ דעם איז זי געווען זייער
 מאוס. אין מיטן גאס האט זי זיך אפגעשטעלט, האט אן-
 געהויבן קוקן צו אונז און שמייכלען. זי האט געוואלט
 אז עמעצער פון די קינדער זאל איר העלפן קרייצן די נאס.
 בשעת זי האט געשמייכלט האט פון איר מויל זיך ארויס-
 געזען נאך איין צאָן. די קינדער האבן אלע מיט אמאל
 אויסגעשאסן מיט אַ געלעכטער און האבן אָנגעהויבן
 שרייען: „דאָס איז אַן אלטע מכשפה!“ בלויז איך אליין
 האָב זיך ניש אָפגעשריאָקן פאַר די געשרייען און געלעכ-
 טערן פון די קינדער, בין צוגעגאַנגען צו דער אלטער,
 זי אָנגענומען פאַר אַ האַנט און איר געהאַלפן אַריבער-
 גיין די נאָס. די קינדער האָבן זיך נאָך העכער צעלאַכט
 און נאָך טומלדיקער אָנגעהויבן צו שרייען: „זעט נאָך
 ווי דער חתן גייט שפאַצירן מיט זיין כלה. בשעת מעשה
 האָב איך נאָך געטראַכט פון איינס: ווען דער וועג איז גליי-
 טשיק און עמעצער קען ניש דורכגיין די גאָס, באַדאַרף
 מען אים העלפן.

דער מכשפה: — דו האָסט זיך פאַרדינט צוקומען צו דעם בליי-
 מעלע פון גליק. אָבער יעצט הער זיך איין מיט מער
 אויפמערקזאַמקייט צו די ווערטער וואָס איך וועל דיר
 זאָגן: גלייך ווי דו וועסט אָפרייסן דאָס בלימעלע און דו
 וועסט דערביי אַ טראַכט טאָן אז עס געהערט צו דיר און
 נאָר צו דיר, זאָלסטו וויסן זיין אז אין דעם זעלבן מאָמענט

וועט עס פארלירן זיין קראפט און סיוועט ווערן פארוואגן-
דלט אין א פשוטן איינפאכן בלימעלע.

בנימין: — און וואס זאל איך איצט טאן?

דער מכשף: — גיי אריין אן דער וואלד-געדיכטעניש. גיי גלייך
בין וואגען דו וועסט צוקומען צו א קלארן קוואל מיט
וואסער. קוק זיך גוט איין אין די קרישטאל-קלארע ווא-
סערן אריין. פו ודעם קוואל וועסטו אין ניכן דערזען אן
אפשפיגלונג פון א הארץ. דאס איז דיין אייגן הארץ.
זאלסטו וויסן: פון דער אפשפיגלונג פון דיין אייגן הארץ
שפראצט ארויס דאס וואונדערבארע בלימעלע. און נאך
עפעס וועל איך דיר אנוואגן: ווען דו וועסט גיין צום קוואל
זאלסטו זיך פאר גארניט שרעקן; ביז וואגען דו וועסט
צוקומען ביזן קוואל וועסטו דערזען א סך אפשרעקנדי-
קע געשטאלטן. אבער דיך זאל עס נישט ארן. און איצט,
קינדער גייט אין פרידן און זייט מצליח (ביידע קינדער אפ).
פינפטער אויפטריט. — א פרייער פלאץ אין וואלד. בא
א הויכן בוים, א קוואל מיט קרישטאל-ריינעם וואסער. איבערן
פרייען פלאץ לויפן אום קינדער פון אלערליי עלטערס. עס
הערן זיך געשרייען און אויסרופן. פריילעכע קולות מיטן זיך
אויס מיט אומעטיקע. ביידע קינדער פארשווינדן הינטערן
בוים. דער ערשטער באווייזט זיך בנימין א צעשטראלטער
פון גליק. ער רופט אויס: „געפונען דאס בלימעלע פון גליק!
געפונען.“ די צווייטע באווייזט זיך דבורהילע. זי האלט די
האנט אין קעשענע און שרייט: בנימין אט האב איך דאס
אמתיע בלימעלע פון גליקן. פון אלע זייטן וואלד קומען צו-
לויפן קינדער. יעדער איינס פון זיי האלט עפעס אין האנט.

בנימין: — איך בין געווען דער ערשטער וואס האב געפונען
דאס בלימעלע פון גליק!

דבורה'לע: — ניין, ברודערל, דאס אמת'ע בלימעלע פון גליק
האָב איך געפונען. עס איז געוואקסן אונטערן שטאם פון
בוים. איך האָב גלייך דערקענט אז דאָס מוז זיין עפעס
אן אנדער סאָרט בלימעלע, ניט געראָטן אין די איינ-
פאכע בלימעלעד.

יעדער איינער פון די איבעריקע קינדער (שרייט אויף אַ קול):
איך האָב געפונען דאָס אמת'ע בלימעלע פון גליק!
איך האָב געפונען!"

בנימין: (שטעלט זיך אָפּ געבן איינעם פון די בוימער, רופט
אויס מיט כעס און פאַרדרוס): אייערע בלימעלעד זיי-
נען פאלשע. דאָס אמת'ע בלימעלע פון גליק האָב איך
געפונען, ניט איר.

דבורה'לע (צו די איבעריקע קינדער): — אונזערע בלימע-
לעד זיינען די אמת'ע. איר האָט ניט געליטן אזוי פיל
ווי מיר, פאַרן געפינען. צוליבן בלימעלע פון גליק האָבן
מיר פאַרלאָרן אלסדינגוואָס מיר האָבן געהאַט: מאַטע-
מאַמע. דאָס שטיבעלע אויף די בערג. די סטעזשקע צו
דער אָזערע, — אלסדינג האָבן מיר פאַרלאָרן כדי קענען
צוקומען צום בלימעלע פון גליק.

אויפגערגנטע קולות פון די אנדערע קינדער: — פאלשע
בל'מעלעד זיינען אייערע!

עס ווערט אַ שומל און אַ געשריי. די קינדער הייבן זיך
אָן שטופן איינע מיט די אנדערע, שרייען און ווילן אַרויסכאַפן
די בלימעלעד וואָס יעדער איינער פון זיי האַלט פאַרבאָרגן
בא זיך אין די זאַכן.

בנימין: — אַפנאַרער און שווינדלער זייט איר אַלע. אויב איר
ווילט ניט גלויבן אז איך האָב געפונען דאָס בלימעלע
פון גליק, טאָ נאָט, קוקט זיך איין און צייגט זיך איבער

דער נעמט ארויס דאס בלימעלע פון דער בוים-קעשענע
וואו ער האט עס געהאלטן פארבארגן, ערשט ס'איז אן
איינפאך וואלד-בלימל, וואס איז פאר דער צייט אין גאנ-
צן פארוויאנעט געווארן. ער בלייבט שטיין א פארשעם-
טער און צעטומלטער.

דבורה'לע (נעמט ארויס איר בלימעלע): — מ'יין בלימעלע
איז דאס אמת'ע! נאט און קוקט! (זי נעמט ארויס פון
בוים-קעשענע א פארטריקנט פעלד-בלימל. זי שרייט
אויס מיט פארדרום): — פארשאלטן בלימעלע! (זי צע-
וויינט זיך פון פארדרום, דאס זעלבע געשעט מיט די
איבעריקע קינדער, וועלכע צעגלייען זיך אנטווישטע און
אומעטיקע).

לעצטער אויפטריט. — באם מכשף, וועלכער זיצט אויף
דעם זעלביקן ארט אין דער געדיכטעניש פונעם וואלד.

בנימין: — ליבער זיידע, מיר האבן געפונען דאס בלימעלע
פון גליק און דאס גלייך פארלארן.

דער מכשף: — דערצייל מיר, מ'יין קינד, אלעס וואס איז גע-
שען מיט דיר נאך דעם ווי האסט זיך געזעננט מיט מיר.

בנימין: — אלעס איז געשען אזוי ווי דו האסט מיר אנגעזאגט:
איד בין אריין אין געדיכטן וואלד. אלערליי חיות און
שרעקלעכע געשטאלטן האבן מ'ך געשראקן. פון אלע
זייטן האבן זיך געלאזט הערן ווילדע קולות. איד האב
זיך אבער פאר קיינעם נישט געשראקן. איד בין אלץ גע-
גאנגען פארויס ביז וואנען איד בין צוגעקומען ביז דעם
קוואל מיט קרישטאל-ריינעם וואסער. באם קוואל האב
איד זיך אפגעשטעלט און אריינגעקוקט אין זיינע טיפע-
נישן. איד האב לאנג געקוקט ביז וואנען איד האב דער-
זען א בילד פון א הארץ און פון הארץ האט ארויסגע-
שפראצט א בלימעלע. דאס איז געווען א וואונדערבאר-

שיינע בלום. איך האָב נאָך אַזעלכעס אין מיין לעבן
ניט געזען. איך האָב עס אָפגעריסן און באַהאַלטן. כדי
אַנדערע קינדער זאָלן עס ניט צונעמען באַ מיר.

דער מכּוּשָׁה: — און וואָס איז געשען דערנאָך?

בנימין: — דערנאָך זיינען אָנגעקומען א סך קינדער. יעדער
איינער פון זיי האָט געהאַלטן אַ בלימעלע אין בוויס-
קעשענע. יעדער איינער האָט געזאָגט אז זיין בלימעלע
איז דאָס אמת'ע בלימעלע פון גליק. האָבן מיר זיך אָנג-
געהויבן קריגן און כאַפן די בלימעלעך איינער באַם
אַנדערן. ערשט דערנאָך האָבן מיר באַמערקט, אז אַלע
בלימעלעך זיינען פאַר דער צייט וואָס מיר האָבן זיך
געקריגט, פאַרטריקנט געוואָרן. וואָס-זשע זאָלן מיר
איצט טאָן?

דער מכּוּשָׁה: — קערט זיך אום אַהיים און היט אָפּ די בלימע-
לעך פון אייער אייגן גערטעלע. דאָס בלימעלע פון גליק
וועט זיך נאָר דעמאָלט צעבליען, ווען יעדער איינער
וואָס וועט עס אויסהאַדעווען אין זיין האַרצן, וועט דאָס
דערנאָך וועלן אוועקשענקען פאַר אַלעמען און וועט זיך
ניט באַרימען אז ער אַליין האָט עס אויסגעהאַדעוועט
און אז בלויז פאַר אים אַליין וועט עס ברענגען גליק.
גלייך אָבער ווי ער וועט זיך אָנהויבן באַרימען, אז דאָס
בלימעלע פון גליק געהערט נאָר צו אים, וועט עס פאַר-
טריקנט ווערן און עס וועט שטענדיק געשען דאָס זעל-
ביקע וואָס ס'איז געשען מיט אַלעמען.

דבורה־לע: — קום, ברודערל, מיר וועלן זיך אומקערן אַהיים.
דאָרטן איז נאָך געבליבן אונזער קליין גערטעלע מיט
בלומען. מיר וועלן זיך אָפגעבן מיט האַדעווען אונזערע
אייגענע בלימעלעך.

בנימין: — קום, שוועסטערל; ווען עס איז ווען מיר וועלן גרויס

ווערן וועלן מיר זיך ווידער אומקערן צום זוכן דאָס בלי-
מעלע פון גליק. דערווייל, קום, מיר וועלן זיך אומקערן
צוריק צו אונזער שטיבעלע אויף די בערג.

דער מכשף — נייט אין פרידן, טייערע קינדער, און זייט
זיכער אז דאָס בלימעלע פון גליק איז פאראן און אז
פריער אָדער שפעטער וועט זיך עס צעבליען און וועט
ברענגען גליק און פרייד פאר אַלע קינדער פון דער
גרויסער וועלט. (ביידע קינדער אָפּ).

לאָנוס אַעכטע, דעם 5-טן אפריל 1938.

—::—

